פרשת **ויצא** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתקע"ד שנה כ"ח

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

מה נורא המקום הזה

על אם הדרך התהלך לו האיש לאיטו שאנן ובטוח כשפניו מועדות להגיע למחוז חפצו בשלום, והנה לפתע קול שעטת סוסים מתקרבת לעברו, ועד שלא הספיק להבחין מאומה קפצו ממנה שוטרים חמורי סבר, ומבלי להסביר פשר התנהגותם, תפסו את האיש הנ"ל וכפתו את ידיו ורגליו, וזרקוהו בין חומות בית האסורים, אשר צילם מזרות אימה ופחד על כל הסביבה.

יושב לו האיש בחדרו, נעול מאחורי סורג ובריח, ולא ידע כלל היכן הוא בית סוהר זה ובאיזה עיר הוא נמצא, הוא גם לא ידע מפני מה תפסוהו ומפני מה כלאו אותו.

חשב לעצמו: אילו היה מגיע לכאן המלך הייתי שוטח לפניו את כל טענותי, הייתי מספר לו כיצד אסרו אותי בלא משפט, הייתי אומר לו שאני חף מפשע ולשוא אני סובל, הייתי מגלה באזניו את תנאי המאסר המשפילים, אך עתה למי אומר את אשר בלבבי, ומרוב צער הוא נרדם.

כשהתעורר שמע המולה בהפרוזדור של בית הסוהר, כששאל מה אירע, נודע לו כי זה עתה עבר כאן המלך, פרץ האסיר בבכי: אוי, המלך עבר כאן ואני החמצתי את ההזדמנות לגאול את עצמי מיסורי.

לאחר שנרגע מעט התבונן בהפרוזדור וראה כי הסוהרים ניצבים מתוחים על משמרתם, אם כך, הרהר, עדיין המלך נמצא בבית הסוהר, עדיין הוא מסייר בחדרים הסמוכים, הרים האסיר קול צעקה וקרא בכל כוחותיו למלך, עד שהמלך שמע את קריאותיו ובא להקשיב לכל טענותיו.

כשהתעורר יעקב מחלומו הבין כי הוא מצוי במקום קדוש ואמר אל לבו: אילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש זה, לבו ובשרו כמהו וערגו לקל חי, והוא הצטער על שהחמיץ את ההזדמנות לראות את עוזו וכבודו של ה'.

אך כאשר הוא התבונן וחש עד כמה מקודש המקום גם עתה "מה נורא המקום הזה", הוא הבין כי המקום מסוגל לתפילה "אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים" וגם עתה הוא יכול לעמוד להתפלל ולבקש מאת ה', וכן הוא עשה.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... ב
תורה ותפילה ..... ג
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ד
קדוש י"י"ר ..... ו
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ח
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ט
שבח"י רפלין ..... י
פינת יקרת ..... יב
פעלים הפרשה ..... טו
הוקים להודותם ..... יח
פשיב כהלכה ..... כ
צדקה כהלכתה ..... כא
היכלא דרבא ..... כג
נועם שבת ..... ל
פשולחן מלכים ..... לו

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ:
להר"ר **אלטר אשר אנשיל אילאוויטש** הי"ו
052.7648437

כל הזכויות שמורות ©

קול ששון וקול שמחה בכל קהילות וכל מוסדות סאטמאר בארה"ק ת"ו

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרננה נברך לאלוקינו,
שהשמחה במעונינו עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למענינו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

◆ לרגל השמחות שבמעון קדשו ◆

שמחת אירוסי נכדתו הכלה החשובה שתחי'

בת חדב"נ הגה"צ רבי חנוך העניך אשכנזי שליט"א

רב דביהמ"ד "אבני צדק" בקרית יואל יע"א

שמחת הולדת הבת אצל נכדו

הרב אברהם יהושע העשיל רוקח שליט"א

חתן בנו הגה"צ רבי חיים צבי טייטלבוים שליט"א

רב ביהמ"ד "עצי חיים" סיגוט וויליאמסבורג יע"א

שמחת הולדת הבן אצל נכדו

הרב יחזקאל שרגא מייזליש שליט"א

בן חדב"נ הגה"צ רבי שמעון זאב מייזליש שליט"א

רב דביהמ"ד "שמח משה" בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה, לראות שלשלת הזהב נמשכת במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו בב"א

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת קהילות ומוסדות סאטמאר בארה"ק

ירושלים ◆ בני ברק ◆ בית שמש

צריך לעבוד את הש"י בכל מקום ובכל מצב שמביאו

ויפגע במקום. פירש"י: "ורבותינו פירשו (ברכות כ"ו) לשון תפלה, כמו: ואל תפגע בי (ירמי' ז'). יש לרמז, **שהתפלל לפני הקב"ה שבכל מקום שיהיה, לא יהיה לבו חלוק על המקום,** דהיינו, כענין שאומרים בשם הרה"ק ר' שלמה קארלינער זצוק"ל, על מה דאיתא במדרש, וכן פירש"י בחומש על פסוק (דברים ו, ה): **ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך 'שלא יהיה לבך חלוק על המקום', ואמר הפירוש אשר בכל מקום שהוא, יעבוד את השי"ת.** כי יש בני אדם כשהם באיזה מקום ואינם עובדים להשי"ת, אומרים שהמקום גורם, כי אם היה באיזה מקום אחר, בוודאי היה עובד להשי"ת. על זה אמר שחלילה לומר כן, כי לא המקום גורם איזה מניעה לעבודתו ית', **כי כיון שהכל מאתו ית', ורצון השי"ת הוא שיהיה האדם כעת במקום הזה, מסתמא גלוי לפניו ית' שזה המקום לא יגרום שום מניעה ח"ו לעבודתו ית', רק המניעה הוא מצד האדם,** לכך אמר: 'שלא יהיה לבו חלוק על המקום' שהוא שם עבדה"ק. וזהו הרמז: **"ויפגע במקום"** יעקב אבינו התפלל על כך **שבכל מקום אשר יהיה, לא יהיה לבו חלוק על המקום.**

בית אהרן

היריד צריכה שתתהפך לצורך עליה

והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. נודע שגם השמחה שלמעלה הוא ביותר ויותר, בבחי' אחור וקדם, כדמיון האב שבא לו בנו מארץ מרחק, והנה כל בחינת אחור, הכל הוא עבור בחי' דברי הארציות, שהאדם מוכרח לדרוך בה להתקיים ולהחיות גופו, ועי"ז לפעמים נשכח מאתו אהבת ויראת הבורא ועוסק בהם קצת להנאתו ונעשה בבחי' אחור. והנה יעקב אע"ה בצאתו מבאר שבע, נודע אמז"ל שנטמטם י"ד שנה בבית עבר ועסק בתורה יומם ולילה ולא שכב כלל באותן הימים, ואח"כ כשיצא לחרן והלך בדרך קצת, והדרך ממעט ג' דברים, ואחד מהם שממעט את השם כמאחז"ל, כלומר שא"א לעבוד את שמו ית' כאשר בביתו, וגם כי שכב שם שהוא מבחי' עוה"ז, מה שלא שכב עד הנה י"ד שנים, **וע"כ היה יעקב אבינו מצטער צער גדול על בחי' 'אחור' הלז שנתרחק קצת מבוראו, ואיך יתקן הרגע זו העברה,** וביותר חרה לו על עיקר הליכתו מעתה לחרן להיות שם בבית לבן, ובודאי לא יוכל לעובדו ית' כו'. ויכאב לבבו מאוד על זה. **ולזה הראה לו בחי' הפולם הנזכר, הנעשה מדבר ארציות, ובו עולים ויורדים, והוא בחי' 'והחיות רצוא ושוב'** (יחזקאל א, יט), כי גם הצדיק הגדול מוכרח ליפול לפעמים ממדרגתו והחיות הקודש שלו, ואז נעשה בבחי' אחור קצת, והוא לו לטובתו להיות נעשה אח"כ בבחי' אחור וקדם, ועל כן בו 'עולים ויורדים', **והיריד הוא צורך עליה, להתעלות אח"כ מעלה מעלה, וע"כ אף אתה אל תתמה על החפץ מה שאתה מוכרח עתה ללכת לחרן, כי טובתך הוא להתעלות ע"ז, וגם עולים גופא מרמז על העליה שאחר היריד, כי אם לא היה ביריד לא היה נקרא עולה שעולה למעלה ממה שהיה מקדם.** כו'. וזה אומרו: **'מלאכי אלקים עולים',** וגם **'ויורדים בו'** בשביל עליה זו.

באר מים חיים (ע"ש)

אש התלהבות לעשיית המצוות, וצינון וקירור לעבירה

חייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני, כי **לאדם צריך חמימות רב בתורת ה' וביראתו ותשוקה וחשק גדול, ולחיפוך בעבירות כי היצה"ר בוער באדם באהבה זרה ר"ל ע"כ צריך להתגבר על יצרו ולצנן עצמו מחמת יראה ובושה ממנו ית'.** והנה, התוס' הקשו במגילה (כה. ד"ה הכל) על מאמרם ז"ל (שם) **"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים",** ובמקום אחר אמרו (כתובות ל.) **"הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים",** עיי"ש. ותירץ ה"בינה לעיתים" על קושיתם, דשני המאמרים עולים בקנה אחד, כי עשיית המצוה צריכה להיות בהתלהבות וחמימות ובעבירה להיפך. וזה הפירוש: **"חוץ מצינים פחים"** שההצטננות לעבירה והחמימות למצוה מסורין הן בידי האדם לבחירתו, וכל אשר תוגבר מדת היראת שמים באדם כן תגדל התלהבותו בעשיית המצוה וצינתו לעבירה כדאיתא נורא בי עמרם ע"כ.

והנה, איתא במדרש (בר"ר ג, ח) "ויקרא אלוקים לאור יום אלו מעשיהן של צדיקים, ולחושך קרא לילה אלו מעשיהן של רשעים". וזשה"כ כאן, **"הייתי ביום"** בשעה שעסקתי במעשי המצוות, **"אכלני חורב"** בהתלהבות אש קודש, **"וקרח בלילה"** לגבי עבירות הייתי צונן תמיד, **"ותידד שנתי מעיני"** שלא הלכתי בטל, שהרי הולך בטל כישן דמי (עי' מגן אברהם סוף סי' תקפ"ג) **אלא עבדתי את ה'** בכל רגע, ואף פעם לא נחשבתי כישן, גם בעת שישנתי, כי הכל היה לעבודתו ית"ש.

תפארת עוזיאל (תלמיד הרח"ק מלובלין ז"ל)

וכ"ה משמי' דהרח"ק מהר"ש מבעלזא ז"ל

עיקר התשובה "כל אשר אמר אלקים אליך עשה"

ועתה כל אשר אמר אלקים אליך עשה. נראה לרמז, דעיקר מי שירצה לתקן מעשיו המקולקלים, מה שהמרה נגד הבוב"ה, ורוצה להיות בעל תשובה, **שיקבל על עצמו בקבלה אמיתית לבל יחטא עוד ואל ישוב עוד לכסלה, ולקבל עליו עול מלכות שמים ביתר שאת וביתר עז, ולא יסור ימין ושמאל אפילו נקודה קטנה.** וזוהי כוונת הכתוב: **"ועתה"** אם אדם רוצה לחזור בתשובה, כי 'אין ועתה אלא תשובה' (בר"ר לח, ט) יקבל על עצמו שמהיום והלאה **"כל אשר אמר אלקים אליך"** בתורתו הקדושה **"עשה".**

מעדני מלך

תורה ותפילה

זהרורי אורה מספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאפץ ידים בכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

התורה היא פתח השער ליראת שמים

מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים. הנה מצינו בגמרא (יומא עב:) "מכריז ר' ינאי, חבל על דלית ליה דרתא (שאין לו חצר) ותרעא לדרתא עביד (ועושה שער לחצר) ופירש שם רש"י ז"ל: **"שהתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים, לכך צריך שתקדים לו יראת שמים".** וידוע שיעקב נטמן בבית עבר י"ד שנה ועסק בתורה קודם שהלך לחרן (מגילה יז.) **והנה, כל השנים הללו לא הרגיש עדיין יראה כמו זו שהרגיש עכשיו כאן בהר המוריה, מקום המקדש,** ולכן אמר: ממה שאני רואה 'מה **נורא המקום הזה',** יודע אני ואומר 'אין זה כי אם בית **אלקים',** זה היראה עיקר ביתי ודירתי, כמו (ישעי' נו, ז) "ביתי בית תפלה", 'זה', פירוש תלמודי שיש בידי מבית שם ועבר, 'הוא שער השמים' לבד, שאינה אלא תרעא לדרתא.

בעל שם טוב חק'

ע"י לימוד תורה לאחרים ישלים ויזכה לנפשו

ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. נראה לפרש בדרך מוסר על פי מה ששמעתי ביאור על מאמר המשנה: "אם אין אני לי מי לי **וכשאני** לעצמו מה אני ואם לא עכשיו אימתי", שבאמת אף אם יחיה האדם אלף שנים אי אפשר לו לגמור מלאכתו בעבודת ה' ובתורתו שהוא לאין סוף ותכלית. **אמנם אדם המלמד לבניו ותלמידיו תורה ומעש"ט ומורה להם את הדרך אשר ילכו בה, אזי אף אחר מותו כל מה שהם ישכילו בעבודת ה' יזקפו גם לזכותו.** וזהו שאמר התנא: **"אם אין אני לי"** אם אין אני עובד את ה' רק לעצמי, אלא אני גם מלמד לאחרים, אז **"מי לי"** כל 'מי' מתלמידי שיעשה איזה מצוה, שייך גם 'לי'. ומפרש ואומר: **"וכשאני לעצמי"** אם אהיה עובד ה' רק לעצמי, בלי להורות לאחרים, **"מה אני" כמה אני כבר יכול להספיק, אף אם אחיה אלף שנים לא אגמור את המלאכה, "ואם לא עכשיו"** כשאני חי, **"אימתי"** הרי "לא המתים יהללו י– ה". אבל הלומד וגם מלמד לאחרים, והם ילמדו את בניהם ובני בניהם, אזי יתוספו לו תמיד מצוות ומעש"ט עד עולם. וזהו שאמר יעקב: **"הן עוד היום גדול"** אפילו אם יהיה היום גדול מאד **"לא עת האסף המקנה"** לא יספיק העת לאסוף ולקנות חכמה ומעשים טובים, באשר שאין להם סוף, רק העצה היא: **"השקו הצאן"** להשקות את הצאן קדשים בני ישראל חכמה ובינה, **"ולכו רעו"** להורות להם את הדרך אשר ילכו בה, **וממילא כל המצוות ומעש"ט שיעשו הם, יהיו שייכים גם לנו.**

מבשר צדק

תפילה

כח האמונה ברוממות קדושת תיבות התפילה

ויפגע במקום, תורתינו הקדושה באה ללמד לנו דרכי ה' לעבודתו ית"ש שהעיקר העבודה היא בתורה ותפלה להללו ולשבחו, וזאת צריך לידע שחלילה וחלילה לחשוב שהם פשוטי דברים ח"ו, **כי צריך לחשוב בעת עמדו בתפלה שבכל תיבה ואות ואף בנקודה קטנה תלויה אלפי אלפים עולמות אשר יש להם קיום וחיות מקדושת האותיות** וכו', ועי"כ [האמונה במחשבה בקדושת אותיות התפילה] **מדבק עצמו ברוחניות האותיות ומעורר מוחות עליונים** וכו'. **ועי"כ האותיות עצמן משתוקקים ומתעוררים עצמם למשוך ההארה הרוחניות** וכו'. וזה מרמז בפסוק ובפי' רש"י ז"ל 'ויקח מאבני המקום', הם אותיות התפלה כידוע שאותיות מכונים בשם אבנים כמבואר בס' יצירה, 'המקום' ר"ל שהם מקום של העולמות וכו', ומיד עשה הקב"ה אבן אחת היינו שמייחד כולם ע"י תפלת הצדיק וכו'.

מאור ושמש

תפילה הוא שער השמים להשיג אלקות ויראת שמים

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה וגו' ויקץ יעקב משנתו וגו', איתא במדרש ויקץ יעקב ממשנתו והוא תמוה, ונ"ל דהנה ידוע שעיקר עבודת האדם לבוא לתכלית השלימות לעבודתו ית"ש להשיג אלקותו ית"ש הוא ע"י התורה והתפלה ולא יוכל להיות אחד בלי שני כי לא ע"ה חסיד וגם בתורה לחוד לא ישלים נפשו כמאמר חז"ל כל האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לו, **כי בודאי ע"י עסק התורה לשמה יכול לבוא לקדושה גדולה כשלומד לשמה ומדבק עצמו בנפשו ורוחו ונשמתו באותיות התורה,** אמנם אעפי"כ **לא יוכל לבוא לעיקר הירא והאהבה והשתוקקות לעבודתו ית"ש ולהשיג אלקותו רק ע"י התפלה במס"נ ובהתלהבות כידוע מכל ספרי הקדושים.**

והנה ידוע מאמר חז"ל ויפגע במקום שתיקן תפלת ערבית, הנה לא ידע עד עתה סוד התפלה איך היא גדולה, וזה פי' המדרש הנ"ל **ויקץ 'ממשנתו'** ר"ל מתורתו שנתעורר ע"י התפלה הזאת, 'ויאמר אכן יש ה' במקום הזה' ר"ל **דע"י התפלה הזאת יוכל להבין יותר התגלות אלקות ממה שהשיג עד עתה ע"י התורה לחוד, 'ואנכי לא ידעתי'** סוד זה, **'אין זה כי אם בית אלקים'** ר"ל **כי ע"י התפלה בהתעוררות והתלהבות יוכל האדם לבוא ליראת הרוממות** אשר נקרא בלשון חז"ל בית וכו', **כי התפלה היא עיקר שער השמים לבוא להשגת אלקות יראת שמים אוצר הטוב.**

מאור ושמש

התחת אלקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן. ופירש"י אבא לא היה לו בנים אני יש לי בנים ממך מנע ולא ממני, וי"ל דהנה לכאורה הוא טעות להתפלל על בנים דאולי יהיו רשעים ונח להם שלא נבראו אך אם לא קיים מצות פרי ורבי יתכן להתפלל כדי לקיים המצוה, אבל זה שכבר קיים המצוה שטות הוא דאולי הוא לרעתו, ועפי"ז יובן מ"ש יעקב לרחל אבא לא היו לו בנים ע"כ התפלל כדי לקיים המצוה, אבל אני יש לי בנים וכבר קיימתי המצוה, ע"כ לא יתכן לי להתפלל כי מי יודע מה יולד.

(ישמח משה)

☆

אם יהיה אלקים עמדי ושמרני וגו' ושבתי בשלום. י"ל עפ"י מה שכתב באלשיך עה"פ הנני נותן לו את בריתי שלום, כי כשהנשמה עולה במחשבתה מהיכן היא ומסתכלת בחומר העכור מבקשת לצאת, אלא שרואה את יוצרה שהוא שוכן בתוכנו חוזרת גם היא להתעכב בתוכנו, וז"ש ונתתי משכני בתוככם, ועי"ז ולא תגעל נפשי אתכם, ומבואר כי גם אם יחיה האדם אלף שנה אינו חיים של שלום כי הנשמה מבקשת לצאת, זולת אם יחיה האדם כלי לקבל השראת השכינה, אז הוכן להיות לו שלום בין הנפש והגוף, וז"ש אם יהיה אלקים עמדי וגו', אז ושבתי בשלום, כולנו חיים של שלום, כי תתאוה הנפש להיות אתו עמו בצוותא חדא.

(ייטב לֵב)

☆

והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך. ונראה בהקדם מה שפירש הרבי רי העשיל מקראקא מאמר המדרש אין ישראל ניזונין אלא בזכות האמונה, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וקשה הא השי"ת שומר תורתו, וכתיב לא תלין פעולת שכיר, והתירוץ עפי"מ דקי"ל האומר לשלוחו שכור לי פועלים ושכרן ואמר להם שכרכם על בעל הבית אין שום אחד מהם עובר על בל תלין, וידוע כי תורה מנין תרי"ג צוה לנו משה ושתים מפי הגבורה שמענום, ואם כן התרי"ג הוי על ידי שליח וליכא בל תלין, אבל על השתים מפי הגבורה איכא בל תלין ומגיע שכר בעולם הזה והם יסוד האמונה ולכן אמרו אין ישראל ניזונין אלא בזכות האמונה ע"כ, ועפי"ז מובן מה שאמר הקב"ה ליעקב אבינו דכיון שאמר לו והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת וגו' שהם יעודי עולם הזה, וכדי שלא יהא קשה ליעקב איך ישלם

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבותי"ה עצי התמרים

התחילו מריבות זו עם זו, עלי יניח צדיק את ראשו

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא. ופירש"י התחילו האבנים מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת כו'. שמעתי מפי הרה"ג הישיש מח"ס צבי חמד, שכאשר למד אצל הגה"ק רבינו חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים זי"ע אבדק"ק סיגוט בעל קדושת יו"ט, **ראה בארגז ה'שרייב טיש' של רבו, אבן גדולה שהיתה מונחת שם למשמרת זכרון, כי אבן זו השליכו מתנגדי אביו הגה"ק הייטב לב זי"ע, דרך החלון לתוך חדרו.**

ומרן הגה"ק מהריט"ב מסאטמאר זי"ע הי' מספר, שכאשר נשלך האבן הנ"ל דרך חלון בית של זקינו הייטב לב זי"ע ונשברה השויב שבחלון, לקח הייטב לב את האבן וניגש אל החלון, ולגודל תמהונו ראה, כי האבן גדולה הרבה מחור שנעשה בהזכוכית, ולא הי' יכול להבין, איך הי' ביכולת האבן לכנס דרך החור. והי' חושב ומתמה עד שנמלך בדעתו ואמר **"מן הסתם היו כאן כמה אבנים קטנות, רק כל אחת ואחת אמרה, עלי ינוח צדיק את ראשו, ונעשה לאבן אחת גדולה".**

אמרי דבש (עמ' קי"ג)

הנהגת יעקב אבינו ע"ה נגד לבן הארמי, כאשר התחיל לנהוג בצביעות ברח ממנו כי סכנתו רבה

וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה. רביה"ק ז"ל היה פעם בעיר סאמאש-אוירוואר, ובחצר הבית שהתאכסן שם עמדו כמה חסידים ישישים, ודברו ביניהם בסוד שיח, ורבינו ז"ל יצא מחדרו ועבר שם, ושאל אותם, מה המדובר, ואמרו לרביה"ק ז"ל שמדברים מהצבועים. **ואמר להם רבינו דבר נחמד,** שמצינו אצל יעקב אבינו ע"ה שאמר הכתוב וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, **ולכאורה צ"ב,** כפל הלשון למה לי. ולהלן נאמר וירא יעקב את פני לבן והנה איננו כתמול שלשום וכו', **ויש לדקדק** מה נשתנה כעת פני לבן עד שלא היה יכול להיות אתו בצוותא חדא, והלא כל הזמן ישבו יחדיו.

ואמר רבינו ז"ל, דהנה אחר שעשה יעקב את כל החיל הזה, תמהו בני לבן הלא יעקב מדתו מדת אמת, ואיך רימה את לבן, אבל לאמיתו של דבר קיים יעקב אבינו ע"ה מה שנאמר

לו בעוה"ז הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, על כן פירש לו ברמז והנה אנכ"י עמך, ר"ל המצות עשה של אנכי ה' אלקיך, ועל ידי מצות עשה זו אשמור לך הבטחתי לשלם גם בעולם הזה וע"ז אמר יעקב "אכן יש ה"י פי' רחמים וחסדים הנשפעים משם הוי' ב"ה גם "במקום הזה", כלומר בעוה"ז הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והיי כמשיב וי"אנכי" "לא" ידעתי, כלומר אלו הבי דברות אנוכי ולא יהי' לך, ידעתי שבעבורם מגיע שכר גם בעוה"ז.

(קדושת יו"ט)

☆

ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים. פירש"י שלא ימצא פסול בזרעי, וי"ל השייכות דאי בגמי כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח שוב אין התורה פוסקת מזרעו, וכתבו התוס' דזה דווקא אם שלשתן ראו זה את זה, וזאת היתה כוונת יעקב אבינו שכאשר יעמיד בבית לבן את י"ב שבטים ימהר לחזור עמהם אל בית אביו, כדי שיהיו שלשתן רואין זא"ז ויעסקו בתורה ביחד, וכבה יהא מובטח שלא תמוש התורה ממנו ומזעו ומזרע זרעו עד עולם, וז"ש ושבתי בשלום אל בית אבי, כדי שיהיו שלשה דורות רואין זא"ז, והיה ה' לי לאלקים שלא ימצא פסול בזרעי, שלא תמוש התורה מזרעו עד עולם.

(ברך משה)

☆

ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן אכן יש ה' במקום הזה. וי"ל לפימש"כ בבני ישישכר בטעם הדבר דלא מהני תשובה אלא בישראל ולא באומות העולם, משום שישראל נקראים בנים למקום והקב"ה להם אב, וקוי"ל אב שמחל על כבודו כבודו מחול, משא"כ לאוה"ע נקרא הקב"ה עליהם מלך ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ע"כ, אכן מצינו שנחלקו ר"י ור"מ בזה דר"י ס"ל בזמן שאין עושין רצונו של מקום אינן קרויין בנים, ורמ"א בין כך ובין כל קרויין בנים, וחידש בדברי יואל כי אחז"ל גלוי וידוי לפני מי שאמר והיה העולם שאין דורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו מפני שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו, אך הרי הקב"ה יכול לירד לסוף דעתו ופוסק אליבא דר"מ, ולכן מהני תשובה לבנ"י מאחר שהקב"ה פוסק כר"מ שתמיד יש להם דין בנים ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, ולזה כאשר הקיץ יעקב משנתו, וכמו שכתב ק"ז בעצי חיים שנתעורר בתשובה עיי"ד שכתב הרמב"ם עורו ישנים משינתכם, ועל כן הקדים יעקב ואמר טעם הדבר שמהני תשובה הוא מאחר שיש ה' במקום הזה והשי"ת פוסק כר"מ וע"כ מהני תשובה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

"עם עקש תתפתל" כמו שדרז"ל במס' מגילה, וכשהיה אצל לבן שהיה עקש ופתלתול, היה צריך יעקב להשתמש בדרכיו. וזהו שאמרו בני לבן, לקח יעקב את כל אשר לאבינו, דהיינו מדתו של לבן כמו שנאמר עם עקש תתפתל, ומאשר לאבינו דהיינו כספו של לבן עשה וכו'.

ועל כן יעצו את לבן שישנה את מעשיו להיות כיעקב, ויעשה עצמו כצדיק וישב בבית המדרש וילמוד וישנה פניו כלפי חוץ כפני תם, ואז גם יעקב יחזור למדתו מדת האמת, וכאשר ראה יעקב אבינו ע"ה שלבן נעשה צבוע ושינה את מראהו, אמר, כעת כבר אי אפשר לי להיות אתו ביחד, **כי הצבוע גרוע יותר ממי שמגלה את פרצופו האמיתי, וזה שאמר רואה אני את פני אביכם איננו כתמול שלשום שנשתנה ונעשה צדיק במראהו, ועל כן צריך אני לברוח מכאן.**

[ומן הנכון להסמיך לזה **דברים פליאיים שכתב מרן החת"ס ז"ל** בתשובה (ח"ו, נ"ט) זל"ק שם: אמרו חז"ל עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל. ידעת את אשר מרגלא בפומי תמיד **"אין יעקב שלא יפגענו לבן, ומעטי לבן שיפגעו בהם יעקב"**, שמור זה כי הוא אמת, ובחון הדברים ותראם אמתיים. ורצוני **כי ברית כרותה כל ת"ח וצדיק המכונה יעקב יש לו מצירים נגדו המכונים לבן,** אמנם מעטים הם הרשעים האלו אשר ימצאו נגדם מי שהוא אחיהם ברמאות כיעקב נגד לבן. **והוי יודע כי הרבה פעמים הפכתי בהם ומהם ומהמונם, ואמרתי להשמר מהם ולעשות העקוב למישור, ואמרתי לברוח מן הקטנה שבתרמיתם, ונכשלתי בגדול ממנו, ולא זה בלבד עמי הארץ והמון עם, אלא לומדי תורה ואפי' רבנים, כל שאין דובר אמת בלבבו ולא היושר והצדק מרכבו, הרחק דרכך ממנו הסר רגלך מנתיבו כו', וסוף הכבוד לבוא כי יושיע ה' עם קרובו.** עכל"ק].

מושיען של ישראל (ח"ה, ע' רע"ג)

חינוך הבנים ביר"ש כראוי בקטנותם, יועיל אח"כ להאב עצמו, שלא יטו אותו בניו מדרך הישרה

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו'. ובמדרש (זשה"כ) "**חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה**" (משלי כ"ו) כו'. ושמעתי מכ"ק רבינו הגה"צ אבדפ"ה (סאטמאר שליט"א) [זצוק"ל] דהנה מי שמגדל בניו בדרך לא טובים כו', חושב כי לעת זקנתו אשר אין בכחו עוד לעסוק בפרנסה יהיה עכ"פ בידם לפרנס אותו, ועכ"פ יהיה לו איזה תועלת מהשכלתם וכספם.

אבל באמת למעשה לעת כי יזקין, וכבר גדלו זרע מרעים, המה בושים מדרכיו, שאינם נאה בעיניהם מנהג יראי ה', ואז אין לו ברירה אלא מוכרח לעזוב דרכו שהלך בימי נעוריו, ולילך בדרך חדש שילמדו אותו בניו, [כאשר סיפר אחד מהמתחדשים ענין מבהיל, שאביו היה ירא ה' כל ימיו, ועכ"ז פעם אחד חשש לו בשיניו בליל שבת קודש ומילא רצון בנו לעשן ציגאר"ע לרפואה רחמנא ליצלן וד"ל]. וז"ש **חנוך לנער על פי דרכו**, אם מגדלו ומחנכו על פי דרכו דרך התורה ויראה בימי נעוריו, אז היינו דאהני לו בעצמו, **שגם בזקנותו לא יסיר ממנו** כנ"ל.

ירחון 'לקט ששנ"ה' (שנה ג' סי' ל"ח בהג"ה)

קדוש יאמ"ר

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. יעקב לקח י"ב אבנים, להודיע שעתידים לעמוד ממנו י"ב שבטים, ועשו כולן אבן אחת, להודיע שכולם עתידים להיות עם אחד (פרקי דרבי אליעזר לה). המר"י הרמה אבן אחת שהיה מגולגל בתוכה נשמת צדיק בשביל עבירה שעשה, וסיפר לו כל פרטי קורותיו והמיקום הצריך לו, ובדקו ומצאו כדבריו (שער הגלגולים הקדמה כב). וגרמה שזאת האבנים שמדמנו ליעקב, היו מגולגלים בהם נשמות גבוהות, ומפני שהיו בהם נשמת י"ב שבטים, והנשמות המגולגלים היו משמוקקים להתקרב אל הצדיק כדי שיעלה אותם, ועל כן היו מריבים זה עם זה עלי יניח לצדיק זה את רגלו, כי אף שאין נאבנים פשוטים דעת והשגה, אבל הנשמה המגולגלת בהם כל תשוקתה ורצונה להתקרב אל הצדיק, שיקרבם אותה אל הקדושה, ולבסוף נתאחדו כולם לאבן אחת, ונתקרבו כולם אל הקדושה על ידי יעקב. (דברי יואל)

וילן שם כי בא השמש. שקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה, כדי שילין שם (רש"י). לכאורה למה הוצרך ה' לעשות סדרי בראשית כדי להביא את יעקב שילין שם. וגרמה **דבזוה"ק** איתע: ר' הרמה לו אז מרמה נעוצה בתופן יוצא מן הכלל; וגרמה דהרמה לו גם מה שיהיה בעת הגאולה, ועל עניני הגאולה נאמר (זוהר חדש בראשית יד) כי מלבד לפומא לא גליא, ואין להרמות מרמות הללו כדרך שמרמים שארי נבואות, ואי אפשר שיתגלו אלו העניינים רק בעורת חלום לילה, דכבוד אלהים הסתר דבר (משלי כה). ועל כן שפיר **שקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה**, כדי שיבין יעקב שעליו ליבן, כי משמים רוצים להרמות לו מרמה פתום מעיני כל חי, מעניני הגאולה שכשאם עתיקו של עולם. (דברי יואל)

וישכב במקום ההוא. בתותו מקום שכב, אבל י"ד אינם שמשם בצית עבר לו שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה (רש"י). בקרע ליבא מזה שום רמז. וגרמה **דהרמב"ן** כתב (בפתיחה): התורה קדמה לעולם, והיתה כתובה רצופה בלי חיתוך התיבות, ונעטרפו אחר כך בשעת מעשה בצירופי אותיות לפי הענין; ומצינו דבר שבשעת מעשה היה צריך להיות סוד, אי אפשר שיהיה כתוב בתורה אף לאחר זה, לפי היה כתוב בתורה היה הסוד מתגלה לפני זמנו, שהרי היו בינתיים בעלי השגות שהשיגו כמה ענינים. וכאן השאם היה, דכשירדה עשו שיעקב הלך לישיבה לעסוק בתורה, ויודע שכח התורה גדול כל כך והוא מוקדם לכל, אולי היה גם הוא עושה לו ישיבה, והיה נעשה בתורה תורה עלמה כל הימות לו, וזהו לפון וגרה גדולה, כמו שעושים היום שעל הכל אומרים שהוא על פי התורה, לכן לא פרשמו הכתוב, וגם יעקב הלך לשם ועבר בסוד. (דרשות)

והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליוהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ לנוותו (רש"י). ויעקב הלך לדרכו ופגעו בו מלאכי אלהים (בראשית לב), מלאכים של ארץ ישראל נאו לקראתו לנוותו לארץ (רש"י). **והרמב"ן** כתב: עדיין היה רחוק מארץ ישראל, ולא עבר גבול בני עמון ומואב; לכאורה אין ליווהו אותו המלאכים בזמן שהיה יעקב בחוץ לארץ. וגרמה **דבזוה"ק** (תרומה קמ:, עפ"י פרדס כה ג) איתע: ישראל הקריבו קרבנות במדבר, אף לאחר שחוטו קדשים בחוץ, לפי שארץ ישראל ומקום המקדש הלך אחם ממסא למסא, ומצינו בכל מקום חנייתם; והנה **בשמח ה' לבבי** (רמה ד"ה אבד) כתב: בחורבנה נעתקה משם קדושת המקום, ובמקום שישראל שורים בגלות, נמשך להם קדושת הארץ ובחינת השראת השכינה, על ידי תורה ועבודה ותפלה; ואפשר דבמרמה סולם השיג יעקב דעל ידי כח קדושת העבודה נמשך קדושת ארץ ישראל אף בחוץ לארץ, ופעל כן על ידי עבודתו הקדושה, ולכן כשנתרחק מבית לבן בדרכו לארץ ישראל, המשיך על ידי עבודתו את קדושת ארץ ישראל למקומו, ומתי שפיר שבאו לקראתו מלאכים של ארץ ישראל, ואולי

הם אשר נברלו מבחינת עבודה זו, ויש להם בחינת ארץ ישראל. (דברי יואל)

והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה. אמר ר' לוי בראשית, שתי בריכות טובות יש לי להבריך בך, רוח ועשתה, ונברכו בך כל משפחות האדמה (בראשית יב), אפילו משפחות הדרות באדמה, אין מתברכות אלא בשביל ישראל (יבמות סג.). **הרי"ף** פירש: ישראל דרים למטה, ועל השמים כבודם מעל המורה והמצות, אבל עכו"ם אין להם חלק אלא למטה בארץ, והם מתברכין בשביל ישראל; והנה אמרו (בראשית רבה מג): ושמתי את זרעך כעפר הארץ (בראשית יג), מה עפר הארץ מסוף העולם ועד סופו, כך בניך יהיו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו; ופירש **נמוקי הקודש**: זהו לטובת ישראל להוציא מכל האומות ניצוצות הקדושה, וכן הוא בכל הדורות על ידי שישראל הם בגלות בין האומות, מוציאין חלק הקדושה מהם שהם משפחות הדרות באדמה; וזהו **והיה זרעך כעפר הארץ**, שיהיו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו, **ימה וקדמה צפונה ונגבה**, וזה יתקיים **ונברכו בך כל משפחות האדמה**, שיוציאו הבריכות טובות מהאומות. (דברי יואל)

אכן יש ה' במקום הזה. לפי שבמת לא היה בהר המוריה אלא שקפצה לו הארץ (חולין צא:), שבמקום הר המוריה לא היה אלו מידות כלל שאוכן שם ה', זה ידע מכבר, אבל שיהיה במקום הזה **אנכי לא ידעתי.** ממנו שוב **וירא ויאמר מה נורא המקום הזה**, ודבר זה לא יוכל להתקיים רק אם לא יערבו בו שום דברים מחרים, **אין זה כי אם בית אלהים**, בלי שום תערובות, **והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים**, **וזאת** מיעוטא הוא, שרק זה המקום שקבע שם לתפלתו, ועל דרך (ברכות ו:): כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו; רק עם זה המקום ילך תמיד בלי שום תערובת כלל. (תשבץ)

אין זה כי אם בית אלהים. מלמד שהראה ה' ליעקב בית המקדש בנוי ומרב ובנוי וגו', מה נורא המקום הזה זה בנוי וגו', כי אם בית אלהים בנוי ומשוכלל לעתיד לבוא (מדרש). בגין העתיד לא יהיה נבנה על ידי פעולה תגושים כלל, כי אם ירד מן השמים בנוי ומשוכלל, וכמו כן כל ענין גאולה העתידה יהיו בסעדי ה', ואסור לנו לבקש פעולה טבעית ומנושית לזה. וזה שאמר כאן בלשון 'שלילה', דזה ירמוז על בנין המקווה, ובא הכתוב לשלול כל מיני השתדלות ופעולה טבעית, **ואין זה כי אם בית אלהים** מעשה ידי יוצר ה'. (דברי יואל)

וידר יעקב נדר לאמר. מהו 'לאמר', לאמר לדורות, כדי שיהיו נודרים בעת צרתן (מדרש). לכאורה צריך קרא ללמד לדורות, למה לא נילף כמו בשאר מילי דגמרינן מהאבות. ונראה דלאמרו (במדבר רבה כב): אין אתה רשאי להשבע בשמי, אלא אם כן יהיו בך כל המדות הללו, את ה' אלקיך תירא וגו' (דברים ו); דהנה ליסור שבועה אמור מאוד, ולכך אומר האיסור בתגרות היכר גדולה מאוד, על כן לא הותר לעשות כן כי אם לדורות הרחוקים, שהיה כח התגברותן חזק להתגבר נגד היצר. אבל אמרו (חולין ג:): בשעת צרה מצוה לגדור; כי בנודר בשעת צרה ליתן להם משהו, דבודאי יקיים נדרו, ועל כן שפיר **וידר יעקב נדר**, אבל הסברא נותנת דאי אפשר למילף זאת מיעקב, ללא כדורות הרחוקים הרחרוצים, וכן לא נוכל לעמוד בזה, על כן הוצרך להורות במלת **לאמר** דמיותר, שזהו לימוד לדורות שיהיו נודרים בעת צרתן. (דברי יואל)

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. וכי שלקש דעתך שיצטרך ללחם ויאכל הבגד, והוי ליה למימר 'ונתן לי לחם ובגד' (כלי יקר). אמנם לפעמים נמצא שיש לאדם עושר וכסיס ונאבד ממנו, והוא מסיבת רחמי ה' עליו, שנתאייב עונש בגיות דין של מעלה, וה' ברוב רחמיו ריחם על נפשו וגופו, ופורע מאתו ממונו והונו, כדאמרו (ויקרא רבה יז): אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה; ומעתה גם אם ירצה האדם שה' השפיע לו עשירות, מכל מקום אינו בטוח שיהנה ממנה, כי מי יודע אם אינו על כוונה לפרוע ממנו תמורת נפשו וגופו, והגם שבאמת גם זה לטובתו, מכל מקום יותר טוב היה שיתקיים ממנו בידו ליהנות ממנו, אבל גם זו לטובה, כי על כל פנים ניצול גופו ונפשו, וכל אשר לו יתן בעד נפשו. ואולי זה היה כוונת יעקב שאמר **ונתן לי לחם לאכול**, שלא יהיה לו הלחם כדי ליתן תאותו כופר נפשו, רק יתקיים בידו לאכול וליהנות ממנו, וכן **הבגד** יתקיים בידו **ללבוש.** (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה פיקים

ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה

הרה"ק מראדזמין בא פעם לעיר אחת ונהרו אליו המון עם רב לקבל את פניו ואיש א' דחק עצמו הרבה ואמר לו הרה"ק מראדזמין "גיי צו אלע רוחות" ויתחלחל האיש והתחיל לבכות אמר לו הרה"ק: הלא זו ברכת יעקב ופרצת ימה וקדמה צפנה ונגבה.

מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי

הגה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע כשהי' בלבוב באסיפה הראשונה בשנת תר"מ לעמוד בפרץ נגד "שומר ישראל" שאמרו להרוס יסודות היהדות באו אליו אנשים אחדים מהחבורה הזאת והציעו לפניו כי רק טובת ישראל הם דורשים ורוצים להנהיג תקנות טובות בהנהגת הקהל וכדומה, ואמר להם הרה"ק מצינו בתורה דלבן אמר ליעקב למה נחבאת לברוח ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה כו' ויעקב א"ל מה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי ולכאורה קשה הרי לבן אמר לו דברי אהבה וחיבה ויעקב משיב לו דברי קנטורין, אמנם נודע כי טבע הרע לשנוא את הטוב ולאהוב את הרע וכאמחז"ל לא לחנם הלך זרזיר כו' ויעקב בחיר שבאבות ומקור הקדושה ידע בנפשו כי לבן דבר אליו בשפתים דולקות אהבה שחפץ לשלחהו בשמחה ושירים וכדומה, ולכן שאל יעקב כמתמה מה פשעתי וחטאתי כי אתה דולק אחרי כ"כ ברשפי אש אהבה עזה כי נראה מזה שחלילה נתכלכלתי בחטא ח"ו ולכן אהבתני, גם אני תמה עליכם הרי זה כמה פניתם עורף להיהדות ושונאים אתם לנו, מה זאת חטאנו כי פתאום נהפכתם לאוהבים ומבקשי טובתינו.

ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים

בעת שהרה"ק ממאגלניצא זצללה"ה בא להרה"ק מקאזמיר זי"ע צוה רבינו הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע לבניו הצדיקים לשמש בסעודה של הרה"ק ממאגלניצא ושאל אותו הרה"ק ממאגלניצא מדוע צוה לבניו שישמשו ולא צוה למשמשים והשיב כי כן נכתב בתורה ושאל אותו היכן נאמר זה בתורה ואמר שכן פירש בפסוק ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים פירש"י לאחיו לבניו שהיו לו אחים נגשים לצרה ולמלחמה ובפסוק ויקרא יעקב לאחיו לאכל לחם פירש"י לאוהביו שעם לבן וקשה מפני מה פירש רש"י לעיל לאחיו לבניו וכאן פירש לאוהביו וכו' ועל כרחך שלשמש ללקט אבנים ראוי להשתמש בבניו אבל לאכול לחם ראוי לאכול עם אוהביו והוא דרך צחות.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

אסף אלקים את חרפתי. במה שנוהגין בשעת התנאים ובשעת החופה לשבור כלי, י"ל בדרך הלצה, על פי מאמר חז"ל (מד"ר בראשית עג,ה) על הפסוק אסף אלקים את חרפתי, כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לתלות סרחונה, ומשיש לה בן תולה בו, וכששואלה בעלה מי שבר כלי זה, אומרת 'בנך'. **ולפי זה יש לומר דלכן שוברים כלי, להראות אשר מזה הזיווג יהיה דורי דורות ויולדו בנים, ואז אף אם תשבר פעם איזה כלי, לא יגיע לה נזק, כי תוכל לתלות בבנה.**

אמרי נועם, ליקוטים

ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן. יש לפרש בדרך צחות, כי על פי רוב הרמאי אין לו שלום, כי מי שיש לו עמו איזה משא ומתן הוא רוצה לרמות ומי יניח לרמות עצמו ויסבול וישתוק ויגרום לו מחלוקת הרבה, אמנם כמה פעמים הוא להיפך שמפורסם כל כך לרמאי עד שאין איש שירצה להיות לו עסק עמו, ועל ידי כן יש לו שלום כי דבר אין לו עם אדם, **וכן היה בלבן שלא מצא אפילו רועה צאן עד שהוצרך לשלוח בתו הקטנה עם הצאן. וזה שאמר שלום כי רחל בתו באה עם הצאן ודבר אין לו עם אדם,** וק"ל.

וידבר משה

למה נחבאת לברוח, ואשלחך בשירים וגו'. ואמר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, שהדבר קשה, שלבן ישלח אותו בשמחה ובשירים. אך הוא הדבר, כי יעקב נתחכם והיה כל היום בשדה, ועשה במחשך מעשהו, ולא ידע לבן מה הוא עושה שם. ובלילה בא אל ביתו, כאחד האנשים ההמונים, ואמר לו הבה את אשתי. על כן לא הבין לבן מה הוא, ודימה בנפשו, כי הוא כאחד מהם. אמנם, כעת כאשר אמר לו השי"ת ללבן השמר לך מדבר עם יעקב וגו', הבין לבן כי הוא עובד ה', וכל מעשהו במסתרים. על כן אמר לו לבן, **למה נחבאת לברוח. ר"ל למה עשית כל מעשיך בהחבא, ועל כן הוכרחת לברוח, ולמה לא הגדת לי כי אתה עובד ה' כי אז לא היית צריך לברוח, כי שלחתיך מעצמי בשמחה ובשירים, כי מה לעובד ה' בבית לבן, ודברי פי חכם חן.**

עשר צחצחות

ה' יברך יחזקא"ל לכם למטפת

באותנת ידידות ושמחה, נשגר זאת הברכה,
בשם אנשי שלומינו קהל עדתינו נישא אלומות גודש,
בשם חברי הנהלת מוסדותינו הק' והעוסקים במלאכת הקודש,
ובשם הנהלת כוללינו ברכות מלא חפנים, מרבני ולומדי "כולל עצי חיים"

יעלה ויבוא ויגיע ברכת מזלא טבא חמה ולבבית ואיחולי ברכות והודאות עד בלי די
חן וחסד יתן ה' אל מעלת כבוד ידידינו וידיד נפש כל חי החשוב הנעלה והמשובח
דגין כל עבידתיה יום וליל לא ישבות לטובת אברכי הכולל בעידותינו המסולאים בפז
קרוב לכל קוראיו תעיד עשליך עצמו מעגד את קרן מוסדותינו לרומם ולחזק
אדוק מקושר ומקורב באילנא רברבא הלא הוא כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
לו יאתה התודה והתהילה בהרמת קרן קהילתינו ודואג תעיד לבל יחסר המזג כלל

האי גברא יקירא, עושה חסד לאלפים תדירא, נודע לעוז ולתפארה,
מרבה להיטיב לזולת חשיכה כאורה, ומופלג ביראה טהורה

הרב **יחזקאל ראטטער**
שליט"א

מנהל כוללינו הק' "כולל עצי חיים" דסאטמאר
רוח חיים של מוסדותינו וקהילתינו הק' פה, בני ברק יצ"ו

לרגל השמחה הגדולה שבביתו שורה, ברוב שמחה ואורה

בנישואי בתו החשובה והמהוללה שתחי'

עב"ג למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

החתן החשוב המופלג בתוי"ר ש"ש כמר **שמעון כהן** הי"ו

בן ידידינו האי גברא יקירא, נודע לעוז ולתפארה, מחשובי עסקני קהילתינו הק'

מוה"ר **מנחם צבי כהן** שליט"א

וצרופה בזה ברכותינו, מעומק לבבינו, שזכות רבותינו"ק יעמוד לו להתברך בכל
ברכאן דנפישא, בשכר עמלו בהרחבת גבולי הקדושה, ויושפע לו אושר ועושר
במידה מרובה ומדושה, ויזכה להרבות ולהיטיב בפעולותיו הנערצים לטובת הקהילה
והמוסדות, במעשיו הטובים ללומדי הכולל בתעידות, להרמת קרן התורה והחסידות,
וזכות הרבים יגן בעדו ובעד ביתו, ויתעמוד לעד צדקתו, ותעיד נספר תהילתו.

החותמים לטובת שמו ברגשי הודאה והערכה

הנהלת המוסדות | הנהלת הקהילה
הנהלת הכולל

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, והנה הרב האלשי"ך זלה"ה מדקדק על הל' של לחם לאכול ובגד ללבוש שהוא מיתר, ופי' שביקש יע"א שיבנה בהמ"ק השלישי דאמרו חז"ל שעתיד ארץ ישראל להוציא גלוסקאות יפות וכלי מילת, וזה לחם לאכול דהיינו שיהי' תיכף ראוי לאכל ובגד ללבוש דהיינו תיכף מוכן ללבוש עכ"ד, וי"ל דהתפלל יע"א שיהיה הכל בהשגחה כמו שמצינו גבי המן שהי' יורד מן השמים שהי' בהשגחה איש לפי אכלו ולפי נשות ביתו הי' יורד להם, ובזה יובן ג"כ הא דאמרו חז"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן דהנה אחז"ל [בתד"א] ג"כ עד שיתפלל האדם שיכנוס תורה במעיו יתפלל שלא תכנוס אכילה ושתי' יתירה בתוך מעיו וזה לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן דהיינו שירד המן להם רק כפי ההכרח בלבד לא פחות ולא יותר וזה שביקש שהמע"ה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו כדי שעי"ז למען דעת וגו' כי ד' הוא האלקים וגו' (מ"א ח') ולזה התפלל ג"כ יע"א ונתן לי לחם רק לאכול ובגד רק ללבוש דהיינו רק מה שאצטרך ומתי שאצטרך ועי"ז והי' ד' לי לאלקים כי זה מביא את האדם שקיבל ע"ע התורה והמצוה מחמת שרואה שהכל הוא בהשגחתו ית'.

(אך פרי תבואה)

☆

דורש טוב

ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ה' על כן קראה שמו יהודה. צ"ב אמאי אמרה לאה "הפעם אודה" דוקא אחר שנולד יהודה ולא קודם.

ונראה על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות לג:) **"ההוא דנחית קמיה דרב חנינא, אמר: האל הגדול הגבור והנורא והאדיר וכו'. אמר לו ר"ח: סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך".** כלומר, שאסור לשבח את הקב"ה יותר מדאי שמא יאמרו שסיים שבחיה דמריה.

והנה ידוע מאמרם ז"ל (עירובין יח:) **"מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וכולו שלא בפניו"**, נמצא שאם הקב"ה שורה גם למטה, מותר לשבח אותו, משום שזהו כ'בפניו', ואין אומרים אלא מקצת שבחו, וא"כ לא יאמרו שסיים שבחיה דמריה הקב"ה, אבל אם נאמר שהשכינה שורה רק למעלה, אזי אסור להרבות בשבחיו, כדי שלא יאמרו סיימתינהו וכו'.

ואיתא שז' רשעים היו מאדם עד אברהם, והם גרמו שהשכינה עלתה עד לרקיע השביעי, וז' צדיקים היו מאברהם עד יהודה והם החזירו את השכינה שתשרה למטה. **נמצא** שקודם שנולד יהודה לא היו רשאין להרבות בשבחו של הקב"ה, מטעם דהוי כ'שלא בפניו' וממילא יכולים לומר כל שבחו, ואם ישבח אזי יאמרו סיימתינהו לכולהו שבחיה, **אבל משנולד יהודה** והשרה שכינתו למטה על הארץ, מותר להרבות בשבחים להקב"ה, כיון דהוי כ'בפניו' ואין אומרים כל שבחו בפניו, ולא יאמרו שסיים שבחיה דמריה. **ואתי שפיר למה דוקא אחר שנולד יהודה וירדה השכינה למטה, כאמור, אמרה: הפעם אודה את ה', ר"ל שתוכל להרבות בשבחים.**

דברי יהונתן

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו וכו' ולבן בקש לעקור את הכל, דהנה זה מדת פשוטי העם כאשר יתן את בתו לת"ח והוא עודנו באבו מתהלך בצדקו על התורה ועבודה ולנסוע לצדיקי הדור הנה מתעורר נגדו היצה"ר לקומם חותנו עליו להטותו מדרכו, ומתחלה בא עליו בדברים רכים לפתותו אתה בני לא טוב לך שבת תמיד בית התורה ותפלה כל היום רק שים לבך גם על עניני עוה"ז אשר נכון להחיות נפש ביתך והוא גם הוא מצוה רבה וטוב תורה עם דרך ארץ וכדומה ראיות רבות מפיתוי היצר, והנה אמנם זה היה מדת לבן הארמי אשר רצה להטות את יעקב מדרך צדקתו אל עניני עוה"ז והחליף את משכורתו עשרת מונים כדי לטרוד את מחשבתו וזה שרמזו רז"ל אתה האברך המתפתה מחותנך צא ולמד מה מחשבתך ולמד ואל תשים לכך על הנ"ל כי מה ביקש לבן, שרק בקש בבקשה ליעקב אבינו לאמר הלא ארבעה נשים לך ואחד עשר ילדים ראה נא לפרנס אותם ואעפ"כ לא שמע לו כי רצה לעקור את הכל הוא הכל דקדושה בדבריו כנ"ל וכן נאמר ללבן השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע, ר"ל מהטוב שאתה אומר כי טוב תורה עם דרך ארץ כי זהו מגיע עד רע להעביר הצדיק צדקתו.

(תפארת שלמה)

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: (פרק כח פסוק י)

וַיֵּצֵא לֹא הָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב אֶלָּא וַיֵּלֶךְ יַעֲקֹב חָרָנָה, וְלָמָּה הוֹצִיר יְצִיאָתוֹ, אֶלָּא מַגִּיד שֶׁיְּצִיאַת צַדִּיק מִן הַמָּקוֹם עוֹשָׂה רֹשֶׁם. שֶׁבְּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיק בָּעִיר, הוּא הוֹדָהּ, הוּא זִיוָהּ, הוּא הֲדָרָהּ. יָצָא מִשָּׁם, פָּנָה הוֹדָהּ, פָּנָה זִיוָהּ, פָּנָה הֲדָרָהּ[א]. וְכֵן וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם (רות א, ז), הָאָמוּר בְּנָעֳמִי וְרוּת:

וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: (פרק כח פסוק יב)

וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. הֵרָאָהוּ בַּחֲלוֹם הַגְּבוּאָה כִּי כָּל הַנַּעֲשֶׂה בָּאָרֶץ נַעֲשֶׂה עַל יַד הַמַּלְאָכִים, וְהַכֹּל בִּגְזֵרַת עֶלְיוֹן עֲלֵיהֶם, כִּי מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' לְהִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לֹא יַעֲשׂוּ קְטַנָּה אוֹ גְּדוֹלָה עַד שׁוּבָם לְהִתְיַצֵּב עַל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ לֵאמֹר לְפָנָיו, הַתְהַלַּכְנוּ בָּאָרֶץ הִיא יוֹשֶׁבֶת וְשַׁלְוָה, אוֹ מִלְאָה חֵרֶב וָדָם, וְהוּא יְצַוֶּה עֲלֵיהֶם לָשׁוּב לָרֶדֶת בָּאָרֶץ וְלַעֲשׂוֹת דְּבָרוֹ. וְהֵרָאָהוּ כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ נָצָב עַל הַסֻּלָּם, וּמַבִּטִיחוֹ לְיַעֲקֹב בְּהַבְטָחָה גְּדוֹלָה לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא לֹא יִהְיֶה בְּיַד הַמַּלְאָכִים, אֲבָל יִהְיֶה חֵלֶק ה' וְיִהְיֶה עִמּוֹ 'תָּמִיד'[ב] כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ. כִּי מַעֲלָתוֹ גְּדוֹלָה מִשְּׁאָר הַצַּדִּיקִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ וְגוֹ'.

מעשה חש"ב

א

וצ"ב הרי יצחק היה בבאר שבע, ואיך אפשר לומר פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה.

ואפשר לבאר עפימש"כ הרמב"ן עה"כ (פרק יב פסוק ז, ח) 'ויעבור אברם בארץ ... ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'', וז"ל "והנכון שהיה קורא בקול גדול שם לפני המזבח את שם ה', מודיע אותו ואלקותו לבני אדם... וכן אמר הכתוב ביצחק כאשר הלך אל נחל גרר... ויקרא בשם ה'. ולא נאמר ביעקב כן, מפני שהוליד בנים רבים כלם עובדי ה', והיתה לו קהילה גדולה נקראת עדת ישראל, ונתפרסמה האמונה בהם" עכ"ל.

והנה לכאורה זה שאמר רבינו שיעקב לא היה צריך לקרוא בקול גדול את שם ה', מפני שהיה לו קהילה גדולה, ונתפרסמה האמונה בהם, זה היה אחר שחזר מבית לבן, והקים הי"ב שבטים, והיה לו קהילה גדולה, משא"כ קודם כשהיה דר עם אביו בחברון, היה קורא בקול גדול שם ה', ביחד עם אביו יצחק. ושוב כאשר היה יצחק כלוא בבית, המשיך יעקב לבדו לפרסם שמו יתברך.

ולפי"ז אפשר ליישב שכוונת רש"י שביציאת יעקב 'פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה', היינו רק על פרט זה של לקרוא בקול גדול את שם ה', דהרי יצחק היה כלוא בבית, ולא היה יכול לפרסם שמו יתברך, ומשיצא יעקב מבאר שבע, לא היה מי שיפרסם שמו יתברך. אבל חוץ מפרט זה היה יצחק הודה זיוה והדרה.

ב

מה שכתב רבינו הראהו ליעקב בחלומו שהוא יהיה מושגח בידי הקב"ה 'תמיד', והמשיך כי בזה מעלתו גדולה משאר הצדיקים. כדוגמתו כתב רבינו גבי אברהם אבינו, דכתיב ביה (בראשית יח יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו'' שמפרש רבינו 'ידעתיו' מלשון ידיעה, וכוונת הכתוב לבטא בזה את ההשגחה המיוחדת והפרטית שזכה אברהם אבינו יתר על שאר הנבראים. וזה לשונו שם: "אבל בחסידיו ישום אליו לבו לדעת אותו בפרט, להיות שמירתו דבקה בו 'תמיד' לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל וכו'". ונמצא שמדרגה זו שמצינו גבי אברהם אבינו חזרה ונשנה אצל יעקב

וַיָּבֹא אֱלֹקִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלָּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע: (פרק לא פסוק כד)

מִטּוֹב עַד רָע. כָּל טוֹבָתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא אֵצֶל הַצַּדִּיקִים, לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וּפְשׁוּטוֹ, הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִמּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה אִם יָשׁוּב עִמְּךָ מִדַּרְכּוֹ, אוֹ פֶּן תַּפְחִידֵנוּ לַעֲשׂוֹת לוֹ רָעָה אִם לֹא יָבֹא עִמְּךָ, כִּי אֲנִי צִוִּיתִיו לָשׁוּב אֶל אַרְצוֹ:

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי: כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי וַיִּפְרֹץ לָרֹב וַיְבָרֶךְ ה' אֹתְךָ לְרַגְלִי וְעַתָּה מָתַי אֶעֱשֶׂה גַּם אָנֹכִי לְבֵיתִי: (פרק ל פסוקים כט -ל)

וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי. אֶת חֶשְׁבּוֹן מְעוּט מִקְנְךָ שֶׁבָּא לְיָדִי בַּמֶּה הוּא. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. כְּלוֹמַר, אַתָּה יָדַעְתָּ בַּמֶּה הָיָה מִקְנְךָ כְּשֶׁבָּאוּ אִתִּי. וְיוֹתֵר רָאוּי שֶׁיֹּאמַר וְאֶת מִקְנְךָ אֲשֶׁר הָיָה אִתִּי יָדַעְתָּ כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ טֶרֶם בּוֹאִי פָּרַץ לְרֹב".

אוֹ נְפָרֵשׁ אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ, כִּי בְּכָל כֹּחִי עָשִׂיתִי. וְיָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר הָיָה מִקְנְךָ אִתִּי כִּי יָמִים רַבִּים הֵם. וְיָדַעְתָּ כִּי מְעַט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לְפָנַי, וַיִּפְרֹץ לָרֹב מְאֹד שֶׁלֹּא כְּבִרְכָתְךָ כָּל הָאָרֶץ, רַק בִּרְכַת ה' הִיא אֲשֶׁר בָּאתָ מֵעֵת בֹּא רַגְלִי בְּבֵיתֶךָ", וְהוּא הַנָּכוֹן.

מעשה חש"ב

אבינו אמנם יש חילוק ביניהם, דכאן גבי יעקב אבינו הכוונה הוא שלא היה מושגח על ידי מלאכי מעלה, כי אם על ידי הקב"ה בעצמו, ואילו גבי אברהם אבינו מחלק בין השגחה כללית לבין השגחה פרטית, ואברהם אבינו זכה להשגחה פרטית.

ג נחלקו רש"י ורבינו מהו שהוזהר לבן שלא לדבר עם יעקב 'מטוב עד רע', לפי רש"י 'מטוב' אפילו מה שנראה בעיניך לטוב, והטעם שהוזהר על כך, לפי שכל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים. אמנם דעת רבינו 'מטוב' הוא שיעשה לו טובה אם ישוב עמו, 'עד רע', שיעשה לו רע אם לא ישוב עמו וילך אך ארץ ישראל. והטעם שהוזהר לדבר אתו בענין זה, כי אני צויתיו לשוב אל ארצו.

העולה מן האימורין, שלפי רש"י הוזהר לבן שלא ידבר עם יעקב כלל, ולפי פירוש רבינו לא הוזהר לבן לדבר עם יעקב, אלא בענין זה שישוב עמו, או שלא ישוב עמו. אבל בשאר דברים לא הוזהר לבן מלדבר עם יעקב.

ואפשר לומר שלכן סובר רבינו שהוזהר לבן רק על ענין זה של לשוב עמו, ולא הוזהר לדבר עם יעקב שאר דברים, דהרי מצאנו בהמשך הפסוקים שלבן דיבר אתו קשות והוכיח אותו כמו שנאמר (שם פסוק כו) 'ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי ותנהג את בנתי כשביות חרב, למה נחבאת לברח וגו", ולא מסתבר לומר שלבן עבר על ציווי של הקב"ה שלא ידבר אתו מטוב עד רע, אע"כ שהציווי היתה רק בענין זה של לשוב עמו.

ד לפי פירוש רש"י מבואר בפסוק ב' דברים שאמר יעקב ללבן: א. אתה ידעת כי בכל כחי עבדתי אצליך. וכן ידעת כמה מיעוט צאן היה לך לפני שבאתי אליך. ולפי זה המשך הפסוק 'כי מעט אשר היה לפני וגו", מפרש מה שכתב מקודם 'ואת אשר היה מקנך אתי'.

ה רבינו מבאר דתיבת 'אתה ידעת', מושך עצמו ואחר עמו, פירוש כאילו שהיה כתוב בפסוק ג' פעמים 'ידעת'. א. אתה 'ידעת' את אשר עבדתיך. ב. 'וידעת' את אשר היה מקנך אתי וגו', ג. 'וידעת' כי מעט אשר היה לפני' וגו'.

ולפי רבינו מבואר בכתוב ג' דברים: א. אתה ידעת כי בכל כוחי עבדתי אצליך [באיכות]. ב. וידעת כמה זמן עבדתי אצליך [בכמות]. ג. וידעת כמה מיעוט צאן היה לך לפני שבאת.

סמיכת גאולה לתפילה אצל תפילת ערבית

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה בפרשתינו (פ' ויצא) **מצינו מקור תפילת ערבית שתיקן יעקב אבינו ע"ה, כפי שאמרו חז"ל** (ברכות כו:) **יעקב תיקן תפלת ערבית שנאמר** (בראשית כח, יא) **ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר** (ירמיהו ז, טז) **ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי. והזמן גרמא לבאר ענין התפלה שאנו בני חו"ל אומרים בתפילת ערבית 'ברוך ה' לעולם', 'יראו עיננו', והמסתעף.**

באמת לא מצינו בש"ס תפלה זו עם חתימת הברכה, ודבר זה נתקנה בימי הגאונים, ומצינו בראשונה ב'סדר רב עמרם גאון' (סדר שבתות) בשם רב נטרונאי גאון, וז"ל: "וכיון דהלכתא כותיה דרב דאמר רשות, אתו בתראי ותקינו בתר שומר ישראל למימר פסוקי דאית בה שבתות וזמירות, וכיון דאמר פסוקי תקינו בתרייהו ברכה, ע"כ. והיינו דכיון דתפילת ערבית היא רשות תיקנו לומר עוד פסוקים ושבחות **להודיע שהיא רשות**. וכ"כ בספר הרוקח (סי' שכ"ו) שהיא תקנת הגאונים לפי שתפילת ערבית רשות, וכ"כ ב'שבלי הלקט' סי' נב ועוד.

ואגב בספר 'פרדס יוסף' כתב דבר נפלא לבאר למה תפלת ערבית היא רשות, וז"ל: "וקשה למה יגרע ערבית שתיקן יעקב מתפלת אברהם ויצחק הא יעקב היה הבחיר שבאבות. רק דיעקב לא רצה לתקן תפלה כלל, וכשרצה כעת להתפלל תפלת אביו, מנחה, והתחיל להתפלל שמונה עשרה לשם מנחה, ומחמת שפתאום השקיע החמה ונעשה ליה, **ממילא נעשה תפלה זו תפלת ערבית**, ולכן תפילת ערבית רק רשות ואנו קבלנוה לחובה", עי"ש.

ובתוס' (מס' ברכות דף כז: ד"ה והלכתא) ביאר דלכן **מותר** לומר פסוקים אלו מפני שתפלת ערבית רשות עי"ש, אבל לא מפני זה תיקנו לומר הפסוקים האלו, רק כיון דערבית רשות יכולין להקל לומר פסוקים הללו, והטעם לאמרו לדבריהם יבואר להלן, וכ"כ הרשב"א וריטב"א ועוד, דכיון דתפלת ערבית רשות יכולים לומר פסוקים הללו, אולם הטעם הוא כדלהלן.

והטעם לאמרו, כבר ביארו התוס' בדף ב. (ד"ה מברך שתים): כדי להמתין לחבריהם בבית הכנסת, וכתבו שם דזה הי' דוקא בבית הכנסת שלהם שהיו עומדים בשדה והם מסוכנים מן המזיקים, אבל בבתי כנסיות שלנו אין צריכין להמתין אלא בלילה, עי"ש. ובדף ד: (ד"ה דאמר ר' יוחנן) ביארו עוד, דלכן אינו הפסק בין גאולה לתפלה, דהטעם לאמרו שבתוך כך יתפלל חבירו גם הוא ולא ילך מביהכ"נ עד שיגמור כל אחד תפלתו, וגם יש באותם פסוקים י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות דשמונה עשרה, ואגב שתקנו לומר אותם פסוקים תקנו לומר חתימה של יראו עינינו, עי"ש.

ועי' ב'מרדכי' סימן ה' שכתב כעין זה, וז"ל: "ויראו עינינו וי"ח פסוקין שאחר השכיבנו תקנו חכמים בשביל שבתי כנסיות שלהם היו בשדה, ותקנו חכמים שמונה עשרה פסוקין כנגד שמונה עשרה ברכות וברכת יראו עינינו לאחריהן כדי שימתינו זה את זה ולא ישאר אחד יחידי ויסתכן", עי"ש. וכ"כ ב'מאירי', וז"ל: "טעם

תקנתה מפני אותם הבאים אחרונים בביהכנ"ס ואם היו נשארים שם היו מסתכנים מפני שבתי כנסיותיהם היו רחוקים מן העיר", עי"ש.

ובסמ"ג (עשה י"ט) מצאתי בזה"ל: "כתב מורי רבינו יהודה ברבי יצחק, שהפסוקים שלפני יראו עינינו והברכה לא נתקנה בימי חכמי התלמוד, אבל לפי שאנו סוברין תפלת ערבית רשות והבתי כנסיות שלהם היו רחוקים מבתיהם ולא היו יכולין לאחר עד אחר תפלת ערבית, **תקנו להם אותם פסוקים שיש בהם י"ח אזכרות כנגד הברכות של י"ח והברכה אחר כך וכיון שנקבעו שוב לא נסתלקו**", עי"ש. וכ"כ הי"רא"ש' וז"ל: "ומנהג זה נהגו אותו ההמון לפי שבימיהם הראשונים היו בתי כנסיות שלהם בשדות והיו יראים להתעכב שם עד אחר תפלת ערבית, ותקנו לומר פסוקים אלו שיש בהן שמונה עשרה אזכרות כנגד י"ח ברכות של שמונה עשרה, ותקנו אחרי כן ברכת יראו עינינו וקדיש והשתא נמי שמתפללין ערבית בבית הכנסת לא נתבטל המנהג הראשון", עי"ש. וברשב"א הוסיף דהתפללו שמונה עשרה אח"כ בביתם, וז"ל: "דבתי כנסיות שלהן היו רחוקין מן הישוב והיו מתיראין להתעכב שם עד לאחר תפלת ערבית, ולפיכך תקנו להם פסוקים אלו שיש בהן י"ח הזכרות כנגד י"ח ברכות של שמונה עשרה, וכשהיו בבתיהם היו מתפללין שמונה עשרה", עי"ש, וכן מבואר בריטב"א.

ועי' ב'רבינו יונה' (דף ה.) וזתו"ד: טעם שנהגו כל העולם לאומרם, שבתחלה שהיתה תפלת ערבית רשות היו אומרים אלו הפסוקים שיש בהם י"ח אזכרות כנגד י"ח ברכות וחותמין עליהם ואומרין קדיש, ולא היו מתפללין כל שמו"ע, ואי"כ שקבעוה חובה נשאר הדבר כמו המנהג הראשון ולא הוי הפסקה בין גאולה לתפלה, דכיון דמתחלה אדעתא דהכי קבעוה חובה לא מיקרי הפסקה, עי"ש.

ועי' ב'שו"ת הרשב"א' (סי' י"ד) וז"ל: "אבל ברכת 'המולך' אינה מכלל הברכות של קריאת שמע דשתים לאחריה אמרו ולא שלש, אלא אותה ברכה יש בה שמונה עשרה הזכרות ונתקנה בימי השמד, שגזרו שלא להתפלל ועמדו ותקנו אותה ברכה שיש בה שמונה עשרה ברכות שבתפלה ואע"פ שבטלה גזרה נשארה אותה ברכה ביד הדורות" עי"ש.

וכ"ה בה'אבודרהם' (פרק ט"ו) בזה"ל: "ובעל המנהגות כתב זה שנהגו לומר ברוך ה' לעולם שיש בו שמונה עשרה הזכרות משום שגזרו שמד על ישראל שלא יתפללו תפילת ערבית, ועל כן תקנו לומר שמונה עשרה הזכרות כנגד שמונה עשרה ברכות של י"ח ואע"פ שבטל השמד לא בטלה התקנה, תדע כי בליל שבת אין אומרים אותן מפני שאין מתפללין שמונה עשרה", עי"ש.

אולם הרבה ראשונים לא קבלוה ואף יצאו נגד המנהג הזה, ובראשונה מצינו ב'תשובת רש"י' (סי' צ"א) וז"ל: "ויראו עינינו אסור לאומרה כל עיקר לפי שאינה כתובה בתלמוד **והוי ברכה לבטלה**", עי"ש. וכן העתיקו ב'ארחות חיים' (תפלת ערבית סימן ד). אולם הרבה האירו דתשובה זו אינה לרש"י, כי בספרי דבי רש"י 'הפרדס', 'מחזור ויטרי' סי ק"א, 'סידור רש"י' סי תכ"ח הזכירו בפשיטות אמירת יראו עינינו ולא יתכן שהתעלמו לגמרי מדעת רבם הסובר שהיא ברכה לבטלה, וכ"ה ב'שבלי הלקט' (סי נ"ב) בזה"ל: "מצאתי בשם רבינו שלמה זצ"ל מה שאמרו רבותינו תפלת ערבית רשות..." וכו', עי"ש.

אבל ב'רשב"א' ועוד מביאים בשם נכד רש"י הק' ה"ה רבינו שמואל (הרשב"ם) דלא הי' אומרם כל עיקר, וכן סובר הרמב"ן. ובעיקר הי' טעמם משום דצריכין לסמוך גאולה לתפלה, ולא סמכו על הקולא דלעיל דתפלת ערבית רשות. וכן סיכם ה'ארחות חיים' (תפלת ערבית אות ד') בזה"ל: "והרבה מן הגדולים נמנעו שלא לאומרה כלל כ"כ הרשב"א ז"ל בשם התוס' שכתבו בשם רבינו שמואל שלא היה אומרה כל עיקר, וכן כתב הרמב"ן ז"ל שאין אומרים אותן כלל, וכן שמעתי בשם הר"א הלוי תלמידו ז"ל שאוסר לאומרן, וכן נמי דעת הר' נתן ז"ל, וז"ל: "ראיתי מא"מ נ"ע בשם רבינו עזריאל זקנינו שלא היה אומרה משום הא דר' יוחנן איזהו בן העה"ב וכו', ולולי שפשט המנהג כל כך בטלום כבר ואף קדיש לא היה ראוי לומר כמו בשחרית ואנו נהגנו אחריו לבלתי אומרה, אך כשאנו מתפללין בצבור נקטינן סוגיא דעלמא שלא להיות מן המתמיהין", עי"ש.

המשך המאמר בשבוע הבא בעז"ה

האם היה מותר להפוך את המנורה בבית המקדש לכל צד?

בפרשתן (כה, יא) ויקח מאבני המקום, באליה רבה (סי' מב סק"א) כתב שמעתי בשם זקני הגאון זצ"ל דמותר להפך רצועה של תפילין וליתן הקצה שלמטה למעלה בבתים, והביא ראיה מפרש"י "זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, עשאן הקדוש ברוך הוא אבן אחת", ולכאורה קשה הא אף לאחר שנעשו אבן אחת עדיין שייך שיהיו מריבות לאיזה צד יונח האבן, אלא על כרחך כיון שנעשו האבנים לאחת אין קפידא היכן יניח ראשו דהכל אבן אחת ע"כ, וכן כתב בפנים יפות (ריש פר' בהעלותך) דמהאבנים סימן דבדבר אחד ליכא קפידא באיזה מקום והיו מותרין להפוך המנורה בביהמ"ק לכל צד שירצה, אולם בשערי תשובה (שם) כתב שאינו ראיה כל כך, דכיון דהאבנים היו מעשה נסים, שמא לא היו בדרך דביקות זה בזה, כי אם נעשה גוש אחד בלול מכולם, ולכן לא שייך קפידא דהכל אחד (וע' במהרש"א בגמ' חולין דף צא: שכתב ג"כ כנ"ל שכל האבנים נבלעו באותה אבן אחת, עיי"ש).

ונכתוב כמה מילי דהלכתא שיש לעשות סימוכין מענין זה

טעם הנחת עטרה בטלית

מנהג העולם שמניחים עטרה בראש הטלית, ויש שמניחים גם עטרה באמצע הטלית, ומצינו כמה טעמים בזה.

במ"א (סי' ח' סק"ו) הביא דהאר"י לא הניח עטרה, אולם הביא בשם השל"ה שהניח עטרה, ומצינו כמה טעמים:

טעם א' - בלחם חמודות (הובא בא"ר סי' י' סקי"ד) כתב דשמע הטעם בכדי שיהא היכר בטלית למקום שמונח על הראש, שלא ללובשו להיפך, ובכל פעם חלק העליון יהא בראשו, כיון דמעלין בקודש ואין מורידין, דקדושה קונה מקומה אפילו בחפץ אחד, והביא דכ"כ בשל"ה (חולין, ק"ב), ויש יחידים הנוהגים כעצת הארצות החיים להניח עטרה גם באמצע אורך הטלית, דבזה מגלה דעתו דעיקר הטלית אינו עשוי עבור כיסוי הראש אלא עבור כל הגוף.

טעם ב' - בלבוש (סי' י' סעי' י') כתב הטעם כיון שיש בו מעלה לצניעות כשמכסים גם את הראש עם הטלית, לכן מייפין אותן במקום המונח על הראש וקורין לה עטרה

טעם ג' - בשיירי כנסת הגדולה (סי' י' אות י', ומובא בא"ר שם) כתב הטעם משום שמקום העליון של הטלית שמניחים על הראש נתכלה מהרה, לכן מניחים דבר אחר על גבה שלא יתכלה, וכיון שהוצרכו לכך עושין כן לכבוד ולתפארת.

טלית שנקרע בראשו האם מותר להפכו

טלית שנקרע בראשו, אם אין באפשרות לתקנו יש להקל להפכו וללבשו כשצד העליון למטה והתחתון למעלה.

דיש לסמוך על הפוסקים שהבאנו בהערה הקודמת

ונתנו טעמים אחרים להנחת עטרה בראשו, ולא מטעם הורדה מקדושה, ודעתם דאין הורדה מקדושה בחתיכה אחת.

רצועה של יד שנקרעה למעלה

רצועה של יד שנקרעה במקום הקשר, אין להפוך הרצועה, ולהניח סוף הרצועה במקום הקשר, ואם אין לו רצועה אחרת יש להקל.

דנחלקו בזה האחרונים, במ"א (סי' מ"ב סק"ג) מסתפק האם אין להפוך הרצועה מטעם הנ"ל, אולם בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' נא) כתב לענין הרצועה שנפסקה האם אפשר להפכה, ראיתי מקפידים לשים סימן בטלית שלא יהפך את שלמעלה למטה, ואפשר שלאלו יש קפידא, אבל לענין דינא כל שהוא גוף א' מה למעלה מה למטה ע"כ, ובעוד אחרונים דנו בזה, ובפשטות זה תלוי במחלוקת שהבאנו האם שייך הורדה מקדושה בחפץ אחד ממקום למקום.

מנורה בבית המקדש

בפנים יפות (ריש פר' בהעלותך) **לגבי המנורה בבית המקדש, תמה דלכאורה היה לעשות את פיות הנרות של המנורה שיהיה מקום הנחת הפתילות מוסב ומצדד כלפי נר המערבי, ונראה הטעם שלא עשו כן מפני שכל הכלים בגון הארון והשלחן והמנורה נעשו בענין שהיו יכולין להפכן בכל צד שירצו, ודוקא בקרשים אמרו** (ירושלמי שבת פי"ב, ה"ג) **קרש שזכה להיות בצפון אין ליתנו בדרום, אבל בחפץ אחד לא אמרינן כן, כדמבואר בפרשת ויצא דבדבר אחד אין קפידא בין מעלה למטה, והיו יכולין להפך המנורה לכל צד שירצה, ואם היה לנרות פיות לצדדין לא היה אפשר להפך לצד השני, כיון שהנרות היו קבועין במנורה, ולא היה יכול להסיר את הנרות מצד זה לצד זה, ממילא לא היה אפשר לעשות להם פיות עכתו"ד עיי"ש.**

ולכאו' לשאר האחרונים שהבאנו דאפילו בחפץ אחד שייך שינוי מקדושה אזי עדיין יש לעיין.

לשנות מקום הבימה מלמעלה לאמצע

בית הכנסת שהבימה היתה סמוך לארון הקודש, ועתה ברצונם לשנות ולהניחה כפי דת ודין באמצע ביהכנ"ס, מותר להם לשנות, ואדרבה צריכים לשנות.

בשו"ת מחנה חיים (ח"ג סי' י"ד) דן האם יש בזה משום הורדה מקדושה, כמו קרש במשכן שהיה בצפון אין להניחו בדרום, והשיב דיש לחלק דבקרשים כל קרש הוא חפץ לעצמו, אבל ביהכנ"ס סדנא דארעא חד היא, וכל הקרקע של בית הכנסת קדושה אחת לה, ואין קפידא בזה, [ולכאו' סברתו הוא כהסוברים דבאבנים שהם גוף אחד לא שייך שינוי בקדושה], ואדרבה מצוה הוא כי כן הוא המנהג והדין להניח הבימה באמצע.

ועי' עוד בענין שינוי הבימה, בשו"ת חת"ס (סי' כ"ח), שו"ת מנח"י (ח"ג סי' ו'), בשו"ת ראש אליהו (סי' כ"א, כ"ב, כ"ד) באריכות.

נוי שתלוי בביהכנ"ס לשנות מקומו

מנורה או תמונה נאה שתלויים בבית הכנסת סמוך לארון קדוש אין לשנותו להניחו במקום אחר.

בשו"ת ערוגת הבושם (סי' כ"ה) לגבי טס המצויר בציורים, שתלוי סמוך לארון קודש, דאין לשנותה ולתלותה במקום אחר, וכתב בין הטעמים משום דאין דנחשב הורדה מהקדושה כמו קרש בצפון אל יניחו בדרום, וכן בשו"ת עצי חיים (סי' י"ג) כתב סברא זו לאסור לשנות מקום מנורה התלויה סמוך לארון קודש, ולכאו' זהו דלא כסברת המחנה חיים דסדנא דארעא חד הוא.

עבירות שבין אדם לחבירו (ו)

א] ביקש מחילה מחבירו ולא נתפייס יחזור וילך אליו עם שלשה אנשים ויפייסנו [א] ואם לא נתפייס יחזור וילך פעם שניה ושלישית ובכל פעם יקח עמו שלשה אנשים ויפייס את חבירו בפניהם [ב]

ב] יש הסוברים שבכל פעם שהולך לפייסו צריך שיהיה בפני שלשה אנשים אחרים [ג] אולם יש הסוברים שאין צריך כל פעם שלשה אנשים אחרים ויכול לבוא כל פעם עם אותם שלשה אנשים [ד]

ג] יש לפייס את הנפגע בכל פעם במין ריצוי אחר [ה]

ד] אין צריך ללכת ולבוא פעם שניה ושלישית אלא באותו מעמד יכול לפייסו בפני שלשה אנשים שלש פעמים במיני ריצוי ופיוס אמנם יש לשהות קצת בין פיוס לפיוס כדי שיתיישבו הדברים בלבו להרגיע קפידתו [ו] והכל לפי הענין [ז]

ביאורים והוספות

(א) בשו"ע (סימן תר"ו ס"א) ובביאור הלכה (ד"ה יחזור) כתב דמלשון השו"ע משמע שתיכף בפעם הראשונה שמבקש מחילה יביא עמו שלשה אנשים וכ"כ בשו"ע הרב (ס"ב) אבל מלשון הרמב"ם והירושלמי נראה דבפעם הראשון יכול לילך לבדו אולי ימחל לו ורק אם לא ימחל לו אז ילך ג' פעמים עם ג' אנשים.

(ב) ודין זה הוא לעיכובא כמבואר בהלכה והוא דינא דגמרא הנלמד ביומא (פ"ז ע"א) מאחי יוסף שאמרו "אנא" שא "נא" פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא "נא" לפשע עבדי אלוקי אביך ואין נא אלא לשון בקשה והנה סתימת לשון השו"ע משמע דהמבקש מחילה יפייס בפניהם וכ"כ בשו"ע הרב אך עיי' ברמב"ם הלכות תשובה (פ"ב ט') דמבואר שם שאלו הג' אנשים יפייסוהו וכ"כ בלבוש וכן הוא ברש"י משלי (ו' י"ג) אבל בירושלמי סוף יומא ובמהרי"ל (הלכות ליל יוהכ"פ) מבואר דהמבקש מחילה הוא המפייס בפני אלו הג' אנשים.

(ג) שערי תשובה לרבינו יונה (שער ד' אות י"ט) שכתב "ואם לא מחל לו חבירו חייב לבוא לפניו עם חבורת שלשה בני אדם ואם לא מחל לו יבוא לפניו שנית עם חבורה אחרת וכן יעשה פעם שלישית" וכ"כ באורחות חיים (הל' ערב יוהכ"פ סימן י') מביא שורה ג' בני אדם מרעיו ופוגעים בו ומבקשים ממנו לא נתרצה מביא אחרת וכן שלישית" וכן משמעות המשנה ברורה (סק"ד) שכתב על בקשת מחילה בג' פעמים שיש בזה ריבוי אנשים".

(ד) כ"כ הפרי חדש ופמ"ג (א"א סק"ז) ובכף החיים סקי"ז.

(ה) משנ"ב סק"ג בשם הב"ח ומדייק כן מהגמ' שדין זה נלמד מאחי יוסף והם השתמשו בשלשה מיני לשונות של ריצוי והיינו שלא יחזור על דיבורי הפיוס של פעם הראשון שהרי לא הועיל כלום אלא ישנה בדברי בקשתו כדי שעל ידי זה ימצא דרך חדשה ללבו עיי' ברכות (כ"ח) שרבן גמליאל פייס את רבי יהושע בראשונה בלשון "נענית לך מחול לי" ובשניה אמר לו "עשה בשביל כבוד אבא".

(ו) כן נראה במהרש"א (יומא פ"ז) ד"ה בג' שורות וכ"כ במקור חיים (סק"ב) לדייק כן בלשון השו"ע.

(ז) בגמ' יומא פ"ז מובא המקור לבקשת מחילה ג' פעמים מאחי יוסף והרי הם עשו זאת באותו מעמד ולא שהלכו וחזרו שוב פעם שניה ושלישית ואפשר משום שחששו שלא יהיה יוסף מזומן להם לפיוס נוסף והיה להם לבקש באותו מעמד ג' פעמים ולכן אם מרגיש שעתה הוא שעת הכושר ולבו רך לשמוע ולקבל שאם יחזור ויפציר עכשיו יתקבלו דבריו לא ימתין וכן אם חושש כי בעתיד לא יהיה מזומן לו הנפגע לפייסו שוב, לא ימתין.

ה] ואם אינו מתפייס אחר שלשה פעמים שוב אין זקוק לפייסו יותר ויום הכיפורים מכפר לו [ח] אך אין הדברים אמורים אלא כשפייסו שלא בשעת כעסו [ט]

ו] אחר שביקש מחילה שלשה פעמים והנפגע אין רוצה למחול יאמר אח"כ בפני עשרה אנשים שביקש ממנו מחילה [י]

ז] יש שכתבו כי באופן שלא ידוע הפגיעה או שידוע לכל שפייסו כדין שוב אינו צריך לומר כנ"ל בפני עשרה [יא]

ח] אם הנפגע לא מחל אחר בקשת מחילה שלשה פעמים ורוצה לפייסו רשאי אם אין שם בזיון התורה [יב] ויש אומרים דזהו דווקא אם יודע שיש לחבירו טעם מדוע נמנע מלמחול לו אז מותר לו לבקש יותר בכל מיני ריצוי ופיוס אבל כשאין יודע טעם מדוע חבירו נמנע מלמחול לו אין לו לבקש מחילה יותר משלש פעמים [יג]

ט] אם פגע ברבו צריך לילך ולבקש מחילה עד שיתפייס [יד] ואפילו אינו רבו מובהק אלא ששמע ממנו דברי תורה [טו]

י] כמו כן אם פגע באביו או אמו יש לו לפייסם בלי שיעור עד שיתפייסו [טז]

ביאורים והוספות

(ח) שו"ע ס"א ובפרי חדש שם כתב דיום הכיפורים מכפר לו שכתב שם "ודבר ברור הוא שכיון שיותר מג' פעמים אין זקוק לו עוד לפייסו שיום הכיפורים מכפר" ומדייק זאת מלשון המשנה עד "שירצה" ולא כתוב עד "שיתרצה" חבירו וכ"כ בים של שלמה (ב"ק פ"ח סי' מ"ט) "מאחר שאין זה המחילה תלוי הכל בדעת הנמחל דהא כשהעמיד עליו ג' שורות בני אדם ואינו מוחל לו שזהו פשוט שכבר יצא אפילו ידי שמים" וכ"כ בספר דרך החיים (למוהר"ח ויטאל פרק א') ולמד כן מלשון הרמב"ם שכתב מפורש (פ"ב ט') "ואם לא נתפייס חבירו בהני שלש שורות זה נמחל לו חטאתו וחבירו הוא החוטא".

(ט) יפה ללב (ח"ה סק"ב) דשלש פעמים פיוס היינו שלא בשעת חימום וכעס.

(י) רמ"א (ס"א) והטעם בזה הביא המשנה ברורה כדי לפרסם הדבר שמצדו לא יבצר ומקורו בלבוש והיינו שלא יחשדוהו שהחסיר בפיוס המחוייב ויש בזה משום והייתם נקיים וצ"ע אחר שהנפגע עובר איסור שהרי אסור להיות אכזרי ולא למחול איזה היתר יש לו לפרסם בפני עשרה שהנפגע אין רוצה למחול.

(יא) כף החיים (סקכ"ד) כיון דכל הטעם הוא רק משום חשד שיאמרו שלא ניסה לעשות חובתו ולכן אם ידוע שפייסו או שלא ידוע כלל שפגע בו שוב אין שום חשש אכן במקור דברי הרמ"א שהוא המרדכי בשם התנחומא ומהרי"ל הביאם בדרכי משה שם מבואר הטעם משום שע"י זה הקב"ה רואה שמשפיל עצמו ומוחל לו ומשמע שנצרך זאת לעצם הכפרה גם במקום שאין חשש שיחשדוהו אמנם פשטות הגמ' משמע שדין של עשרה הוא רק במת שלא פייסוהו אבל מי שנתפייס כדין א"צ לאומרו בפני עשרה כמבואר בב"ח (ד"ה ומ"ש ואם מת).

(יב) משנ"ב סק"ה בשם ב"ח ומג"א דלא כהפרי חדש.

(יג) שפת אמת יומא (פ"ז ע"ב ד"ה איקפד) והטעם כיון שמביאו לידי איסור דהא אסור להיות אכזרי מלמחול.

(יד) לשון הרמב"ם הלכות תשובה (פ"ב י') "אפילו אלף פעמים".

(טו) משנ"ב (סק"ז) ועיי' באבות (פ"ו משנה ג') דהלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור אחד אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד וקראו רבו אלופו ומיודעו עייי"ש ולפי"ז אם פגע במלמד או במגיד שיעור או אפילו חבר ששמע ממנו דברי תורה אינו נפטר בבקשת מחילה בשלש פעמים ויש לו לפייסו אפילו הרבה פעמים עד שיתפייס.

(טז) כ"כ בספר המנהיג (הלכות צום כיפור אות מ"ג בשם הרי"ף) ובמקור חיים (ס"א) ולכאורה הטעם בזה כי הרי מצינו בכמה דינים ששוה כבוד ומורא אביו לכבוד ומורא רבו מובהק וכל שכן שלא גרע כבוד אביו מרבו שאינו מובהק ולגבי אמו במקור חיים נשאר בצ"ע אם יש חיוב לפייס יותר משלש פעמים אמנם בספר מאה שערים (שער כ"א הובא מדבריו בשו"ת המבי"ט ושו"ת רדב"ז) נקט בפשיטות דהוא הדין באמו.

קסת הסופר סימן כה

הֵיכִי כְּתִיבַת מְגִלַּת אֶסְתֵּר וּתְפִירָתָהּ וּבוֹ י׳ סְעִיפִים:

א. אֵין כּוֹתְבִין אֶת הַמְּגִלָּה אֶלָּא בִּדְיוֹ [א], עַל הַגְּוִיל [ב], אוֹ עַל הַקְּלָף [ג]. וּצְרִיכָה (א) שְׁרטוּט לְכָל הַשּׁוּרוֹת כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה. וְאֵין הָעִוּר שֶׁלָּהּ צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ, וְיֵשׁ לְהַחְמִיר (מג"א):

וּצְרִיכָה שְׁרטוּט לְכָל הַשּׁוּרוֹת כְּמוֹ סֵפֶר תּוֹרָה.

שנילי הסופר

ד) מקור הדין: בגמרא[1] 'דברי שלום ואמת', 'אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אבי, מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה', ופירש רש"י[2] כספר תורה עצמו. ובתוס'[3] פירשו דדברי שלום ואמת היינו כמזוזה, שהיא אמיתה של תורה שיש בה מלכות שמים,[4] ונפסק להלכה בשו"ע[5] וצריכה שרטוט כתורה עצמה.

בדבר שהוא חורין: צריכים לשרטט בדבר שהוא חורין ועושה שריטה. שזהו לשון שרטוט מלשון שריטה[6]. ולא ישרטט בעופרת וכיו"ב שצובע[7].

שרטוט לעולם: יש אומרים דצריך שיתקיים השרטוט לעולם[8], ולעיכובא הוא, ואם נמחק השירטוט צריך לתקנו[9]. ויש חולקים דהוא רק למצוה[10], ומעולם לא שמענו לבדוק בספר תורה אם קיים השירטוט[11].

---

1 מגילה (יט:)

2 שם (ד"ה כאמתה של תורה).

3 מנחות (לב: ד"ה הא).

4 בגמרא (מגילה יח: ובמנחות לב:) "הלכתא תפילין אין צריכין שרטוט, מזוזות צריכין שרטוט הלכה למשה מסיני". ונחלקו הראשונים האם ספר תורה צריכה שרטוט, רש"י סובר (מגילה יט:) שצריך שרטוט, ולכן פירש מה שאמרו חז"ל 'כאמתה של תורה', הכוונה כספר תורה. אמנם רבינו תם (מנחות שם) חולק וסובר שרק מזוזה צריכה שרטוט, אבל ספרי תורה אינם צריכים שרטוט בכל שורה מעיקר הדין, לכן מפרש מה שאמרו חז"ל כאמיתה של תורה היינו מזוזה, ונקראת אמיתה של תורה, כיון שיש בה מלכות שמים, והיא עיקרה של תורה.

5 סימן תרצא ס"א

6 קסת הסופר (סימן ג ס"ה).

7 שו"ע (או"ח סימן לב ס"ו) "לא ישרטט בעופרת מפני שמקום השרטוט נשאר צבוע", קסת הסופר (שם).

8 כתב באור זרוע (הלכות תפילין סימן תקמג, הובא בבית יוסף יו"ד סימן רעא) וז"ל "ובשירטוט עצמו נסתפק מורי הר"ר שמחה במה שצריך לשרטט, אם אנו מקפידים בשרטוט המתקיים וניכר לעולם שישרטט בברזל, או סגי בשירטוט הנראה לסופר בשעת

שרטוט לשמה: מעיקר הדין אין צריך לשרטט לשמה אפילו בס"ת ומזוזה[12]. אמנם יש מחמירין בזה[13], לכן לכתחלה יעשה בסת"ם השרטוט לשמה[14]. וה"ה במגילה ישרטט לכתחלה לשמה[15]. ובדיעבד יש לסמוך על הפוסקים דלא בעינן שרטוט לשמה[16].

שירטט אחר כתיבה: אם כתב בלא שירטוט, לא מהני לשרטט לאחר הכתיבה[17].

כתיבה כדי שיהא הכתב שווה כגון בעופרת, אע"פ שנמחקה השריטה לאחר זמן, או אם רוצה לשרטט בסיקרא או בצבע אחר המתקיים כל ימי שהכתב מתקיים, מיהו שרטוט משמע לשון גומא וחריץ, וממה שאמר בויקרא רבה 'קווצותיו תלתלים' זה הסרגול, הוה משמע שצריך שרטוט המתקיים הנראה כעין תלתלים".

9 בהגהות רעק"א (יו"ד סימן רעא) הביא דברי האו"ז הנ"ל. ובשו"ת רעק"א (או"ח סימן נ) כתב בתוך דבריו "ובגוף הקושיא שהקשו תוספת והרא"ש והר"ן, כיון דקיי"ל דאין כותבים בלא שרטוט, למאי צריך הלכה למשה מסיני במזוזה דצריכה שרטוט. וכן הלימוד בסוטה ומגילה. נלענ"ד דאפשר לומר למש"כ המרדכי בהלכות קטנות הובא בב"י בהלכות ספר תורה להסתפק אם מהני שרטוט בבדיל וכדומה שאינו מתקיים, ולאחר הכתיבה יתפשט השרטוט, או דבעי שרטוט מתקיים, וסיים וקצת משמע דבעי גומא וחריץ, וא"כ יש לומר דשלשה אין כותבים בלא שרטוט, היינו משום שיהיה הכתב מיושר, ומהני לזה שרטוט בבדיל, דמה בכך שיתפשט אח"כ, הא כל מקום ע"י שרטוט דבעידן הכתיבה נכתב מיושר, משא"כ במזוזה ואינך דמדינא צריכים שרטוט בעצמותו, בעינן שיהיה השרטוט מתקיים, ואינו תלוי בשעת הכתיבה דוקא, ובעי שרטוט בקנה דווקא וק"ל".

10 כתב בפתחי תשובה (שם ס"ק יג ד"ה צריך שרטוט) "עיין בתשובת רדב"ז החדשות סימן קנו שכתב על מה שנהגו הסופרים לכפול הנייר שכותבין עליו הגט במקום שירטוט, דאם הנייר קשה שיהיה הכפלים עומדים וניכרים עד סוף כתיבת הגט סגי בהכי. דמה לי שישרטט בקנה או בכל דבר העומד וניכר, דהטעם הוא כדי שתהיה כתיבה ישרה, והא איכא. ומשמע שם דהוא הדין בספר תורה כהאי גוונא, עי"ש".

11 ז"ל שו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קמז) "איברא מנהג העולם כמוש"כ המק"מ כאן בשם תשובת אהלי יעקב, דמעולם לא שמענו לבדוק ספר תורה ישן אם השרטוט קיים, וכיו"ב מזוזה דדין זה רק לכתחלה וכו'. מ"מ להלכה לענין שרטוט המנהג להקל כאמור למעלה".

12 טור (יו"ד סימן רעא) "אבל תקון הקלף ושרטוטו אין צריך לשמה", והובא בש"ך (שם סק"ב), והפמ"ג (או"ח סימן לב משב"ז סק"ד) השיג על הב"ח דס"ל מזוזה צריכה שרטוט לשמה, דהרי קיי"ל הזמנה לאו מילתא כשאינו עושה מעשה חשוב, וס"ל דשרטוט אינו אלא הזמנה בעלמא ואינו מעשה חשוב, ולהכי אין צריך לשרטט לשמה. ועיין בבה"ל (סימן לב ס"ח ד"ה בתחילת) שכתב "ודע עוד דבהם קיימא לן דאין צריך כלל שיהא לשמה, ואפילו במזוזה דעצם השרטוט הוא הלכה למשה מסיני, אפילו הכי אינה צריכה להיות לשמה, אך יש מן האחרונים שמחמירין בדבר לענין שרטוט [הב"ח במזוזה, והבני יונה אף בספר תורה], ונכון לחוש לדבריה עכ"פ לכתחלה" .

והנה בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קמז) כתב "ונשאלתי אם מותר לעשות השרטוט ע"י מכונית גלגלים דאדם מהפך הגלגלים ועי"ז יוצא הברזל שעושה השרטוט, והוא מחשב בה לשמה, ודעתי נוטה להקל בזה לענין שרטוט עכ"פ, כיון דאין הלשמה מעכב".

13 פתחי תשובה (שם סק"ח) בשם הבני יונה דצריך לעשות השרטוט לשמה, ומעכב אפילו בדיעבד. וכן דעת הב"ח לענין מוזה. וכתב שם שאם שרטט לשם תפילין לא מהני שם מזוזה.

14 קסת הסופר (סימן ג ס"ה). בה"ל (שם).

15 מועדים וזמנים (ח"ו סימן קב).

16 ובבאור הלכה (שם) כתב בשם הפרי מגדים דאם מחשב בשעת השרטוט להדיא שלא לשמה אפשר דגרע לכו"ע.

17 שו"ת רעק"א (או"ח סימן נ) וז"ל "עובדא הוה פה מרקוש פרידלאנד, הסופר דפה הראה לי תכריך מזוזות, וראיתי מקצתם השרטוט עקום מאוד, והשורות נכתבים מיושר בין שרטוט לשרטוט, וראשי האותיות מרוחקות הרבה למטה מהשרטוט, ופסלתי אותם דלא מיקרי שרטוט, כיון דאינם נכתבים כסדר השרטוט, ולא סמוך לשרטוט, ושאל הסופר אותי אם יש תקנה לשרטט עתה, ולעשות השרטוטים בראשי השורות. והנה לפום ריהטא נלענ"ד פשוט דלא מהני, וראיה לזה מסוגיא דמנחות (לב:) טעמא דאין מורידין וכו', והא קיי"ל דתפילין אין צריכין שרטוט ומזוזה צריכה שרטוט, ואם איתא דמהני שרטוט לאחר הכתיבה, מאי קושיא הא יכול לשרטט עכשיו, ואחרי העיון והחפוש לא מצאתי מזה דבר וכו'. עכ"פ בנ"ד לשרטט אחר

לכתוב על השרטוט: יש לדקדק לכתוב על השרטוט ממש, ואם הרחיק כשערה או כב' שערות אין בכך כלום[18], אבל אם הרחיק הרבה אף שכתב ישר י"א דפסול[19] ויש מכשירים בדיעבד אם ע"י השרטוט ידע איך ליישר הכתב[20], ומ"מ גם לדעת המחמירין רשאין לעבות האותיות לקרבם אל השרטוט[21].

ה) **כל השורות:** כתב הב"י[22] בשם הארחות חיים[23] דסגי בשרטוט שיטה ראשונה. ובדרכי משה שם תמה עליו שהביא דברי הארחות חיים בסתמא בלא מחלוקת, שהרי כו"ע חולקין עליו, וסוברים דכיון דילפינן מ'דברי שלום ואמת', שצריכה שרטוט כאמתה של תורה, צריכים לשרטט כל השורות, וצ"ע. **והנה במג"א** מביא דברי הלבוש[24] שכתב כדברי הארחות חיים דסגי בשרטוט שיטה ראשונה, ולא העיר עליו בזה. ובלשכת הסופר[25] השיג בזה על הלבוש והמג"א. והביא שבספר בית אהרן כתב דבדיעבד די בשרטט שורה הראשונה אם בקי ליישר הכתב, ובמחכ"ת שגה. וכן נקט המשנה ברורה[26] שצריכה שרטוט בכל השורות.

שירטוט מן הצדדין: יש לשרטט גם בצדדין, ומלמטה. אבל בדיעבד אין להחמיר בזה[27].

שירטוט בין השורות: סופר שאינו רגיל עדיין בכתיבה שווה, מותר לו שרטט בין השורות כדי שהאותיות יהיו שוין בארכן[28].

מיעוט המגילה בלא שרטוט: אם כתב מיעוט מהמגילה בלא שרטוט כשר בדיעבד. אבל אם הוא ענין שלם או תחילת המגילה או סופה פסולה[29].

הכתיבה נראה ברור דלא מהני מכח הראיה הנ"ל, גם מלשון הרמב"ם (פ"ז מהכות ס"ת ה"ד), והשו"ע בהלכות ס"ת (סימן רעא ס"ב) שכתבו ואם לא שרטט פסולה, משמע דאין תקנה לזה לשרטט עתה להכשירו, כנלענ"ד".

18 כתב הדעת קדושים (סימן רעא ס"ק ז) דמסברא נראה שאם כתב בשוה למטה מהשרטוט, ולא על השרטוט כשר, וכתב שם עוד "ואם צריך להיות גוף הכתב על השרטוט, מ"מ יש לומר דבהרחק כשערה או ב' אין קפידא, רק שלא יהיה רחוק כקש".

19 שו"ת רעק"א (ח"א סימן נ).

20 תורת הלוי (פ"ה ס"ק כ) בשם שבט הלוי.

21 דעת קדושים (שם) ובמקדש מעט (שם ס"ק לה) כתב ע"ז דצ"ע, וכתב במשנת הסופר (סימן ג בשעה"צ ס"ק כט) דלכאורה הדע"ק מובן מאוד דכיון דבשעת כתיבה היה שם שרטוט, רק שלא הסמיך אז את הכתב להשרטוט, א"כ למה נפסל, הרי אין זה אלא כמי שמושך אות מלמטה כלפי מעלה, והפסיק באמצע ושוב קרבובסוף אל השרטוט.

22 סימן תרצא.

23 הלכות מגילה (אות יא).

24 ס"ב

25 סק"א

26 סק"ה

27 בבאור הלכה (סימן לב ס"ו ד"ה ויש אומרים שצריך). נסתפק בשירטוט בספר תורה ומזוזה שהשרטוט הוא לעיכובא, האם צריך לשרטט גם בצדדין, וכתב דבדיעבד אין להחמיר בזה אפילו במזוזה, כי לא נזכר רק שירטוט בין השיטין. וכש"כ לפי מה שנראית משו"ת הרדב"ז החדשות (סימן קנו) הובא בפתחי תשובה (יו"ד סימן רעא סק"ג) דהטעם שצריך שרטוט הוא כדי שיהיה כתיבה ישרה והא איכא, א"כ בוודאי אין להחמיר בזה

28 יעויין בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן רסב), ועי"ש שכתב שמ"מ בוודאי אם יוכל לכתוב בלא שרטוט כתיבה מיושרת בוודאי לא יוסיף לשרטט.

29 בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קז סק"ד) כתב דמעכב, כמו שכתב במשנה ברורה (סימן תרצא סק"ו) גבי חק תוכות דמיעוט כשרה בדיעבד, דלא גרע מהשמיט הסופר באמצע תיבות, ובלבד שלא יהא בתחילה או בסוף. וכתב שם בתוך דבריו "והצדק בזה עם המשנה ברורה דחסרון שרטוט או חק תוכות הוא ק"ו להכשיר מהשמיט הכתיבה לגמרי דכשר להלכה במיעוט מגילה. ואין זה ענין למש"כ הקסת סימן כח דהוא בא בדבריו רק להוציא מדברי הלבוש ומג"א דרצו לומר דדי בשרטט שורה עליונה

במחיקה ישרטט מחדש: אם כתב איזה טעות וגרר שם איזה תיבות ונמחק השרטוט, ישרטט מחדש באותו מקום[30]. אבל אם כתב שם בלא שרטט מחדש כשרה[31]

ו) לעיל הובא מחלוקת רש"י ור"ת האם ספר תורה חייבת בשרטוט, דעת רש"י שחייבת בשרטוט, ודעת ר"ת שאינה חייבת בשרטוט. להלכה נפסק בשו"ע[32] "ספר תורה צריך שירטוט, ואם כתבו בלא שירטוט פסול".

דיני עבוד וכתיבה לשמה:

וְאֵין הָעוֹר שֶׁלֹּא צָרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ עִבּוּד לִשְׁמָהּ, וְיֵשׁ לְהַחְמִיר (מג"א):

שנילי הסופר

ז) **עיבוד:** העור שכותבים המגילה צריך שיהיה מעובד, ואם כתבה על עור שאינו מעובד פסולה[33].

ח) **עיבוד לשמה:** בטור הביא מחלוקת האם מגילה צריכה עיבוד לשמה. דעת ר"ת שצריכה עיבוד לשמה. ודעת הרמב"ם שאינה צריכה עיבוד לשמה[34]. להלכה נפסק בשו"ע[35] בסתמא שאינה צריכה עיבוד לשמה, ויש אומרים

במגילה, וזה ודאי שלא כהלכה כדעת כל הפוסקים, אבל יסוד שיטת המשנה ברורה הוא אמת לדינא, אבל זה בתנאי שלא יהיה ענין שלם, ולא יהיה בתחלה או לבסוף. וא"כ הגם שמעיקר הדין מיעוטה כשר, מכל מקום צריך לעיין בנ"ד אם יריעה שלמה אין לה שרטוט אם אין זה למעשה בגדר ענין שלם דפוסל בהעדר הכתיבה, וממילא השרטוט מעכב".

30 קסת הסופר (שם) בשם הבני יונה.

31 כתב בפתחי תשובה (סימן רעא סקי"ד) "כתב בספר בני יונה (אות טז) דאם כתב איזה טעות וגרר שם איזה תיבות ונמחק השירטוט ולא שרטט מחדש, וכתב עליו, יש להכשיר, דיש ליישר הכתב על ידי גרר מקום הטעות כאילו היה משורטט". והנה יש מהפוסקים שפקפקו על ההיתר של הבני יונה, ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן קמח) שכתב "עכ"פ זה מסתבר דאם השיטה משורטטת מב' צדדים, ובאמצע השיטה נמחק קודם הכתיבה קצת מקום דבזה אינו מעכב, ועכ"פ יש לסמוך בזה ברווח על הבני יונה דאם הרושם עדיין עכ"פ ניכר דהוי כמשורטט".

אמנם במגילה אפשר דלא צריכים להאי סברא, דלכאורה לא גרע מהשמיט הסופר באמצע תיבות שכשרה, אמנם בנשמט הרי היא כשרה בדיעבד, ולפי האי סברא של הבני יונה כשרה לכתחילה.

32 יו"ד סימן רעא ס"א.

33 **מקור וטעם הדין:** במשנה (מגילה דף יג.) מגילה שהיתה כתובה על דיפתרא לא יצא ובגמרא (שם דף יט.) דהיינו עור שלא עובד בעפצים פסולה, לפי שצריכה להכתב דוקא על הספר, וספר היינו קלף, ולא דיפתרא. וכן נפסק בשו"ע (סימן תרצא ס"ב) 'היתה כתובה על הניר או על עור שאינו מעובד פסולה'.

אופן עיבוד הקלף: כתב בשו"ע (סימן לב סעיף ח) "צריך הקלף להיות מעובד בעפצים או בסיד" וכתב במשנה ברורה שם (ס"ק כג) ולעיכובא הוא, דלא מקרי קלף בלא זה רק דפתרא. ויניח העור בסיד עד שיפול השער מאליו, ולא על ידי גרירה, ואם הוציאו קודם לכן, לא יכתוב עליו דהוי דפתרא עדיין ופסול. ויש מי שחולק וכתב דסופר שהותיר העורות לאחר ארבעה ימים ועדיין לא עבר שערות מעליהן, נראה דבדיעבד אין קפידא, דלא תליא בשער כלל, דכיון דכבר הונח בסיד ונתקן כהוגן לא מקרי דפתרא".

לעבד עם חומרים כימיים: וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן ב) שבזמנינו אע"פ שניתן לעבד את העורות עם חומרים כימיים המכווצים את העור יותר טוב מבסיד, מ"מ אין לשנות ממה שנהגו עד עכשיו, עי"ש.

34 וסברת המחלוקת מבואר בטור דהנה מגילה נקראת **'ספר'** ונקראת **'אגרת'**, ונחלקו בזה, שלפי ר"ת נותנים לה כל דיני ספר תורה חוץ מהדין המפורש בגמרא, שאם הטיל בה שלשה גידין כשרה, אבל לשאר דברים דינה כס"ת, ולכן צריכה עיבוד לשמה. ואילו הרמב"ם סובר שכיון שנקראת אגרת, אין נוהג בה דין ספר תורה, חוץ מהדינים המפורש בגמרא שדינה כספר תורה, ולכן אי"צ עיבוד לשמה.

שצריך עיבוד לשמה. והמג"א[36] כתב על שיטת ר"ת, וכן פסק המהר"ם מינץ, ובמשנה ברורה[37] כתב דבדיעבד יש להתיר [פרי חדש]. ואם אין מגילה אחרת רק זו אפילו לכתחילה יקרא בה, וטוב שלא לברך עליה [פמ"ג].

רוב הקלף נעבד לשמה: אם רוב הקלף נעבד לשמה, ומיעוטה נעבד שלא לשמה, אפילו בענין שהעמוד הראשון או האחרון נעבד שלא לשמה יש אומרים שכשרה ומברכים עליה[38].

עיבוד לשם ספר תורה: קלף שיחדו ועיבדו לשם ספר תורה, מותר לכתחלה לכתוב עליו מגילה[39].

תנאי בעיבוד: כתב במשנה ברורה[40] והנכון שינהגו הסופרים לכתחלה בעת שמשימים העורות לתוך הסיד, שיאמרו אני נותן עורות אלו לתוך הסיד לשם קדושת ספר תורה, ואני מתנה לכשארצה שאוכל לשנותו לכל דבר עיי"ש. **ומפעלים שעושים תנאי זה מותר להשתמש עם שאריות הקלף לצורך חול.**

והנה בקסת הסופר[41] כתב דהמובחר לעבד את העורות בפרטות לשם קדושתן. אך אם אי אפשר לו לעשות כן, שיתנה ויאמר עורות אלו אני מעבד לשם קדושת ספר תורה, ואני מתנה שאם ארצה לשנות לתפילין ולמזוזות או לבתים יהיה הרשות בידי". **ומפעלים שעושים התנאי רק לשנות לתפילין ולמזוזות, ולא לכל דבר, יהא אסור להשתמש עם שאריות הקלף.**

ט) **לכתוב לשמה:** צריכים לכתוב המגילה לשמה, דהיינו שיאמר בתחילת הכתיבה"[42]: "**הריני כותב לשם קדושת מגילה**" [**וי"א "מגילת אסתר"**][43]. ומספיק לכל המגילה. [**ויש ליזהר בזה שלפעמים יש בזה חסרון ידיעה אצל הסופרים, כיון שלא נזכר דין זה ברמב"ם, בשו"ע, בקסת הסופר ובמשנה ברורה**].

ובביאור הגר"א (שם סק"ד) כתב שהרמב"ם לשיטתו הסובר שמזוזה אין צריך עיבוד לשמה, סובר שמגילה נמי אי"צ לעשות העיבוד לשמה. שהרי קדושת מגילה אינה חמור מקדשות מזוזה.

35 סימן תרצא ס"א.

36 שם סק"ב.

37 שעה"צ סק"ד.

38 שו"ת אבן ישראל (חלק ז סימן ס) שמה שכתב במשנה ברורה בשם הפמ"ג דמגילה שלא נעשה עיבוד לשמה טוב שלא לברך עליה, פשוט דזה דווקא אם רוב העור לא נעבד לשמה, משא"כ בחסר רק מיעוטה, דלא גרע מלא נכתבה כלל, דכתב המשנה ברורה (סימן תרצ סק"ח) דקורא בה לכתחלה, אם אין לו מגילה אחרת, והכא נראה דאפילו יש לו מגילה אחרת קורא בה לכתחלה. ומבואר שם דאפילו אם עמוד הראשון של המגילה לא נעבדה לשמה יש להכשיר, דאף דקיי"ל שם ברמ"א דאם השמיט תחלת או סופה אפילו מיעוטה לא יצא, זה מטעם שמשום שנראה כספר חסר, וכל זה לא שייך בנידו"ד.

39 כתב בשו"ע (סימן לב ס"ח) "טוב להוציא בשפתיו בתחלת העבוד שהוא מעבדו לשם תפלין או לשם ספר תורה אבל אם עבדה לשם מזוזה פסול", וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק כו) לשם ספר תורה, דקדושתה חמורה מתפלין, ובכלל מאתים מנה. ואעפ"כ מותר לשנות לתפלין ומזוזות אף דקדושתם קלה ממנה, אבל לדבר חול אסור לשנותו, לבד אם התנה בפירוש בתחלת עבודן שיהא מותר לשנותו אף לדבר חול אז מותר לשנותו.

וכתב המג"א (שם סק"י) שאע"ג שאסור לשנות מקדושה חמורה לקדושה קלה, כמו שכתב בשו"ע (סימן מב ס"א), שאני הכא שאינו אלא הזמנה, ומותר לשנותו לקדושה קלה, אבל לדבר חול שאסור לשנותו.

40 שם ס"ק כו.

41 סימן ב ס"ד.

42 מעשה רוקח על הרמב"ם (ריש הלכות מגילה ד"ה ומחנכין את הקטנים) כיון שנקראת 'ספר' דינו כמו ספר תורה, ועיי"ש שאפילו להרמב"ם הסובר דמגילה אינה צריכה עיבוד העור לשמה, מודה שצריך כתיבה לשמה, והרי היא לעיכובא. ומוכיח דכתיבה לשמה חמיר מעיבוד לשמה, ממה דאיתא בגמרא (גיטין מה.) ולרשב"ג עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי [בתמיה], מוכח דלא יתכן שיצטרך עיבוד לשמה, ולא יצטרך כתיבה לשמה. והובא להלכה במלאכת שמים (כלל כד אות ג בחכמה) ובקול יעקב (סימן תקצא ס"ק יב). וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן פח) וז"ל "הנה מדכתב המחבר פלוגתא לענין עיבוד עור לשמה במגילה,

קידש במחשבה: ואם לא קידש בדיבור, אלא במחשבה, כשרה בדיעבד, אמנם חייב להודיע לקונה מחשש מקח טעות[44].

ספק לשמה: מסופק אם כתבה לשמה יש מקילים בדיעבד[45].

מיעוט שלא לשמה: סופר שכתב מגילה עד קרוב להציה, ונזכר שבתחילת כתיבה לא קידשה, עיין בהערה[46].

מכלל דלענין כתיבה פשיטא דבעינן״. אמנם המאירי בקרית ספר (מאמר ראשון חלק ב עמוד כ) כתב שמגילה אינה צריכה כתיבה לשמה. ויעוין עוד בשו״ת אבני נזר (או״ח סימן תקי״ח) שהאריך בזה.

43 במעשה רוקח (שם) כתב בתו״ד דקודם הכתיבה אומר: הריני כותב לשם קדושת מגילה, וכ״כ במלאכת שמים שצריך לומר לשם קדושת מגילה, ואינו צריך לומר לשם קדושת מגילת אסתר. וכ״כ בשו״ת אמרי יעקב (יו״ד סימן קיז אות ג) דכן מסתבר דהרי אנו נוהגין כשמקדשין השמות לומר ׳לשם קדושת השם׳, ולא מפרטין לאיזה שם הוי״ה או אדנות וכדומה, וה״ה הכא סגי לומר ׳לשם קדושת מגילה׳. וכן כתב במועדים וזמנים (ח״ו סימן קב) דאם יאמר לשם קדושת מגילת אסתר, אפשר לפרש כוונתו לקדושה קלישתא דמגילת אסתר בלי קדושת כתבי קודש המיוחד, וע״כ צריך לומר לשם קדושת מגילה, דזהו קדושת כתבי הקדש דאלימא, ומהני אף למגילת אסתר עיי״ש.

אמנם במשנת הסופר (ילקוט הסופר שם ס״א) הביא שכתב שלכתחלה צריך לומר לשם קדושת ׳מגילת אסתר׳, ולא מספיק לומר לשם קדושת מגילה. ומלמד זכות על הסופרים שאין מזכירין לשם קדושת מגילת אסתר, משום דבודאי מהרהרים בשעת האמירה לשם מגילת אסתר, ואף דבהרהור לבד לא סגי, מ״מ כיון דאמר לשם מגילה והרהר לשם מגילת אסתר סגי בהכי.

44 שו״ת שבט הלוי (שם) ״ומעשה בא לידי בסופר מתחיל שכתב מגילה והיה מחשבתו כהוגן לכתוב לשם מגילה, אך לא הוציא זה בפה שכותב לשם מגילה, והכשרתי דיעבד דגם בספר תורה איכא מכשירין דיעבד, כמבואר ביו״ד סימן רעד, וכן פסק בקסת הסופר (כלל ד ס״א) דדיעבד כשר גם בספר תורה וכו׳, ומכש״כ בדידן לענין מגילה, ומ״מ מצד דיני ממונות כיון שהוא מזמין ספר תורה או מגילה דעתו הכשר לכתחילה, לכן צריך להודיע לקונה, ואם לאו יש בו חשש מקח טעות וכו׳״.

45 משנת הסופר (שם ביה״ס ד״ה ויש להחמיר) דיש להקל בדיעבד מטעם ספק ספיקא, דכיון די״א שאי״צ לכתבה לשמה, והיינו להפוסקים דס״ל שקטן כשרה לכתוב מגילה, והרי הקטן אינו יכול לכתוב לשמה. ולכן במקום ספק יש להקל במידי דרבנן.

46 במשנת הסופר (ילקוט הסופר שם) כתב שלמעשה קשה להקל בזה. אמנם בשו״ת אבן ישראל (ח״ז סימן כ) מיקל בזה אם רובה נכתב לשמה.

עצה להסופר שכתב הרבה מגילות שלא לשמה: דהנה בשו״ת אבן ישראל (שם) נשאל מסופר שכתב עשרה מגילות ולא ידע שצריך לכתוב לשמה, מה יעשה האם צריך לגונזם, וזה אצלו הפסד מרובה. וכתב שם כמה צדדים להקל:

א. דבשו״ע לא נזכר כלל הדין שצריך לכתוב מגילה לשמה, ובמאירי כתב דכתיבה לשמה תלוי אי צריך עבוד לשמה עיי״ש, ולענין האם צריך במגילה עיבוד לשמה, סתמא דהשו״ע דאינו צריך, ובדיעה השניה הובא בשו״ע שצריך. ולפי״ז צריך להחמיר גם בכתיבה שלא לשמה.

ב. שיש לצר.ף דעת רש״י דגם בספר תורה אמרינן סתמא לשמה קאי.

ג. יש לצרף דעת הרמב״ם דלא תלוי זה בזה, דהרי בס״ת פסק דצריך עיבוד לשמה, לא הזכיר דצריך כתיבה לשמה אלא גבי אזכרות.

ולפי״ז נראה דיש עצה לזה, שיחתוך המגילות שכתבם שלא לשמן, ויתן המיעוט שלהם במגילות אחרות שכן יכתבם לשמה, ואז כל המגילות תהיה כתובה רובה לשמה, ויוכשרו עי״ז כל המגילות לקרות בהם אפילו בברכה, דלא גרע ממגילה שנחסר בה מיעוט, דכשרה לכתחילה אפילו לברך עליה. ואף דשם לא הקילו אלא באין לו מגילה אחרת, הכא נראה דאפילו יש לו מגילה אחרת קורא בה לכתחילה, מכח צירופים הנ״ל.

ועיי״ש שכתב להתיר אפילו אם עמוד הראשון שבמגילה נכתבה שלא לשמה, דאף דקי״ל שם ברמ״א דאם השמיט תחלתו או סופה אפילו מיעוטה לא יצא, זהו מטעם שכתב הרשב״א והר״ן מפני שנראה כספר חסר, וכל זה לא שייך בנידון דידן דלא ניכר כלל שלא נכתב לשמה עיי״ש.

אמנם יעויין בשו״ת מנחת יצחק (ליקוטי תשובות סימן מט) שדן בזה האם אפשר לעשות העצה הנ״ל, ואין מסכים לזה שיצרף יריעה שנכתבה שלא לשמה עם יריעות אחרות.

לעילוי נשמת

הרה"ח

ר' **אהרן יונתן ראזענטהאל** ז"ל

בן הרה"ח ר' **חיים** ז"ל

נלב"ע י"א כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **אברהם מרדכי ראזענטהאל** הי"ו

לעילוי נשמת

האה"ח

מרת **פרימא רחל שפילמאן** ע"ה

בת הרה"ח ר' **מרדכי משה ספרא** ז"ל

נלב"ע י' כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנה ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **הערשל שפילמאן** הי"ו

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ח' כסלו

הגה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע

ואלה תולדות

נולד בשנת תקמ"ד לאביו הרה"ק המגיד ר' מרדכי מטשערנאביל ולאמו הרבנית חי' שרה בתו של הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע, כשנכנס לבריתו של אברהם אבינו נתכבד זקינו הגדול המאור עינים זי"ע בסנדקאות, ונקרא שמו בישראל "אהרן" ע"ש זקינו אבי אמו הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע, וזקינו הק' זי"ע בירך אותו: "ער זאל דערלעבן משיח צדקינו".

כמו כן זכה להתגדל על ברכי זקינו הגדול וספג ממנו הרבה תורה קדושה וחכמה, כן זכה וזקינו הק' הניח לו תפילין ביום הבר מצוה.

להגיד שבחו של אהר"ן

הנה כי כן ידוע כי המאור עינים אמר עליו דברים נשגבים ונפלאים במשך השנים שנתגדל אצלו, בעודו נער כבן י"ב או י"ג שנה, והיה חשוב אצלו מאוד על אף גילו הצעיר.

אביו המגיד הק' ג"כ העריצו מאוד ואמר פעם: "יש לי שמונה בנים, שבעה הם כנגד שבעת קני המנורה, ואחד הוא "אהרן" שעומד ומדליק את הנרות", כמו כן כותב אליו תוארים גדולים: "הרב הגדול במנין, אשר אין דורו דור יתום, ולא דור אלמן, מזה בן מזה, חכם הכולל, כבוד הישראל מוה"ר ר' אהרן".

אחיו הרה"ק מטשערקאס זי"ע אמר פעם: "אויף מיין ברודער אהרן זענען מלאכים ושרפים נישט געווען קיין מבין".

כמו"כ כותב עליו אחיו הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע: "אל כבוד אחי הרב הגדול, רבי קשישא ורב חנינא ורב חסדא, מר מרנן, ורב רבנן מבטן מקודש, אחריו כל העם עונים עליו אומרים ברוך וקדוש, זקוקין דנורא ובעורין דאשא אמריה דפומיה, איש חי רב פעלים וקבציאל מו"ה ר' אהרן שליט"א".

ימי ההילולא

ו' כסלו

- **רבי מנחם אייזנשטאט ב"ר מאיר** (חומת א"ש) **אב"ד אונגוואר - תר"ל**

ז' כסלו

- **רבי ארי' לייב מאמסטערדאם** (פני ארי') **- ת"ע**
- **רבי אהרן הלוי עפשטיין, ב"ר קלונימוס קלמן** (מאור ושמש) **- תרמ"ב**

ח' כסלו

- **רבי משה ב"ר יצחק** (מהדורא בתרא) **- תכ"ט**
- **רבי אהרן מטשערנאביל ב"ר מרדכי - תרל"ב**

ט' כסלו

- **רבי דובער ב"ר שניאור זלמן מליובאוויטש** (מיטעלער רבי) **תקפ"ח**
- **רבי משה מסלאוויטא שפירא ב"ר פנחס מקאריץ - תקצ"ח**
- **רבי משה סופר** (זקנו של החתם סופר)

י' כסלו

- **רבי לייב מוכיח** (האשכנזי) **ב"ר מרדכי - תק"ג**
- **רבי משה מרדכי עפשטיין ר"מ סלאבאדקא,** (לבוש מרדכי) **- תרצ"ד**

והנה פרח מטה אהר"ן

לפלא לציין כי הרה"ק ר' זושא זי"ע בהסכמתו לספר מאור עינים כותב שם בזה"ל: לסדר "הנה פרח מטה אהרן" והוא תמוה מאוד שזה לא היה שייך כלל לאותו הזמן אלא לשבתות הקיץ, והרי אותו הזמן היה יום א' כ"ג לחודש חשון, וחסידים אמרו שכבר בעת הסתלקותו של המאור עינים זי"ע בשנת תקנ"ח כבר ראה שהרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע עתיד להיגדל על אף צעירותו שהי' אז עלם צעיר כבן י"ד, וזה הוא רצה לרמז.

האיש מקדש

בצעירותו לקחו לחתן לבתו הרה"ק ר' גדליהו מליניץ זי"ע בעל ה"תשואות חן", אח"כ בזיווג שני נשא את בתו של הרה"ק ר' צבי מקארסטשוב זי"ע (חתנו של הרה"ק ר' אהרן מטשוב בן הרה"ק ר' צבי בן הבעש"ט זי"ע) בן הרה"ק ר' אברהם מקארסטשוב חתנו של זקינו של המאור עינים.

ושנא את הרבנות

אחרי נישואיו נשאר סמוך על שולחן אביו והמשיך בעבודתו הק' על מי מנוחות, אביו הפציר בו מאוד שיקבל את עול ההנהגה עליו, אך הרה"ק ר' אהרן בענוותנותו מיאן לקבל זאת עליו, עד

שפע"א אמר לו אביו הנה אני מטופל בבני בית מרובים וקשה עלי לכלכל אותך, עד מתי תהי' מוטל עלי, ומתי תעשה גם אתה לביתך, הלא גם אתה תוכל לנסוע ולדלג על הערים ולקבל פתקאות ותוכל להתפרנס מעצמך, אך הוא בשלו אינו מוכן לעזוב את בית אביו, ויהי ביום ה' שלח לו אביו וקרא אותו לפניו, ונתן צו ופקודה לעזוב תיכף את העיר, ולא יניח אותו להיות על שב"ק בביתו, כמו"כ הוציא פקודה בכל העיר אשר שום אדם לא יכניס אותו הביתה, וגזר עליו בגזירת כיבוד אב לקבל עליו את עול הרבנות, ובלית ברירה הוכרח לנסוע מטשערנאביל, ונסע על שב"ק לעיר מעזיבוז הקרובה, אצל הרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע אשר התגורר שם, ולא גילה לאיש מי הוא ומה מעשהו, בשעת עריכת השולחן בליל שב"ק ישב בקצה השולחן בין שאר האנשים, וכאשר נכנס הרה"ק ר' ברוכ'ל לעריכת שולחנו הטהור פנה אליו ואמר: "ליטוואק ליטוואק קום אהער" ואמר לו: "יונגערמאן בייַ אונז באהאלט מען זיך נישט, זאגט ווער איהר זענט", ולא היה יכול להתחמק וגילה שהוא בנו של הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע, כששמע זאת הרה"ק ר' ברוכ'ל הושיבו ראשון בראש השולחן, וקירבו וחיבבו מאוד במשך כל השבת, במוצש"ק קרא לו הרה"ק ר' ברוכ'ל אליו, ונכנס לחדרו והוציא משם ונתן לו במתנה מלבוש לבן שהי' האיצטלא של צדיקים בעת ההיא, ורמז לו בזה שהגיע העת שיתחיל בעצמו להנהיג עדת חסידים.

על כס ההנהגה

ואכן מני אז הרבה בנסיעותיו הק' בעיירות הרבה, ומסופר שפע"א כשנסע מעיר לעיר לומר מגידות הגיע לעיר אחד מלא מתנגדים, ובליל שב"ק נגש לפני העמוד בלי נטילת רשות והתחיל הודו במנחה ערש"ק ואח"כ קבלת שבת בקול גדול, והרב שהי' ג"כ מתנגד חרה הדבר עד מאד, אחר התפילה אמר הרב שנראה אם ת"ח הוא נמחול לו ואם לאו יקיים פסק ויקבל עונש, ושלח הרב שני אברכים לשאול אותו פשט באיזה תוס' קשה, וכשבאו האברכים לפני הרה"ק ר' אהרן אמר להם כי עכשיו עיף מן הדרך ואינו יכול לומר להם עכשיו, רק יבואו מחר בבוקר ואז יאמר להם, וכשבאו בבוקר אמר להם פשט נפלא שערב להם מאד, ומיד הלכו לבית הרב לומר לו הפשט, וכשבאו לבית הרב שכחו הפשט, התיישב הרב שילך בעצמו לשאול אותו הפשט, וכשהגיע אליו אמר לו ר"א כי אינו יכול ללמוד, רק היות והוא נוסע לומר מגידות, יכול להיות חילול השם ח"ו אם ישאלו לו תוס' ולא ידע, אז הטרחתי את בעל התוס' שיאמר לי הפשט, אבל אם אתם רוצים לידע הפשט תייגעו עצמכם בתורה אז תדעו הפשט.

עם פטירת אביו הק' ביום כ' אייר שנת תקצ"ז לפ"ק החלו שמונת בניו הק' להנהיג בערים שונים, אך את כס ההנהגה המשיך הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל בדרכו המיוחדת.

ימי ההילולא

י"א כסלו

- **רבי יואל צבי ב"ר שמעון ראטה אב"ד חוסט (שו"ת בית היוצר)**

י"ב כסלו

- **רבי שלמה ב"ר יהיאל לוריא**, (מהרש"ל) - **של"ד**
- **רבי יצחק לומפרנטי ב"ר שמואל** (פחד יצחק) - **תקי"ז**
- **רבי אברהם דוב מאוריטש ב"ר דוד** (בת עין) - **תר"א**

מרא דארעא דישראל

הוא הי' נשיא של מעות ארץ ישראל במדינת אוקריינא, ועשה הרבה כדי לחזק ישוב ארץ ישראל, וידוע שהרה"ק מהרי"ד מבעלז אמר עליו שהוא "מרא דארעא דישראל" כי הוא שולח שקי זהב לארץ הקדש. ויסופר שכשהרה"ק ר' דוד מלובין זי"ע (תלמידו של הבת עין זי"ע) רצה לעלות לארץ הקודש נסע להימלך עם הרה"ק ר' יצחק מסקווירא ולא הסכים עמו שיסע, אבל אמר לו: הלא אחי הגדול הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל הוא "מרא דארעא דישראל" לך והמלך בדעתו.

ואהר"ן מה הוא

פע"א אמר הרה"ק ר' יוחנן מראחמסטיווקא אחיו של הרה"ק ר"א שכשנסתלק אביו הרה"ק חלקו האחים הקדושים ביניהם מדרגותיו של אביהם וכשהוא רצה לקחת איזה מדה כבר לא הי' כלום, ורצה לקחת את הכלום "איך בין גאר נישט" אבל אחיו הרה"ק ר' אהרן כבר תפס זאת.

אחד מחסידי הרה"ק מריזי"ן זי"ע הי' אצלו וכשברכו לשלום, אמר לו אמור לרבך שאני רבי יותר גדול ממנו, וכשראה תמיהתו של החסיד אמר לו בענוות חן: פע"א נפגשנו שנינו וכל אחד בירך את השני שיהי' "א ערליכער איד" והברכה שלי נתקיימה והראיה כי רבך ערליכער איד ואילו ברכתו לא נתקיימה כי תסתכל איך אני נראה.

בר"ה הי' פ"א קהל גדול אצלו עד כ"כ שעמדו אנשים על הגג שהי' שם חלונות לביהמ"ד, וכשנכנס לביהמ"ד אמר כתיב עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר, והפירוש הוא "עלה אלקים" היינו כשרוצים להעלות ולסלק מאתנו את מדת הדין אז אפשר לעשות את זה "בתרועה" ע"י שבירת הלב וציבראכנקייט, "ה'" לגרום לסלק ח"ו מדת הרחמים "בקול שופר" היינו ע"י גאוה והתנשאות, דע"ז מסלקים ח"ו את מדת הרחמים, והי' כ"כ התעוררות ובכיה גדולה אצל הקהל עד שאלה שעמדו למטה בתוך ביהמ"ד הי' נדמה להם שיורד גשם מרוב דמעות הבכיה של אלו שעמדו למעלה.

לשומר אוהביו בדין

פ"א בא אליו קויטל מחסיד אחד הזקוק לרחמי שמים מרובים, וצוה להשיב ברכת רפואה, והחסידים שהיו אצל החולה בשעה שנתקבל ברכת הרפואה של הצדיק, הבינו מדברי הצדיק שכבר נגמר דינו רח"ל, ונתקבצו סביב למטתו של החולה, וכשהגיע סמוך ליציאת נשמתו, נתעורר פתאום החולה בבהלה ובבכי, וסיפר להעומדים שם, אשר בא אליו מלאך אחד ובידו אחת תפוח של זהב וקבוע בו כל מיני מרגליות טובות, ובידו השני הי' עבודה זרה, ואמר לו אם ישתחוה לע"ז יתן לו התפוח ויבריא, וכ"כ הי' פיתויו שכמעט שנתפתה אליו, ופתאום בא אליו רבו הקדוש מטשערנאביל, וצעק בקול גדול על המלאך למה הוא מפתה אותו וא"ל שאין לו רשות לפתות אותו, וכשגמר לספר הדבר יצא נשמתו של החסיד, ונסעה אמו של אותו חסיד להרה"ק מטשערנאביל וסיפרה לו כל הסיפור, אמר הרה"ק בוודאי בוודאי אין אני מניח ח"ו את אנשיי עד שאתקן אותם בתיקון הראוי להם, ופירש בזה מה שארז"ל באבות הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, כי ה"הולך" אצל הצדיק ו"אינו עושה", שאינו מרגיש שם שום תכלית כי לא כל אחד זוכה להרגיש, "שכר הליכה" אז מה השכר הליכה שלו "בידו" שמוסרין אותו בידו של הצדיק והוא מחויב לעשות לו טובה.

דרכו הי' לעשות הרבה המתקת דינים, ויש הרבה "שארפע לשונות" שאמר בשביל זה, פעם אחד אמר ליהודי אחד שיהי' לו "א שווארץ יאר" והיהודי ההוא נבהל מאד, והסביר לו שנתכוין לומר שה"שווארץ" יאיר לו (לשון נופל על לשון יאיר אמר בלשון יאר) אלא שאמר לו באופן כזה כדי להמתיק הדינים מעליו, פעם אחד אמר ש"טשערנאביל" בשפת רוסי"ש פירושו שחור לבן, טשערנ"א פירושו שחור, וביל פירושו לבן, שממתקין את הדינים משחור ללבן.

פ"א כשנסע מעיר לעיר לומר מגידות הגיע לעיר אחד מלא מתנגדים, ובליל שב"ק נגש לפני העמוד בלי נטילת רשות והתחיל הודו במנחה עש"ק ואח"כ קבלת שבת בקול גדול, והרב שהי' ג"כ מתנגד חרה הדבר עד מאד, אחר התפילה אמר הרב שנראה אם ת"ח הוא נמחול לו ואם לאו יקיים פסק ויקבל עונש, ושלח הרב שני אברכים לשאול אותו פשט באיזה תוס' קשה, וכשבאו האברכים לפני הרה"ק ר' אהרן אמר להם כי עכשיו עייף מן הדרך ואינו יכול לומר להם עכשיו, רק יבואו מחר בבוקר ואז יאמר להם, וכשבאו בבוקר אמר להם פשט נפלא שערב להם מאד, ומיד הלכו לבית הרב לומר לו הפשט, וכשבאו לבית הרב שכחו הפשט, התיישב הרב שילך בעצמו לשאול אותו הפשט, וכשהגיע אליו אמר לו ר"א כי אינו יכול ללמוד, רק היות והוא נוסע לומר מגידות, יכול להיות חילול השם ח"ו אם ישאלו לו תוס' ולא ידע, אז הטרחתי את בעל התוס' שיאמר לי הפשט, אבל אם אתם רוצים לידע הפשט תיגעו עצמכם בתורה אז תדעו הפשט.

פ"א בא אליו אשה בבכיה שהיות שהשיאה את בתה לאלמן מק"ק טשארניגאוו, ובכל לילה באה אשת האלמן הנפטרת, וחונקת לבתה, השיב לה שתסיר דמיון הזה מלבה, אמנם האשה אמרה שאינה יוצאה מכאן עד שיתן תרופה לבתה, ענה לה ומה אעשה כי מרחק רב יש מפה לטשארניגאוו, ענתה האשה יש לי אמונה שהרבי יכול לפעול ממרחק כמו מקרוב, ומיד צוה הרה"ק ר"א לקרוא לאיש הממונה על הקברות דק"ק טשערנאביל, וצוה לו שילך לבית החיים ויאמר תדעו שאהרן בן חיה שרה צוה לכם שתתראו עם המתים דק"ק טשארניגאוו ותאמרו להם שפלונית בת פלונית לא יהי' לה עסק עם האשה פלונית, ובאם לאו גוזר אהרן בן חיה שרה שישליכו אותה חוץ למחיצתה.

פועל ישועות

פ"א שררה מחלת החולי–רע בכמה גלילות, ובאו אליו שהוא יבקש רחמים שהמחלה תסור, וזה הי' בפרשת ראה, בליל שבת קודש בשעת הסעודה פתח ואמר ה"אור החיים" אומר כי משה רבינו אמר לבנ"י ראה אנכי תסתכלו עלי וינתן לכם ברכה, אני איני יכול לומר כן אבל אני אומר כתיב והקללה אם לא ישמעו אל מצות ד', דהיינו "והקללה אם לא", כשאתה רבש"ע, לא תתן להם קללה, אני ערב לך ש"ישמעו אל מצות ד'", דהנה כבר נתתה קללה מה יצא מזה יש הרבה חולים שמוכרחים לאכול בשר ב"תשעת הימים", ובת"ב לא צמו, נמצא שהרבה מצות לא מקיימין אם יש קללה, אז בגלל זה אני אומר והקללה אם לא שאם לא יהי' קללה אז ישמעו אל מצות ד'.

אחרית ימיו

כאמור בירכו זקינו הק' בעת היכנסו בבריתו של אאע"ה באריכות ימים ושיזכה לקבל פני המשיח, ואכן ראו אצלו בחוש כי ברכת צדיק עשתה רושם וכשהגיע לגבורות התחיל לחזור לימי נעוריו והתחיל לצמוח לו שינים חדשים, אמנם בערוב ימיו שלח במיוחד מנין חסידים וביקשם שילכו אל ציונו של זקינו הק' לומר לו שברכתו אינה לרצון לו, כי אינו יכול יותר לסבול את הגלות המר ואת אויר העוה"ז, וחז"ל אמרו האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו, לכן גם אני אי אפשי בברכה זו.

עוד יסופר שבשנתו האחרונה לחייו התנבא ואמר שבזאת השנה יבוא משיח, והדברים גרמו להתרגשות גדול בקהל החסידים, עד שהגיע הדברים לאזני אחיו הרה"ק ר' אברהם מטריסק זי"ע אמר להחסידים שלא יקבלו את הדברים כפשוטם, שיתכן שקרב יומו של המגיד הק' דהיינו שכבר השלים את יעודו עלי אדמות, ומאחר שכידוע יש לכל צדיק את חלקו בביאת המשיח, והמגיד הק' כבר השלים חלקו, לכן רואה הוא בעיני רוחו את משיח מתקרב ובא, ואמנם כך הוה דבאותה שנה נסתלק הרה"ק לעולם שכולו טוב.

(אגב ראוי לציין דבר פלא שכעבור טו"ב שנים לפני שהרה"ק מטריסק זי"ע בעצמו נסתלק, אמר ג"כ לחסידיו כי בזאת השנה יבא משיח ולבסוף בשנת תרמ"ט גוע ויאסף אל עמיו).

סמוך להסתלקותו התקבצו קהל רב מאוד לקבל את ברכתו הק', ומפאת האנשים הרבים לא נתנו לכתוב כל אחד ואחד את בקשתו, רק כל אחד רשם את שמו כדי לעלות על זכרונו הק' והטהור, ובתוכם היה גם איש אחד חשוך בנים, וגם הוא לא כתב בקשתו, והשיב הרה"ק ברוח קדשו: מדוע לא הזכרת הבקשה לזרע של קיימא, וציוה לכתוב, ותיכף ומיד אחר כתיבתו, נענה ואמר: "במה יזכה נער" – במה יזכה האדם להוליד נער, "את ארחו" אם יקח לו על כל שבתות השנה אורח לשבת.

בנו הגדול הרה"ק ר' מנחם נחום זי"ע נסתלק בחייו ביום שב"ק פר' משפטים שבת שקלים כ"ז שבט תרל"א לפ"ק, אודות הסתלקותו מסופר שבשנתו האחרונה ביום שמחת תורה נפל הכתר תורה, כשראה זאת הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע מיד גנוחי גנח, ואמר: "אוי, דער כתר תורה איז איהם אוועק" (ידוע שהי' קורא לבנו רמ"נ: "מיין כתר תורה" מחמת גדלותו בתורה), כשנפטר בנו לא רצו המקורבים לספר לו כי חששו על בריאותו, וכשהי' חולה היו רגילים להזכיר אותו לפני אביו הק', וכשנסתלק באותה שב"ק הפסיקו להזכירו לפני אביו, אבל גם אביו לא שאל עליו, ואחרי מעריב אמר אביו אל הגבאי שיכין לו את מנעליו של תשעה באב.

בשעת הלוי' עמד הרה"ק ר' אהרן בחוץ וציוה להעביר את המיטה על פניו, וכשעברו עם המיטה אמר: "אני לא רואה אותו", והביאו אותו בחזרה ועברו לפניו, ואמר עוד הפעם כנ"ל שהוא לא רואה אותו, ורק אחרי שהעבירו אותו בפעם השלישית אמר: "כעת אני רואה אותו", והספידוהו תמרורים וסיים בפסוק: "הנה אנוכי שולח מלאך לפניו לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינותי" (שמות כ"ג ב'), ונשאר עומד שם ולא יצא לבית החיים מפאת חולשתו, ועשו הגבאים סימן ביניהם שבשעת סתימת הגולל יזרקו לפיד אש למעלה, לסימן שהרה"ק ישב שבעה.

כשנשאר הרה"ק בבית נשארו עמו כמה עניים קבצנים לשמור עליו כי כל העיר הלכו להלויה וכאמור עשו איזה סימן אחר סתימת הגולל דהיינו שירו אש ברובה וכששמעו הקול ידעו שהרה"ק צריך לישב לארץ, כשרצה הרה"ק להתיישב על הארץ ניגש אליו אחד מן הקבצנים ואמר כי הוא לא נותן להרה"ק לישב על הארץ, כי הרי רבי הוא ענין של מלך, ומלך אינו צריך לישב, כששמע הרה"ק את דברי העני הקבצן שנאמרו באמת ובתמימות, אמר לו: "דו האסט מיך געוואלט מקים זיין מעפר, זאל דער אייבישטער דיך מקים זיין מעפר דל", וכך הוה, שמיד אחר כך עלה מעלה מעלה ונעשה גביר גדול.

ועוד בטרם השלים השנה ראו והבינו את נבואתו שהתנבא בהספד בנו באמרו: "הנה אנוכי שולח מלאך לפניו" והוא נסתלק ביום ח' כסלו שנת תרל"ב לפ"ק, ומנוחתו כבוד בטשערנאביל סמוך לציונו של זקינו הק'

יסופר, שחסיד אחד מטשערנאביל בא לסקווירא, ושאל אותו הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זי"ע אם אחיו הרה"ק ר' אהרן זי"ע מניח תפילין בכל יום, והשיב לו האיש כי זה כבר יום יומיים שאי אפשר לו להניח תפילין ועל זה הצטער מאוד, ואמר לו הרה"ק: כי ידוע שאין הקב"ה נוטל נשמתו של הצדיק מבלי הסכמתו, ולכן כל זמן שהצדיק יכול עוד להתפלל ולהניח תפילין אין ברצונו לילך מעוה"ז, רק באם אין בידו עוד להניח תפילין אז אין לו שום צורך וחשק לחיות בעוה"ז, ומסכים תיכף ללכת לעולם העליון, וכן היה שבאותו יום בא הידועה המעציבה על פטירתו של הרה"ק מטשערנאביל זי"ע.

נכדו הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זי"ע היה בטשערנאביל בשעת הלויה, אך לא רצה להשתתף בהלויה היות ופג לבו מלהאמין לכך, ורק כששמע שכבר רוצים להניח את גופו הטהור בקבר מיד בא בריצה לשם, לפני סתימת הגולל קפץ הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לתוך הקבר וגילה פניו הק' והסתכל בצורתו הק', אח"כ אמר: "כשעמדתי על יד הקבר והתבוננתי שלא אראה אותו עוד רציתי לראותו עוד פעם, וגם רציתי לראות איך שהוא נראה עתה". כשסיפר הרה"ק מאוסטילא זי"ע את הסיפור הזה ששמע מחותנו הק', הוסיף ואמר: "זה פלא מחמי שהיה אז צעיר כבן עשרים בערך, שהיו לו כבר אז השגות גדולות כאלה".

ידוע ומפורסם הדבר כי בחודש אשר בו נסתלק הרה"ק זי"ע לא נראתה הלבנה כלל עד שלא יכלו לעשות קידוש לבנה.

י"ב כסלו

הגה"ק רבינו שלמה לוריא [המהרש"ל] זי"ע

ואלה תולדות

נולד בבריסק דליטא (ו"א בפוזנא שבאשכנז) בערך שנת ע"ר לאביו הגאון ר' יחיאל אב"ד סלוצק שבליטא, מגזע רש"י (עיין יש"ש יבמות פ"ד סי' ל"ג וז"ל: ועל רש"י יחוס בית אבי סמכתי וכו') שיצא מהתנא הק' ר' יוחנן הסנדלר דור ד' של ר' גמליאל הזקן ולמעלה בקודש עד דוד המלך ע"ה, ולאמו הצדקנית בת הגה"ק ר' יצחק קלויבער זצ"ל מפונזא שבאשכנז, עיין בספר "שלמי חגיגה" להר"י אלגאזי (דף ר"ד), שהישמעלים הרגו נער בכדי להעליל על היהודים, ורבי קלונימוס התפלל לה' ופתח הנער המת את פיו, וסיפר מי הרגו, כשהי' עוד ילד קטן נתייתם מאביו, ועבר לפוזנא אצל זקנו רבי יצחק, ועל ברכי זקנו זה נתגדל בילדותו, המהרש"ל העריץ מאד זקינו, עיין בשו"ת מהרש"ל סי' יב וז"ל: כאשר גדלתי בעיר בית אבותי על ברכי זקני והורגלתי על זרועותיו, הוא ה"ה הטהור החסיד ועניו, ירא אלוקים, פרקו נאה, איש השלום, מהר"ר יצחק קלוייב"ר ז"ל, והוא הי' זקן מופלג מתושבי עירו... הכל עשו על פיו, בין דבר קטן ובין דבר גדול, עכ"ל, ולפרקים מגודל הערצתו אף חתם עצמו ע"ש זקינו "שלמה בן מהר"ר יחיאל לוריא ז"ל ה"ה הנקרא שלמה ר' יצחק", בשנת רצ"ה פרצה דלקה בבית זקינו אז חזר לעיר מולדתו בריסק, ומשם גלה למקום תורה ועבר לעיר אוסטראה אל הישיבה הגדולה דשם שהי' תחת דגלו של הגאון ר'

קלונימוס קלמן האברקשטן זצ"ל גאון מפליטי אשכנז, והי' נחשב מתלמידיו של הגאון בעל תרומת הדשן זצ"ל (עיין בשו"ת מהרש"ל סימן צ"ח וז"ל: עוד אומר לך שקבלתי מחמי הגדול מהר"ר קלונימוס ז"ל שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דניאל ז"ל שהי' תלמיד מובהק ושימש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל) ורבו זה שם עיניו עליו ולקחו לחתן לבתו, מרבו זה למד המהרש"ל הרבה תורה, ואף מביאו בספריו. חיש מהר נתפרסם שמו של המהרש"ל לגאון הגאונים, והי' נחשב בין גדולי הגאונים שבאותו הדור שהי' דור דעה שמפיהם אנו חיים עד היום הזה.

נשיאותו

בשנת ש' עבר רבו וחותנו הגאון ר' קלונימוס זצ"ל לכהן כרב בעיר בריסק, אז נתמנה המהרש"ל למלאות מקום חותנו לכהן כאב"ד ור"מ אוסטרהא, ובהעלות חותנו לעת זקנתו לארץ הקודש והתיישב בירושלים וכיהן שם כרבם של האשכנזים, ושם מנוח"כ, אז נתמנה המהרש"ל למלאות מקומו חותנו בעיר בריסק, זמן קצר הי' שם, ואחר כמה שנים נתקבל לכהן פאר לאב"ד ור"מ בלובלין למלאות מקום הגאון ר' שלום שכנא מלובלין, מתחלה הי' ראש הישיבה בישיבתו של ר' שכנא, אבל אח"כ יסד ישיבה לעצמו, הלא היא הישיבה הגדולה והמפורסמת שהעמידה אלפי תלמידים, גאונים וגדולים, ומהם הגאון בעל שו"ת "משאת בנימין", הגאון בעל "מטה משה", הגאון בעל "עוללות אפרים", הגאון חיים אחי המהר"ל מפראג, הגאון יהושע ולק הכהן כ"ץ בעל הסמ"ע ו"דרישה ופרישה" ביאורים על הטור, הגה"ק ר' אליהו בעל שם, הגה"ק השל"ה הק', הגאון בעל "חכמת מנוח", זי"ע, תלמידיו העריצו אותו מאד והפליגו מאד בשבח רבם, עיין מה שכותב הגה"ק ר' אליהו בעל שם בהקדמת ספרו של המהרש"ל "עטרת שלמה" על "שערי דורא", וז"ל: ומי שלא בא בסודו לא ראה הודו, ולא הגיע עד תכונתו וחכמתו ותבונתו, ומי שלא ראהו לא ראה מאורות התלמוד... ובאמת אם יתן איש את כל הון ביתו באהבת הספר לא יאמר עליו כי הוא כשוטה המאבד מעותיו..., ועיין בהקדמה לסמ"ע, (חו"מ), וז"ל: למדתי אצל שארי רמ"א ואחריו נכנסתי לפני ולפנים אל היכל קדשו של מהרש"ל.

תורה מן השמים

המהרש"ל נתפרסם לגאון אדיר וכל בני דורו העריצו אותו מאד, עיין בספר צמח דוד של הגאון ר' דוד גאנז זצ"ל תלמיד המובהק של הרמ"א זי"ע , שכותב על המהרש"ל בהערצה גדולה וז"ל: גאון גדול ומפורסם מאור הגדול נזר ישראל מופת הזמן לאורו ילכו בני עמנו... ושמו יצא בכל העולם, העמיד תלמידים הרבה...., וז"ל הרמ"א בתשובותיו (סימן ז') אשר ליה שבילי דשמיא כשבילי דארעא נהירא, וכמה פעמים כתב המהרש"ל בעצמו "כל זאת כתבתי כאשר הראוני מן השמים", עיין בשם הגדולים להחיד"א (ערך ש' סי' מו) וז"ל: נס נעשה לו בלילה אחד שלא הי' לו להדליק כי אם נר קטן לשיעור שעה, והי' לומד ומשכיה שמעתתא כמה שעות ונר"ו יאיר משיך נהוריה עידן ועידנין, והוא הדבר יטמון ברמ"ז בהקדמת ים של שלמה שהראו לו מן השמים בנר מצוה, עכ"ל, וז"ל בהקדמה בים של שלמה, וגם פעם אחד בא לידי על ידי נר מצוה ותורה אור כאילו הראוני מן השמים, ונתנו לי הורמנא ואמינ כח ממלאכת הרקיע ופתחו לי שערי אורה לומר עסוק בתורה.

גדול כשמאי ענוותן כהלל

זה לשונו של רבינו הרמ"א בתשובה אל המהרש"ל (שו"ת הרמ"א סימן ה') אשרי לדור ששרוי בתוכו לאות ולמופת כיקותיאל, "גדול כשמאי ענוותן כהלל", כל עוף הפורח עליו בשעה שעוסק בתורה מיד נשרף כיונתן בן עוזיאל..., עכ"ל, ממש זה הי' המהרש"ל מצד אחד ענוותן כהלל רך כקנה ולבו נשבר בקרבו, עיין בשם הגדולים (מערכת ספרים, ערך ראשית חכמה) ששמע מרב אחד שקבל מהגאון מהרש"ל בשבתו על כסא ההוראה לרב ואב"ד צוה למוכיח אחד שיבא בכל יום שעה אחת ויוכיחנו ויזהירנו כאלו הוא אחד מהמון, כי כך רצונו והרשות נתונה לו, ובעת בא המוכיח תיכף מהרש"ל מתעטף ויושב לשמוע תוכחות מוסר ביראה ורעדה לפני ה', אשריו ואשרי חלקו ואשרי העם שככה לו רב חסיד וקדוש זי"ע, עכ"ל, אבל מצד שני בעת הצורך הי' גדול ותקיף כשמאי, ומימיו לא נשא פנים לשום אדם, אפי' על גדולי הראשונים כשראה שהם נוטים מפשט התלמוד, חלק עליהם מרוב תקיפתו וגאונתו, שמדרכו הי' לפסוק הלכה לאור סוגיות התלמוד, ואם ראה שהם נוטים מפשט התלמוד חלק עליהם, וז"ל בהקדמה לספרו "ים של שלמה": ברוך המקום ברוב חסדו ירדתי לעומקה של הלכה והייתי יושב מתון בכל דין ודין קודם שחתמתיו וחקקתיהו בספר... האמונה באמונת שמים שהוכחתי כמה פעמים בפרט מן הפוסקים האחרונים שטעו בכמה מקומות מן התלמוד כאחד מן התלמידים הטועים בעיון הלכה, על כן שמתי פני כחלמיש לאמור עליהם... ולכן לא אאמין לשום אחד מן המחברים יותר מחבירו אף שיש הכרע גדול בין מעלותם למי שהורגל בהם בעיון רב מ"מ התלמוד הוא המכריע... בעבור כל זאת דרשתי וחקרתי היטב בז' חקירות ובז' בדיקות אחר כל מקור וחוצב ההלכה בתכלית היגיעה והעיון ובמעט השינה ברוב שיחה עם חבריי ומתלמידי יותר מכולם... ושלא הנחתי שום מחבר שלא עסקתי בעיוני קודם חיתום גזר הדין..., עיין בשו"ת נודע ביהודה (מהדורה תנינא–יו"ד סימן נג ד"ה מה שתמה) ואני תמה על מעלתו כמה הקשה על רש"ל מדברי פוסקים וגברא אגברא קא רמית ואפילו על גדולי הראשונים מצינו לרש"ל שחולק עליהם כי לבו כלב הארי. וידוע שבאותו הזמן התחיל האריז"ל לפרסם דרכו הק' והמהרש"ל ועמיתו הרמ"א הי' מתנגדים לדרך זה מתחלה, ורצה המהרש"ל ביחד עם הרמ"א לנדות את האריז"ל, והצר להאריז"ל מאד, ושלח תלמידו ר' חיים ויטאל ז"ל שיוכיח את דרכו שהיא לאמתו של תורה, ורח"ו בא להמהרש"ל בקפיצת הדרך, והראה כמה דברים נפלאים להמהרש"ל, עד שלמסקנא אמר המהרש"ל מעתה אני מודה שדרכיכם הוא דרך רצוי להשי"ת, אבל אני אלך לי בדרכי שהורגלתי בו.

כח תורתו

ע"י כח תורתו הגדולה זכה לעשות דברים נוראים ונפלאים, מסופר על תלמיד אחד של המהרש"ל שלא הי' לו בנים רח"ל, לימים נפטרה לעולמה אשתו, ואחר פטירתה ראו על התלמיד עצבות גדולה והלך כל היום עטוף במרה שחורה, שאל אותו רבו המהרש"ל לפשר הדבר, ענה התלמיד שלפני פטירתה של אשתו, נתן לה תקיעת כף שלא ישא אשה אחרת לעולם, ועתה מתחרט ומצטער על כך מאחר שהוא עדיין צעיר לימים ואין לו עוד בנים, התיר לו המהרש"ל את התקיעת כף, והורה לו לינשא שנית, והתלמיד התחיל לעסוק בשידוכים, לא עברו כמה ימים והתלמיד נפטר לבית עולמו, כל העיר לובלין הי' כמרקחת על פטירת האברך הצעיר לימים, המהרש"ל קרא לאנשי חברה קדישא והורה להם לעסוק בטהרה ולהתנהג כרגיל, וביקש מהם שיודיעו לו כשיהיו מוכנים להניחו בקבר, וכך הוה לפני הנחתו לקבר הופיע המהרש"ל בבית החיים, ולקח פתקא וכתב עליו: "שלום לכם פמליא של מעלה... איך יתכן, (שמת) הלא עשה דוחה לא תעשה שבתורה" וחתם שמו בהפתקא, והניח את הפתקא בידו של התלמיד, וציוה לכולם להתרחק מן הקבר, כעבור כמה דקות יצא האברך מן הקבר כאילו לא קרה כלום, אח"כ אמר המהרש"ל כי כח תורתו החייתו, ולא כוחו.

ובא השמש

ביום י"ב כסלו ה'של"ד עלתה נשמתו השמימה בעיר לובלין ומנו"כ שם, ויה אשר נחרט על מצבת קבורתו: פה מונח אביר האבירים, מלך על כל חכמי המורים, סיני ועוקר הרים, מאור גדול שהאיר לישראל לדור דורים, בספרו ים של שלמה ושאר ביאורים, שמו נודע בסוף העולם בכל שערים, הרביץ תורה והרבה תלמידים רבים, הרבה תלמידים בכל העולם, צדיק וחסיד בכל מעשיו ההדורים, הרב הגאון הגדול מופת הדור מו"ה שלמה בהרב הגאון מו"ה יחיאל לוריא זצלה"ה, נתבקש לישיבה של מעלה לדת ולהלכה יום י"ב כסליו שנת נפלה עטרת ראשינו ו'כ'ב'ה' מ'נ'ו'ר'ה' הטהורה, והפרט הוא ש'ל'ד' לפ"ק תנצב"ה.

י"ב כסלו

הגה"ק רבי אברהם דוב מאוריטש [בת עין] זי"ע

מתולדותיו

נולד בשנת תקנ"ה לאביו הגאון ר' דוד אויערבוך זצ"ל שהי' מגיד מישרים דעיר חמעלניק, הנודע לאיש קדוש ובעל מדריגה, ואצל אביו זה נתגדל, ועלה ונתעלה במעלות רמות בתורה ויראה, ויצא שמו כחריף ומפולפל וגם נתוודע בצדקתו ותהלוכותיו הקדושים, וסיפר הוא בעצמו שפ"א כשהי' בן ח' שנים למד פעם בהתמדה כל ליל שישי זקנתו בראותה גודל יגיעתו הכינה עבורו תבשיל משובח, כדי שישביע נפשו לאחר לילה של יגיעה עצומה, כשהגיע לביתו וראה את התבשיל אמר א"כ הי' כל יגיעי בשביל איזה מאכל, נעץ שיניו בבשרו ודם רב החל לזוב כדי לא להנות מן המאכל, בהגיעו לפרקו נשא את בת הגה"צ רבי נתן נטע זצ"ל רב ואב"ד בעיר אוריטש – ידיד נפשם של הרה"ק המאור עינים זי"ע והרה"ק הבעל התניא זי"ע.

בצל רבותיו

רבו מובהק הי' ר' נחום מטשערנאביל זי"ע הרה"ק בעל "מאור עינים" שאליו שלחו אביו עוד בימי צעירותו, ועוד יותר נתקשר אל הרה"ק מטשערנאביל בהיותו בבית חותנו שהי' קשור בקשרי ידידות עם הרה"ק מטשערנאביל ממש כבחינת אהבת דוד ויונתן, ובכל עת מצוא הזכיר שמו בסלודין, וגם הי' אצל הרה"ק רבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע, ואצל הרה"ק בעל דגל מחנה אפרים זי"ע, והרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע, כמו"כ קיבל הרבה מהרה"ק מבארדיטשוב זי"ע אבל רצה לומר שהוא תלמידו של הרה"ק מבארדיטשוב משום שתלמידיו לא האריכו ימים, שידוע הי' שהי' לו ניצוץ קדוש מהתנא הקדוש ר' עקיבא שתלמידיו מתו בקיצור ימים.

לאחר הסתלקותו של רבו הרה"ק מטשערנאביל זי"ע נתקשר עם בנו ה"ה הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, ממש לא זזה ידו מתוך ידו, וקשרי ידידותם רואים אנו ממה שכתוב בהקדמה לספר בת עין מה שכתב הכותב הספר בת עין ומביא שם מכתב ששלח לו רבו הבת עין וז"ל: נידן הדפסת ספרי מהודענא באם שיסכימו צדיקי הדור להדפיסו, וביחוד ה"ה ידידי הרב הצדיק המפורסם מו"ה מרדכי נ"י מ"מ דק"ק טשערנאביל, ובתנאי שיעיין היטב בכל הכתבים שלי וכו', ואז אם יסכים ויהיה רצונו להדפיסו אזי גם רצוני יהי' על הדפסת הספר, וכמים פנים אל פנים, שהרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל אמר לו שיקרא ספרו תולדות אדם, דבאדם נכלל גם שמו א'ברהם ד'וב מ'רדכי.

על כס הרבנות

כשעוד לא הגיע לשנת העשרים כבר נקרא לכהן ברבנות על כסא אביו בחמעלניק, ובשנת תקמ"ה עם פטירת חותנו שלחו בני העיר אחריו שיבוא למ"מ חותנו באוריטש והוא ניאות להם, שם הנהיג את עדתו ארבעים שנה, בשנת תקפ"ו הוכתר כרב בעיר זיטאמיר, ולמרות שהיתה עיר ואם בישראל וקהילה גדולה וחשובה נותר שמו כרבה של אוריטש עד יום פטירתו. וזו היתה לו מושבו האחרונה בחוץ לארץ ומשם נסע לארץ ישראל.

תורת ארץ ישראל

מאז ומתמיד שאף לעלות לארץ ישראל, כשבקש תלמידו רבי משולם זוסמאן להדפיס ספרו "בת עין" עוד בשבתו בזיטומיר בקש ממנו לעכב את ההדפסה עד שיגיעו הכתבים לא"י וכה כותב לו "מוטב שאקח את הכתבים לארץ ישראל, כדי שיספגו את קדושתה של הארץ ויתבסמו מריחה ולאחר מכן יודפסו", ועוד

כותב: "ושם הספר קראתי "בת עין" מפני שעולה כשמי אברהם דוב בער, עוד טעם מפני שהכנסתי בהכתבים קדושת ארץ ישראל, אשר "עיני ה' בה תמיד".

ויש לציין כי כאשר הובאו הכתבים לאחר הסתלקותו אל הרה"ק מרוזין זי"ע גם רוח קדשו הסכימה להדפיס אמרי ה' אמרות טהורות בהדגשת התנאי שיודפסו דווקא בארץ הקודש ת"ו ולא להדפיסם בחו"ל, ואכן לראשונה ראה הספר אור בעיה"ק ירושלים תובב"א בשנת תר"ז לפ"ק.

ויסע אברה"ם הלוך ונסוע

לפני עלייתו לארה"ק נסע אל צדיקי דורו להפרד מעמם, בעת היותו אצל הרה"ק מרוזי"ן זי"ע אמר לו בטענה על מי יעזוב את חסידיו הרבים שנתחממו לאורו, בדרכו נכנס אצל הרה"ק ר' אהרן מזיטאמיר זצ"ל בעל תולדות אהרן, ור' אהרן שכב אז חולה על ערש דוי, פנה אליו ר' אהרן ואמר לו מחלתי אנושה עד מאוד אבל אם הי' לי מים מארץ ישראל הייתי שותה אותם והיתה לי רפואה, והיות ומעלתו נוסע לארץ ישראל ועיניו ומחשבתו נתונים כבר לארץ ע"כ אבקש שיקח מלוא לוגמיו מים לפיו ויפלוט לתוך כלי ואשתה את המים ויהי' לי לרפואה, וכן עשה ונתרפא והי' כאחד אדם, והרה"ק מאווריטש הפליאו מאוד ואמר: את רצוני זה לעלות לא"י עדיין לא גליתי לשום בריה ומליבא לפומא לא גליא און ער ווייסט שוין.

נסיעתו היתה רצופה פלאים, באגרתו ששלח לתלמידו כותב מעט מה שעבר עליו וז"ל: כאשר קודם נסיעתי הייתי בטשערנאביל אצל המגיד רבי מרדכי לקבל ממנו ברכת פרידה, ובקשתיו שיתן לי שמירה על הים, אמר אשר ישלח לי שמירה לאדעס, וכאשר באתי לאדעס, הלכתי להגאון המפורסם רבי יעקב הלפרין ודרשתי ממנו אולי קיבל שמירה מהמגיד מטשערנאביל בשבילי, מחמת שרבי יעקב הי' ממקורביו של המגיד, והשיב שלא קבל שום דבר ועמדתי ב' שבועות באדעס והמתנתי על השמירה ולבסוף לא הגיע, והוכרחתי לנסוע כך, וביום א' שישבתי על הספינה בא אלי עני אחד ובקש ממני נדבה וראיתי בתואר פנים שלו שהוא עני הגון, ונתתי לו נדבה ב' זהובים, ולא רצה לקבל ובקש רק רענדיל אדום והתחלתי להתנצל לפניו כאשר אני נוסע לארץ הקדושה ומעט מעות יש לי ואח"כ נעלם ממני וכן הי' ביום ב' ורציתי ליתן לו א' רובל כסף, ולא רצה ואמר רק אַ רויט רענדעל הוא רוצה וכן ביום ג', וכאשר ירדתי מהספינה העני ג"כ ירד מהספינה ואמר לי אשר אין דורש ממני מעות מחמת שהמגיד מטשערנאביל שלח אותו למענכם ולשמרכם על הים.

זקני צפת מספרים על נס קפיצת הדרך שהי' לו, בימים ההם נסיעה כעין זו נמשכה כמה חדשים, וכאן קרה נס להשתוממות כל הנוסעים ששה עשר יום בלבד ארכה הנסיעה, רב החובל קפץ ונשבע: מימי לא קרה לי כדבר הזה והוא יחס זאת לזכות הצדיק הקדוש שנסע עמם.

מרא דארעא דישראל

בשנת תק"ץ הגיע לארץ ישראל וקבע דירתו בעיר צפת, כבר בתחילת ביאתו התחיל להפיח רוח חיים בישוב היהודי בצפת, בני העיר צפת הכירו בימים הראשונים עם ביאתו את האור הגדול שהגיע אליהם, והם קבלוהו עליהם למנהיג של עדת החסידים, אולם היה נערץ ונקדש על כל החוגים והעדות וכולם חרדו למוצא פיו ועל פיו ישק כל דבר כי הכל ידעו אשר רוח ה' בקרבו ואיש אלוקי קדוש הוא.

בימים ההם הי' מצבם של יהודי צפת בכי רע, מחד גיסא הי' מצבם דחוק מאוד, הם חיו על כספי חלוקה שהגיעו מחו"ל ע"י השדרי"ם שהי' נשלחים מדי פעם אבל הקומץ לא השביע אותם ותמיד סבלו חרפת רעב, ומאידך גיסא היו בפחד מתמיד מפני שכניהם הערבים הרוצחים שהפילו פחד אליהם, ויהודי צפת חשו תיכף עם ביאתו הרוחה בלבם, הוא עודדם וחיזקם, והגביר את מסע המשולחים והטיב בכך את מצבם.

ידידות עצומה שררה בינו לבין מנהיג עדת הפרושים ה"ה תלמידו של הגר"א זי"ע הגה"צ ר' ישראל משקלוב זי"ע בעל פאת השולחן, גם הרה"ק ר' שמואל העליר זצ"ל רבה של צפת הכיר בגדלותו וקבל מרותו ונתקשר עמו בקשרי ידידות, ר' שמואל הי' בקי בחכמת הרפואה ותמיד שלח הרה"ק מאוריטש אנשים שבאו אליו לצורך רפואה אל ר' שמואל פע"א בהגיע אליו אחד החולים ששלח הרה"ק מאוריטש, סירב ר' שמואל לרפאותו, באמרו אליו שהחליט להפסיק עסקו בחכמת הרפואה, באשר שהוא מוכרח לעיין בספרי רפואה הכתובים בלשון לע"ז, ואותיות הלועזי"ת מטרידות אותו בעת עמדו בתפילה, החולה הנ"ל חזר להרה"ק מאוריטש ומסר לו החלטתו של ר' שמואל, שלח הרה"ק מאוריטש אחר ר' שמואל ובקשו שימשיך ברפואותיו בגלל שע"י כך נצמח רפואה וגם ישועה לאחב"י כיון שע"י שמרפא מפעם לפעם גם נכרים, וע"י כך נמתק קצת את שנאתם ליהודים, ושפך ר' שמואל את לבו עבור מחשבותיו המטרידות אותו, העביר הרה"ק מאוריטש את ידו על פניו ובזה סלק לגמרי את מחשבותיו.

ארץ ישראל ניקנית ביסורים

ביקש הרה"ק מאוריטש לישב בשלוה אך ארץ ישראל ניקנית ביסורים ורבות רעות מצאוהו, בחודש סיון שנת תקצ"ד סבלו אחב"י מרורות מפרעות הערבים שהנפלו על העיר צפת ולקחו כל היהודים והעלו אותם להשלאס (מצודת יורפת) ובזזו כל רכוש היהודים בצפת, ורצו להרוג את הבת עין, רק השי"ך נתן הרבה כסף כופר נפש שלא יהרגו אותו, והרה"ק מאוריטש ניצל אז ממש בנס, ולמרות שנותר נקי מנכסיו ואפילו כתונת לא השאירו לו השוללים, והפשיטו את היהודים ערום, ובא איש אחד הנקרא "לייבעלע דער מיליכיגער" ואמר להבת עין בא וראה את אדם הראשון, וצעק עליו הבת עין ואמר לו: גם בשעה זו אתה עושה ליצנות, והשיב אדרבה רק בשעה זו צריכים להיות בשמחה

ובזה יהיה ישועה, וכתבו מכתב ארוך להוואלי לעכו ושמו המכתב בתוך קנה, ולקח לייביל הנ"ל הקנה עם המכתב ונסע להוואלי, ובא הוואלי ונתן כרוז להערביים הגזלנים שכל מי שגזל רכוש יהודי יבא אליו ויתן לו מתנה, ובאו כל הגזלנים, ואסר אותם ונתן אותם בתוך פיילים (ערבות של נחושת) עם זפת ונפט בוער ונשרפו כולם, כן יאבדו כל אויביך ה'.

סיפר ר' זלמן שהי' סופרו של הבת עין שהוא הי' רגיל לעמוד בשעת התפילה מצד הרה"ק מאווריטש ובצד השני היה עומד ר' שמואל העליר רבה של צפת, ופע"א בעת קדושת כתר כאשר צעק הרה"ק "כתר יתנו לך" והרגשתי שמחר כבר יהיה חדשות, ואכן למחרת קרא לי הרה"ק לכתוב מכתב להרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זי"ע, וכך כתב: מעת בואי לארץ ישראל זה שלש שנים התחרטתי על בואי לכאן, שלש שנים ערלים, אבל מעתה אני מצטער על השנים הקודמות שלא באתי לכאן מכבר.

בהיותו בחוץ לארץ פגש הרה"ק מאווריטש בשד"ר שבא מארץ ישראל, וביקשו הרה"ק שיספר לו משבחי ומעלות הארץ הקדושה, וסיפר לו השד"ר גודל יקר וקדושת הארץ, ומרוב התפעלות הפליג ואמר – מה אומר ומה אדבר הלא אפילו האבנים הפשוטים המושלכים בחוצות, הם כולם אבנים טובות ומרגליות, לימים כשכבר עלה הרה"ק לארץ ישראל פגש את השד"ר ואמר לו: חפשתי את האבנים הטובות ולא מצאתי, ענה לו השד"ר: מי שעיניו זכות ונקיות רואה... ונסתגר הרה"ק בחדרו ולאחר זמן יצא בשמחה ואמר להשד"ר: "אמת, מי שעיניו נקיות זוכה ורואה...

ותרעד הארץ

במלוא שיעור קומתו נתגלה הרה"ק מאווריטש ביום חרון אף ה' הוא כ"ד טבת שנת תקצ"ז, כאשר רעשה הארץ ברעידת האדמה ועיה"ק צפת נחרבה ונהפכו ונהרסו כל הבתים וכל הבתי כנסיות, ורבים מאחב"י ניספו רח"ל, הרה"ק מאווריטש עשה אז גדולות ונצורות לשקם את העיר מחורבנה ולחזק נשברי לב.

נודע ומפורסם כי בשעת רעידת האדמה בשעה שהתחיל הרעש הי' הרה"ק מאווריטש בשעת תפילת מנחה, ומתפללי בית המדרש רצו לברוח החוצה, כי כותלי בית הכנסת מעדו וכמעט שנפלו והרה"ק מאווריטש הזהיר בהם שאף אחד לא יצא החוצה, וכי כולם יתקרבו אליו, כל המתפללים הצטופפו מיד אל הרב מאווריטש חצי ביהכנ"ס נהרס, ואולם אותו החצי שבו נמצא הרה"ק מאווריטש והמתפללים, נשאר עומד וגג הכיפה נשאר עומד תלוי' כמעט באויר, זכותו הגדולה הגינה על כל אלו שהיו עמו, ועד היום ניכר הדבר בבית מדרשו, כאשר חלק מביהמ"ד נראה כבנוי מחדש ואילו החלק השני נותר עוד מאז ללא שינוי.

לזכר אותו נס נחקקה בבית מדרשו מצבת אבן עליה נכתב: "מה נורא המקום הזה, בית מדרש ר' אברהם דוב האדמו"ר מאבריטץ זצ"ל שחזה על הרעש הגדול על צפת תובב"א בתקצ"ז ובזכותו הגדולה ניצל חצי בית המדרש מחורבן, והאדמו"ר ותלמידו שרדו בחיים".

מפני הרעה נאסף הצדיק

בחודש כסלו שנת תר"א שררה מגיפה נוראה בתוך העיר צפת, והפילה חללים רבים רח"ל, וגם הרה"ק מאווריטש נתפס במחלה זו, והתאבק כמה ימים עם החיים, והבטיח לבני העיר, כי הוא הקרבן האחרון במגיפה הזאת ואחריו לא תהי' עוד מגיפה בעיר זו, ואכן כך הוה, עם פטירתו ביום י"ב כסלו שנת תר"א בהשיבו נשמתו הזכה ליוצרו נעצרה המגיפה.

כמה ימים לפני פטירתו שלח לקרוא את ר' שמואל העליר כדי למסור לו את כל תורתו וחכמתו שקבל מרבותיו, ובני ביתו של ר' שמואל לא הרשו לו שילך לבית הרה"ק מאווריטש שפחדו שגם הוא ידבק מהמחלה, וכל ימיו נתחרט על זה ר' שמואל על שלא הלך לקבל ממנו חכמת התורה. נטמן בביה"ח בצפת במערה אשר ספונים בו הרה"ק בעל ערבי נחל, והרה"ק ר' ארי' לייב מחאלטישיסק זי"ע.

מורשתו הרוחני

הרה"ק מאווריטש לא השאיר אחריו זש"ק, אולם השאיר אחריו ברכה ספרו הק' "בת עין" שהאירה את עיניהם וליבם של ישראל, על הערצתם של גדולי ישראל לספר קדוש זה יש ללמוד מהסכמותיהם של שני האחים הקדושים הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע והרה"ק ר' יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע על המהדורה השלישית שנדפסה בזיטאמיר בשנת תרכ"ט, וכך כותב הרה"ק מטשערנאביל: "כי יקרים וחביבים עלי מאוד מאוד תורת ודברי קודש של בעל המחבר הזה, כי נוגה למו כמראה אבן הספיר, ואור תורתו זורח, ומאיר לארץ לדרים עליה ברחמים", ומסופר שאותו צדיק היה רגיל לומר תורה בשולחנו הטהור מתוך שני ספרים בלבד, הלא המה: ספה"ק "מאור עינים" ליזקינו, וספה"ק "בת עין" שלא היה מש משולחנו, ומסופר שפע"א הגיע שוטר לבית הרה"ק מטשערנאביל זי"ע ולקח את הספר משום שהיה מודפס בלא רשיון הצנזור, וחטף הרה"ק את הספר מידו ונתנו לאחד שברח עם זה, ולנכרי נתן כמה מטבעות לשחדו ושלחו, כמו כן מדגיש הרה"ק מטשערקאס זי"ע בהסכמתו וז"ל: "כבר נודע בשער ישראל את חיבת ספר הקדוש בת עין, מאת הרב הק' והטהור החסיד המפורסם איש אלקים מרנא ורבנא כקש"ת מו"ה ר' אברהם דוב זצוקללה"ה".

נוסף על הערצתם של הצדיקים הללו שהכירו אותו מקרוב, מפליא ביותר העובדא אודות הרה"ק בעל תפארת שלמה מראדאמסק זי"ע שציוה לתת י"ש ומיני מגדנות וכולם שתו לחיים כמו על שמחה, בשעה שהשיג את הספר, וכשראה את תמהונם של חסידיו גילה להם: כי מחבר הספר הזה היה צדיק גדול ונורא פון די פארצייטשע יודן, ותמיד היה חשקי לנסוע אליו ולהכירו, אך מחמת מרחק המקום לא נסעתי אליו, ונפטר בלא בנים ר"ל, והוסיף: כי בנו הרה"ק ר' אברהם ישכר בער, בעל "חסד לאברהם" מראדאמסק נקרא על שמו.

ומשפע מעות תפילין יתמשר עלי
לחיות לי חיים ארוכים ושפע קודש

ברכת ה' מציון

באותות כבוד, בהדר והוד, ישמחו ורננו ידידים, כשבח וסילודים,
להריק שפעת ברכותינו ואיחולינו, אל מע"כ ידידינו, איש המעלה,
מאד נעלה, ידיד כל בית ישראל עדת מי מנה, העומד לימינינו
בכל עת ועונה, בעשה ובמעשה ברוח נבונה, משליך עצמו מנגד
לטובת מוסדותינו הק' במסירות לב ונפש נאמנה, ה"ה

מוסדות יטב לב
דרכינו יואתי
מסאטמאר

נתייסד ע"י כ"ק מרן רבינו"ק בעל דברי יואל זי"ע
בהמשכת כ"ק מרן רבינו"ק בעל ברך משה זי"ע
בהשגחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
עיה"ק ירושלים תובב"א

מיה"ר

קלמן אליעזר לעווי

הי"ו

עסקו נמרץ לטובת מוסדות יטב לב באריה"ק

לרגל השמחה שבמעונו
בהבנס בנו יקירו לעול התורה והמצוות

מה' ינתן משאלותינו, מעומק לבינו, שיזכה לברכות עד בלי די'
ומשמי מעל יתברך בכני חיי ומזוני רויחי אושר ועושר וכ"ט
סל מלא ברכות, מנוזי צחצחות, נחת דקדושה לשלם ולחיים ולטב
דשנים ורעננים, שנים נעימים, בשכר פעליו ומעשיו לטובת הכלל
ויזכה לכל הברכות והישועות אשר בתורתינו הקדושה חקוק וכתוב
תבנה ותכונן עיר קדשינו, כביאת גואלינו, וכבנין ציון וירושלים

הכו"ח בברכת ציון וירושלים

בשם הנהלת המוסדות
בעיה"ק ירושלים תובב"א

דבר בעתו

חודש כסלו | הכנה לחנוכה

לקט אמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, בעודל קדושת החגים וסגולתן

החדשים של ימי החורף מאירים יותר בצירופם בשמי מעלה, והוא ע"ז שבלילות הארוכות שבהן, ישראל עוסקין בתורה בלילה ובאשמורת הבוקר. (הרה"ק מרימינוב זי"ע)

◆◆◆

הגה"ק הרבי ר' מנחם מענדל מרימינוב זי"ע היה מכנה את לילות הקיץ בשם "כשר"ע לעכט" (נרות כשרים), משום שכדי להיות ער בלילי חורף היו מדליקים נרות הנעשים מחלב, שהם טריפה, אבל בקיץ הימים ארוכים וא"צ לנרות, ע"כ קראו את אור היום בשם "נרות כשרים". (י"ג אורות)

◆◆◆

אמר הרה"ק רבי הירש מזידיטשוב בעל ה"עטרת צבי" זי"ע, שלילות החורף יש להם קדושת חול המועד, וכאשר האדם עוסק בתורה בלילות החורף הארוכים זוכה להרגיש בהם קדושת חול המועד. (הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע)

◆◆◆

אמר הגה"ק מהר"ש מקאמינקא זי"ע: לאחר סוכות בבוא החורף הגדול, כשנזכרים ומתבוננים שעתה הולך ומתקרב חורף ארוך כזה, ואנו נמצאים בתוקף חשכת הגלות, ואין לנו ימים קדושים ונעלים שנוכל להתחזק בהם ולהתחמם לאורם עד ימי הפסח, אזי רעדה תאחזנו שלא נפול חלילה ברשת העצבות ומכמורת היאוש רח"ל, וצריך רחמים מרובים לעבור ימים אלו בשלום, לכן ריחם עלינו בעל הרחמים והדליק לנו באמצע החורף נר קטן (הכוונה על נרות חנוכה) המזהיר לכאן ולכאן, ומאיר לנו את הדרך בימים הקודמים לו ובחצי החורף אשר לאחריו, ונותן לנו כח ותעצומות להחזיק מעמד עד ימי החג. (אוהב שלום)

◆◆◆

כבר במוצאי שמחת תורה היה הרה"ק מצאנז זי"ע מעיין בסידור של משנת חסידים מעניני חנוכה. (דרכי חיים)

◆◆◆

הרה"ח ר' משה'לי קאנער ז"ל היה חסיד צאנז והיה חתן אחותו של הרה"ק ר' מנחם מענדל מוויזניץ זי"ע בעל צמח צדיק ובמשפחתו רצו שיסע גם פעם לוויזניץ אל דודו אלא דלא יצא לו זמן מתי לנסוע לשם כי תמיד היה נמצא בצאנז, ובפרט בימים טובים, וכן כמעט רוב השנה ישב בצאנז, פעם אחת יצא לו איזה הזדמנות ליסע ונסע לוויזניץ והרה"ק שאל אותו על צאנז, מה יש לו לספר מצאנז, אבל הוא לא השיב כלום, ואמר ר"מ קאנער, שבדרך כלל אפילו על שבת אחד בצאנז הוא היה יכול לספר לילות שלמים, אך כאן ששאל אותו בכללות מה יש לו לספר מצאנז לא ידע ממה להתחיל לספר לו, ורק כשאמר לו אחר כך ממה לספר לו אז מיד סיפר לו כדלהלן, ושאל אותו הרה"ק היכן היית בראש השנה, ואמר בצאנז, יום הכיפורים – בצאנז, רוב השנה – בצאנז, ואמר לו הרה"ק א"כ תספר לי על חנוכה, וסיפר לו ר' משה שאצל מרן הק' מצאנז זי"ע מיד ממוצאי סוכות היה מתחיל להתכונן לחנוכה, והיה מדבר על חנוכה, ולומד את כל הגמרות וההלכות וספרי קדמונים וקבלה וספרי חסידות על חנוכה, וכשהגיע להדלקת הנרות לאחר שדיבר כל כך מחנוכה ועשה כל כך הרבה הכנות על חנוכה היה יושב שש שעות ליד הנרות, כל סיפר להרה"ק ר' מנחם מענדל מוויזניץ זי"ע ואמר לו הרה"ק אתה חושב שכזה רבי כמו שאתה ראית לא היה עוד, הנה אצל חותני הרה"ק מרוזין זי"ע היה המנהג שכל יום היו צריכים לספר לו סיפור על הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע ויום אחד סיפר לו אחד סיפור מהרה"ק מבארדיטשוב בדיוק כמו שאתה מספר על הרה"ק מצאנז, שגם הוא למד והכין עצמו כל כך על חנוכה, רק הבדל אחד יש שהרה"ק מבארדיטשוב ישב שישב שבע שעות ליד הנרות, שעה יותר מהרה"ק מצאנז (דברי תורה)

◆◆◆

בשלושים יום שקודם לחנוכה היה בעל אמרי יוסף זי"ע מפריש בכל יום איזה סכום לחלק בחנוכה. (חקל יצחק)

◆◆◆

כפי שהאדם עושה הכנה מקודם חנוכה לקבל הקדושה המתגלה עתה כה, וכפיהו יהיה השראת השכינה הקדושה עליו, וזהו חנ"ו כ"ה שחניית והשראת השכינה הקדושה שנקראת כה, יהיה לערך ההכנה של האדם וכה תהיה השראת השכינה עליו אם מעט ואם הרבה. (באר משה)

◆◆◆

התודה והברכה

לידידינו הרבני החשוב הנכבד, רודף צדקה וחסד

מוה"ר חיים אברהם ראזנפעלד הי"ו

אב"י בקרית יואל יע"א

אשר השתתף בהוצאות הגליון לרגל נישואי בנו למז"ט

ישאו ברכה מאת ה' ויזכה לראות ולרווות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
בעידה טובה מרובה וגדושה, מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת וכל ברכאן דנפישא

כעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

דקהל יטב לב ד'סאטמאר בני ברק

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת חי' דינה בערקאוויטש ע"ה

בת הרה"ח ר' אליעזר ז"ל

נלב"ע י"ב כסלו

תנצ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידינו הרבני הנכבד רודצו"ח

מוה"ר אהרן הערש בערקאוויטש הי"ו

ובניו שיחיו

פנימי תשעב בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור אצל כ"ק אדמו"ר מוויזניץ שליט"א מארה"ק בבית האכסניא בוויליאמסבורג יע"א

יום ג' פרשת שמות תשע"ח לפ"ק

האדמו"ר מוויזניץ הציג את בנו הרה"צ ר' חיים מאיר שליט"א

רבינו: דיר קומט א מזל טוב, כ'הער מ'האט יעצט בר מצוה געמאכט.

האדמו"ר מוויזניץ: יא, דער בר מצוה בחור איז אויך דא.

רבינו: ווער וואוינט דא, ווער איז דער בעל אכסניא?

האדמו"ר מוויזניץ: ר' מאיר דוד טאבאק, ער איז מיין בעל אכסניא, ער מאכט יעצט התונה און פאר דעם בין איך געקומען, צו די התונה.

רבינו: דעם ערך ש"י'ס אן אייניקל.

דער דיין אין סיגוט האט געהייסן ר' מאיר דוד, דעם ערך ש"י'ס א זוהן.[1]

ושאלו רבינו: וועמענס זוהן ביזסטו?

ר' מאיר דוד טאבאק הי"ו: ר' אברהם חיים.

רבינו: פון מאנטריאל?

ר' מאיר דוד: יא.

רבינו: פון וואו קומט דיין טאטע, ווי האט געוואוינט דער זיידע?

ר' מאיר דוד: מיין זיידע ר' משה קומט פון גאניטש.

האדמו"ר מוויזניץ: ר' יהודה יואל דייטש איז געווען דארט רב.

רבינו: יא, דאס איז נעבן חוסט, נעבן טעטש, אין יענע געגנט, ס'איז אויך מארמאראש.

האדמו"ר מוויזניץ: ער איז געווען א וויזניצער חסיד, דאבט'זיך, דער ר' יהודה יואל.

רבינו: יא, און ער איז געווען א תלמיד פונעם ייטב לב,[2] ס'איז דא א ספר פון אים, משנת בית אבא.

*

האדמו"ר מוויזניץ: מ'איז יעצט אריין אין די ימי השובבי"ם. מ'האט געפאסט אום שובבי"ם?

רבינו: יא, ס'איז געווען וואם האבן געפאסט דאנערשטאג, און ס'איז געווען וואם האבן געפאסט פרייטאג.[3] דער

---

1 הגאון רבי מאיר דוד ז"ל היה מקודם עשרות בשנים דומ"ץ בהכפר קרעטשניף שהיתה בגלילות העיר סיגוט, ויש לו הרבה תשובות בספרי דורו בתור דומ"ץ קרעטשניף, ואח"כ היה דומ"ץ בסיגוט ליד הגאון רבי יקותיאל יהודה גראס מבערבעשט ז"ל, והראב"ד היה הגאון רבי שלמה דוב העללער ז"ל, ונסתלק ביום ב' ניסן שנת תרצ"ו לפ"ק.

2 הגאון רבי יהודה יואל ז"ל היה מתלמידי מרן הייטב לב ז"ל, וכן יש לו תשובות בשו"ת אבני צדק ובשו"ת פרי השדה ובשו"ת ערוגת הבושם, והגאון הנז' היה ידוע כגאון עצום וירא ה' גדול מאוד, והיה מחסידי האהבת ישראל ואחיו מאנטיניא.

3 הנה רבים נהגו להתענות בשבועות השובבי"ם בימי שישי, מנהג זה כתבו הגאון מהר"ם פאפירש זצ"ל באור צדיקים וז"ל: מנהג נכון להתענות ביום ו' ולשוב בתשובה לתקן פגם כל ששה ימים לקבל אור שבת כראוי, כי גם יום ו' נגד מידת צדיק עכ"ל. וע"ע בנימוקי או"ח (להגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש ז"ל - סי' תרפ"ה) וז"ל: נהגו כמה צדיקים הקדושים מתלמידי רבינו הבעש"ט זי"ע להתענות בשובבי"ם ביום ועש"ק שהוא יום השישי כנגד מדת היסוד, ויש שטועמים בעת הדלקת נרות שב"ק איזו דבר כדי שלא יכנסו לשבת כשהוא מעונה וכו' ויש שמתענים עד הלילה בשעת הקידוש, וכבר כתבנו בעה"י בחיבורינו שער יששכר (מאמר צום העשירי בחודש טבת) כי יש להם על מה שיסמוכו המתענים בשובבי"ם גם עד הלילה לילֿ שב"ק כנזכר כיון שהוא רק כתענית יחיד ולתשובה לחסידים ואנשי מעשה, וכבר כתב בשו"ע הל' שבת (סי' רפ"ח ס"ב) שכמה

שינאווער רב ברענגט אראפ אזוי פונעם טשערנאבלער מגיד.[4]

האדמו"ר מוויזניץ: ווי אזוי האט מען זיך געפירט אין סאטמאר, דער טאטע צי דער פעטער האבן געפאסט דאנערשטאג אדער פרייטאג?

רבינו: מיין טאטע וויים איך נישט, איך האב נישט געזעהן ער זאל פאסטן דאנערשטאג, ס'קען זיין אז ער האט געפאסט פרייטאג, קיין עסק דערפון האט ער זיכער נישט געמאכט.

דער פעטער ז"ל האט בכלל אסאך געפאסט, ער האט דאך יעדן טאג געגעסן הערשט שפעט נאכמיטאג, ווינטער סתם אזוי ווען ער האט טועם געווען איז שוין געווען פארנאכט'ס.[5]

אין סיגוט פלעגט מען שובבי"ם אויסזאגן תהלים פרייטאג פארטאג'ס.[6]

האדמו"ר מוויזניץ: די תורות פון שמות די אלע וואכן איז געווען ספעציעל ביי שלש סעודות, "די שובבי"ם תורות".

רבינו: מ'האט שוין אהנגעהויבן פון פרשת ויחי, ווען מ'האט אריין געטרעטן אין די שובבי"ם טעג.

האדמו"ר מוויזניץ: דער טאטע זי"ע פלעגט שוין פרשת ויחי זינגען 'לב טהור ברא לי אלקים'. ביי אונז איז דא אזא ניגון אויף דעם, מ'זינגט דאם אום ספירה צייט, און שובבי"ם. איז פון פרשת ויחי האט ער שוין געזינגען 'לב טהור'. ווייל מ'גייט שוין אריין אין די ימי השובבי"ם.

ער פלעגט יעדעם יאר פרשת ויחי נאכזאגן דעם אמרי נועם אין פרשת ויחי אויף ראובן בכורי אתה, אז עם שטייט דאך אין ירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה, העין רואה והלב חומד. איז 'ראובן' שטעלט זיך אוים אין צוויי ווערטער 'ראו' און 'בן', דאם איז 'בכורי אתה', די ערשטע הייבט זיך עם אהן מיט דעם 'ראו', און נאכדעם איז 'בן' דאם איז די הארץ, הלב חומד.[7]

חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת, וכ"כ השל"ה הקדוש, ומכ"ש דלהתענות בש"ק ליכנס בשעה קלה לליל שב"ק בתענית שאינו עינוי לחסידים ואנשי מעשה מבעי מדע, בוודאי מצוה ומותר לכתחילה.

4 עי' בספה"ק דברי יחזקאל (פר' שמות) וז"ל "אמרו משמו של הרב הקדוש מוהר"ר מרדכי מטשערנאביל זלה"ה שסגולה לזה להתענות בעש"ק ובשבת קודש יאמר תהלים וטוב לתיקון החטא הזה".

וכ"כ בס' מאורי אור להתענות בשובבי"ם ובשנה מעוברת להתענות גם בפר' תרומה תצוה כמבואר בכתבי האר"י הק' זצ"ל, ומוה"ז הקדוש מוה"ר מרדכי מטשערנאביל זי"ע אמר שאליהו גילה לו ג' דברים לתיקון, א) להיות ניעור כל ליל ו' עש"ק, ב) להתענות שובבי"ם ביום ו' דווקא ולא ישלים, כי יום השישי הוא נגד יסוד ולכן בו דווקא צריך להתענות, ג) לגמור כל התהלים בלי הפסק ביום השבת בבוקר.

5 כידוע דרכו בקודש של מרן רביה"ק אחרי התפילה ללמוד חומש ורש"י ועיין גם ברמב"ן ואוהחה"ק וכו' כשפארו חבוש על ראשו בתפילין דר"ת ולא טעם מאומה לפני לימודו חורש"י אפילו בסעודת ברית [כי הקפיד שלא לטעום כלום קודם תפילין דר"ת, וכך אמר פע"א לש"ב כ"ק הגה"צ ר' משולם אשכנזי מסטאניסלאוו ז"ל בשזכה להיות בעל האכסניא של מרן רבינו ז"ל בעיר לאנדאן בש"ק פ' ראה שנת תשי"ב, אף שה' אז דרך ארוכה להגיע ממקום שהתפלל רבינו ז"ל תפילת שחרית עד ביתו בתוך העיר ורצה לכבד את רבינו ז"ל עם מזונות וקאווע שהביא מתוך ביתו, אך רבינו לא רצה לטעום מאומה לפני תפילין דר"ת ואמר לו הטעם ע"ז והוא נזכר גם בדברי יואל לר"ה (דרוש פ"א, ד"ה ומעתה נבוא לבאר) עיי"ש מ"ש מגודל קדושת הנחת תפילין דר"ת].

6 עי' בקדושת יו"ט (פ' תולדות, בדרוש לחיזוק בית הכנסת בעיר טעטשש) וז"ל: וצריך כל אדם לידע בעצמו כי לא בית המדרש עיקר לבא לשם לעת מועד בעת התפלה להתפלל ולילך לדרכו, כי עיקר היא המעשה אשר יעשה לעסוק בתורה לקבוע עתים בבוקר ובערב ללמוד, ולתקן תקנות וגדרים להיות כל איש מיושבי בית המדרש, ולתקן לגמור תהלים פעם אחד בכל שבוע ושבוע בציבור כי היא תיקון ויסוד גדול לירידת השפע... וזהו הדרך ישכון אור באור החיים לאחוז האדם דרכו, לקבוע לו עתים לתורה מידי יום ביומו כל איש לפום דרגא דילי', ולעשות תקנות לגמור תהלים פ"א בשבוע בציבור, והיינו באשמורה ליל וא"ו שהוא תיקון גדול מאד כידוע מספה"ק".

ועי' בענין זה בספר דברי יואל מכתבים ח"א מכתב א', בסוף המכתב שכ' בשנת תרע"ד מק"ק ארשיווא למתפללי בית מדרשו בק"ק סאטמאר יצ"ו, וזה לשונו שם: "גם לסיים תהלים בעשרה ביום ו' כאור הבוקר בכל שבוע". ועי' עוד בשו"ת דברי יואל (או"ח סוף סי' ז) וז"ל: "העיקר הוא, מהיום ולהלאה ליתן כבוד לתורה, ועיקר כבוד התורה לעסוק בה בטהרה, כי זה חפצה ורצונה וזה כבודה, ומהראוי לקבוע עתים לתורה ברבים, ולהגות בה בציבור כו', וזקיני זלה"ה כתב (שו"ת אבני צדק יו"ד סי' קיז), לגמור תהלים בכל שבוע וזה תיקון גדול, ויעשו זה באשמורת ליל שישי, או בבוקר בערב שב"ק קודם התפלה".

7 וז"ל שם: או יאמר ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני כו'. הנה אמרו ז"ל (ירושלמי ברכות פרק א הלכה ה) עינא ולבא תרין סרסורי דעבירה. כי עיקר לקדש עצמו הראיה ומחשבה שבלב, ומזה יוכל להנצל מכל פיתויי היצר האורב עליו. והוא הראשית וההתחלה לכנוס בעבודת השי"ת. וזו היתה בחינת יוסף הצדיק, שהיה טהור עינים מראות ברע, שלא רצה לישא עיניו אל אשת אדוניו. וזהו ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני, כי 'ראובן' הוא 'ראו-בן' שרומז על בחינת ראיה שהם העינים, ו'בן' הוא לב, בינה לבא (תיקו"ז דף יג.) זהו עיקר כח וראשית עבודת הישראלי. ועל כן יש לומר שמפני כך היה נקרא יוסף אברך, כי אבר"ך נוטריקון ר'אובן ב'כרי א'תה כ'חי, שהוא היה גדור בזה לשמור עין ולב, להנצל מכל רע ולקדש עצמו מאוד.

האט דער טאטע זי"ע געזאגט, וואס איז די עצה דערצו, "יתר שאת ויתר עז" – 'שאת' איז די ראשי תיבות א'ת ש'בתותי ת'שמורו, אז שמירת שבת איז מכפר אויף די עבירות חמורות.

רבינו: דער אמרי נועם זאגט דארט א שטיקל פריער, 'שאת' איז ראשי תיבות א'דני ש'פתי ת'פתח, דאס איז תפילה. ויתר ע"ז, דאס איז תורה, אז מ'וועט נישט דארפן מעסטן די חשיבות פון כלל ישראל קעגן די אומות העולם, ווייל זיי האבן תורה און תפילה.[8]

האדמו"ר מוויזניץ: יעדן שובבי"ם האט ער דאס געזאגט...

כ'פלעג אליין צוצולייגן אויף דעם, כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב עם רב ממך (דברים כ, א), זאגט רש"י, 'עם רב ממך' בעיניך הוא רב אבל בעיני אינו רב. זאגט דארט דער אמרי נועם, אויב דו ווייסט 'בעיניך' אז ס'איז דיינע אויגן, און דו געבסט נישט אכטונג אויף די אויגן, דעמאלטס איז חס ושלום 'הם רב', אבער 'בעיני' אויב דו ווייסט אז ס'איז עיני ה', איז 'אינם רב' דעמאלטס איז נישט קיין סאך.[9]

רבינו: פון בעל שם הק' שטייט (מובא בס' בעש"ט על התורה בפ' משפטים בשם צוואת הריב"ש דף ט"ו) ער טייטשט די משנה אין בבא קמא (ב.) ארבעה אבות נזיקין השור הבור המבעה וההבער, אז די פיר אבות נזיקין, 'שור' איז מרמז אויף די אויגן אזוי ווי ס'שטייט 'אשורנו' ולא עתה (תיבת שור בניקוד מלאפום מתבאר על ראיה), דאם גייט ארויף אויף שמירת עינים. בור איז פוסטעניש, דאם איז מרמז אויף ביטול הזמן. און 'מבעה' איז דאך 'זה השן' דאם איז מרמז אויף די תאוות האכילה. 'וההבער' דאם איז כעס. דאם זענען די אבות נזיקין, אבער אלעס הייבט זיך אהן מיט די אויגן.[10]

האדמו"ר מוויזניץ: כמעט יעדעס יאר אום שבת הגדול פלעג ער צוצולייגן אזוי, כ'האב געקלערט בדרך אפשר 'כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי' ווי אזוי האב איך חמץ ביי מיר, 'דחמיתיה' איז א לשון פון קוקן, אז כ'האב געקוקט דארט וואו כ'האב נישט געדארפט צו קוקן, 'ודלא חמיתיה' און כ'האב נישט געקוקט דארט וואו כ'דארף יא צו קוקן, 'דבערתיה' איך האב געברענט דארט וואו כ'האב געדארפט נישט ברענען, 'ודלא בערתיה' און כ'האב נישט געברענט דארט וואו כ'האב יא געדארפט ברענען. נאכדעם האט ער געענדיגט מיט א שארפן אויסדרוק, זאלסט אבער

8

וז"ל שם: ראובן בכורי אתה כחי וכו'. הנה קריאת שם ראובן, פירש רש"י בפרשת ויצא (כט לב) שאמרה ראו מה בין בני לבן חמי. כי הגם בעת שישראל אינם במדרגה הראויה רק חלילה מלוכלכים בחטא, עכ"ז השי"ת ברוב רחמיו מעריכם נגד אומות העולם, שעכ"פ טובים הם מאומות העולם. וכמ"ש דוד המלך ע"ה (תהלים ד ה) נתתה שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו. ואמנם באמת ראוי להיות כל איש ישראל שלם בעבדותו ובקיום מצוותיו, עד שיהיה מצד עצמו ראוי ליכות, ולא יצטרכו להעריכם נגד האומות. וכמ"ש האגון הצדיק מלאנצהיט מו"ה אריה ליבוש זצקל"ה שזהו שנאמר (מלאכי א א) משא דבר ד' אל מלאכי, יען כי הנבואה היתה עליו למשא, מפני שנאמר לו הלא אח עשו ליעקב וכו' ואהב את יעקב כו', אשר עיקר אהבת קוב"ה לישראל הוא מפני שעכ"פ נגד עשו ואומות העולם אנו טובים מהם, זו היתה עליו למשא, כי מהראוי אשר יהיה הקב"ה אוהב לישראל מצד מעלתם הטובה, עד כאן דבריו הקדושים. וזהו 'ראובן בכרי כו', שעתה עיקר אהבתכם וראשיתכם מחמת שאתם עכ"פ טובים נגד האומות, כנרמז בשם ראובן, ראו מה בין בני לבן חמי. אמנם 'יתר שאת ויתר עז. פחז כמים אל תותר', פירוש, שהוא ראוי לכם להיות יתרון אליכם בתורה ובתפלה, כי 'שאת' רומז על תפלה, שמתפללים בהתלהבות גמרין. וגם נוטריקון א'דני ש'פתי ת'פתח. ו'עז' רומז על התורה, על דרך (תהלים כט יא) ד' עז לעמו יתן. 'פחז כמים אל תותר', שלא להיות לכם היתרון נגד אומות העולם שהם פחז כמים, שהם מים הזידונים, 'כי עלית משכבי אביך', כי ראוי לכם שתהיו בגודל המעלה במסילה העולה בית אל, לעלות על 'משכבי אביך', רומז על קוב"ה, ועל דרך הכתוב (שיר השירים א יג) בין שדי ילין. רק מחמת כי 'אז חללת יצועי עלה', על כן צריך להעריך אתכם רק נגד 'פחז כמים', וזהו היתרון שלכם.

9

וז"ל שם: בפסוק וראית סוס ורכב עם רב ממך. ופירש רש"י ז"ל, בעיניך הם רב אבל בעיני אינם רב. ונראה, לפי המבואר בספרים לפרש 'עם רב ממך', היינו, אשר הכל הוא ממך, כי על ידי פגם אות ברית ר"ל ופיזור ני"ק נתהוו הקליפות המתלבשים בגופים של אומות העולם ולוחמים אתך (עיין בספר פנים יפות עה"פ שם). ולזה הר"ת של ע'ם ר'ב מ'ך עולה קר"י. וידוע אשר עיקר זה הפגם בא על ידי פגם העיינין וכמ"ש (במדבר טו, לט) ולא תתורו אחרי כו' ואחרי עיניכם, כי על ידי שמסתכל במקום האסור בא לידי מחשבות עבירה ר"ל. וזהו שפירש רש"י ז"ל 'בעיניך', היינו, אם אתה הולך ברשות עיניך ומסתכל כאוות נפשך, כי מדמה אתה בנפשך אשר המה עיניך משלך, ותשכח ד' עושך, על ידי זה 'הם רב'. אבל 'בעיני', אם אתה יודע אשר העינים שלך המה עיני ד', חוש הראות הוא מאתו, ואיך תכעיס את בוראך לפגום אותם, אז על ידי זה ניתקן בחינת צדיק יסוד עולם ו'אינם רב', כי הני"ק הנבלעים חוזרים אל הקדושה.

10

וז"ל שם: כי יבער איש וגו', ואמרו רבותינו (ב"ק ב.) ארבעה אבות נזיקין השוד והבור המבעה וההבער, השור מלשון אשורנו (בפ' בלק) לשון הבטה והסתכלות, וזה הראייה מזיק לבני אדם, והבור, לשון שדה בור שאינה חרושה וזרועה והוא מי שאינו לומד אלא הולך בטל, המבעה לשון שן שאוכל כל דבר, וההבער זה הכעס שהוא הרתחת האש.

נישט פארגעסן אז אמאל קומט א צייט ליבטל וליהוי כעפרא דארעא, אמאל וועט מען אריין לייגן אזוי און מ'וועט בטל ווערן ווי די עפרא דארעא.

רבינו: כ'האב געהערט דעם שוועך ווי ער האט אמאל גענומען כל חמירא וחמיעא דאיכא, אלע זויערע זאכן וואס איז נאר דא אין די גאס, איז ברשותי אלעס געפינט זיך ביי מיר אין שטוב.

בנו הרה"צ ר' חיים מאיר שליט"א: ער האט דאס גענומען דא אלץ רב אום שבת הגדול, דא אין אמעריקא.

רבינו: יא, ער האט גערעדט דעמאלטס וועגן טעלעוויזשאן.

האדמו"ר מוויזניץ: יא, היינט דארף מען שוין נישט קיין טעלעווייזיא, היינט האט מען עס שוין אין די כיס, האב איך געזאגט, אמר רבי שמעון ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס, ווייסט וואו דער חסרון איז? אין כיס, אין טאש, מ'האט די אלע כלים אין טאש, דאס איז דער חסרון.

אמאל פלעגט מען רעדן ביי די דרשות שבת הגדול און שבת שובה ווען טעלעוויזשאן. היינט איז טעלעוויזשאן א קלייניקייט קעגן די אלע טעכנאלאגישע כלים וואס איז היינט נאר דא.

וכיבד את רבינו במידי דטעימא ובברכת לחיים

וברכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בבריאות השלימות און מיט הצלחה.

וברך רבינו את בעל אכסניא: לחיים בעל אכסניא, אל תוך בתיכם להניח ברכה.

ואיחל רבינו לחיים לכל הנאספים

וביקש האדמו"ר מוויזניץ לדבר עם רבינו ביחידות לזמן מה ונפרדו לשלום

ביקור כ"ק אדמו"ר מוויזניץ שליט"א מארה"ק בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

יום א' פרשת קרח תשע"ח לפ"ק

רבינו קידמו בברכה ושאל בשלומו ובשלום הנלוים אליו וביניהם

העפקן הדגול איש המעש ר' חיים מאיר מארקאוויטש הי"ו

א' הנוכחים: כ'ווייס נישט צי מ'מעג אויסזאגן אז ר' חיים מאיר האט זונטאג ביים גרויסן כינוס אזוי בגניבה צוגעלייגט א האנט.[11]

האדמו"ר מוויזניץ: יא, ביים כינוס כ' סיון, די פאריגע וואך, ער האט מיר געזאגט, כ'האב שוין באקומען אלע גריסן. כ'קען שוין באלד אויסנווייניג די גאנצע דרשה פונעם רבי'ן. ער האט מיר איבער געזאגט אז ס'איז געווען א שטארקע מעמד, שווערע טויזענטער אידן, א שטארקע הצלחה, ברוך ה'.

והציג את א' ממלוויו הרה"ח ר' ישכר בער איילנדער הי"ו

רבינו: ווען איז מען געקומען?

האדמו"ר מוויזניץ: כ'בין יעצט געקומען, היינט, ממש אויך א טאג, ס'איז מיר נאר אביסל שווער צו פארן און קומען ממש נאר אויף איין טאג, הין און צוריק, בלייב איך שוין אויף עטליכע טעג דא.

רבינו: וועט מען זיין דאהי אויף שבת, הייסט עס?

האדמו"ר מוויזניץ: ניין, כ'בלייב נאר ביז מיטוואך.

ודיברו אודות סיבת בואו על ימים אחדים ממש לעפוק בעניני רפואה

האדמו"ר מוויזניץ: כ' סיון איז מיין זיידנ'ס יארצייט, רבי וועלוועלע ראחמיסטריווקער.[12]

די באבע פלעגט פארציילן אז זי איז געווען אין בעלזא ביי די חתונה פונעם סערעטער רבי,[13] און דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט זיך נאכגעפרעגט אויף אלע נעמס, ווער איז דאס? און ווער איז דאס?, האט דער אהבת ישראל זיך אהנגערופן, 'דאס איז די שנור מיינע פון רוסלאנד', האט ער

---

11 מעמד האדיר כינוס כללי לשינון משנתו הטהורה של מרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל בעניני אמונה ודעות שהתקיימה ע"פ קריאת קודש של מ"מ כ"ק רבינו הגה"ק שליט"א במקהלות רבבות שלומי אמוני ישראל ביום א' שלח כ' סיון תשע"ח לפ"ק בבנין הענקי "נעסאו קאלאסיום" לאנג-איילענד, ניו יארק יצ"ו, לרגל מלאת ע' שנים של הקמת המדינה הציונות לדאבון לב כל יראי ה'.

12 בנו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא ז"ל בן הרה"ק רבי מאטעלע מטשערנאביל ז"ל, וחתן הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ל. הי' חותנו של האדמו"ר האמרי חיים מוויזניץ ז"ל.

13 האדמו"ר המקור ברוך ז"ל מסערעט וויזניץ בן כ"ק האדמו"ר בעל אהבת ישראל מוויזניץ ז"ל וחתן הגה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל

געפרעגט 'אזוי?! פון וואו?', האט ער געענטפערט 'פון ראחמיסטריווקא!', האט ער געהייסן ארײן ברענגען א בענקל. האט די באבע געזאגט, כ'האב מיך אזוי געשעמט, די שוויגער איז געשטאנען, אין בעלזא איז נישט געווען קיין בענקלעך, נאר פאר"ן אהבת ישראל און דעם חתן. האט ער געזאגט אז זיי האבן געגעסן קעסט צוזאמען די דריי, רבי וועלוועלע, און דער בעלזער רב (מהרי"ד), און רבי ישראל טשארטקובער.

רבינו: דער בעלזער רב איז געווען א איידעם ביי רבי זושא א זוהן פון רבי אהרן טשערנאבלער,[14] רבי וועלוועלע איז אויך געווען דארט אן איידעם?

האדמו"ר מוויזניץ: יא, בזיווג ראשון איז ער געווען אן איידעם אין טשערנאביל. פון דארט האט ער געקענט גוט דעם רבי וועלוועלע, האט ער געזאגט זי איז טאקע א ריכטיגע בת תלמיד חכם.[15]

רבינו: רבי וועלוועלע איז געווען א זוהן פון רבי יוחנן ראחמיסטריווקער.

כ'האב אמאל געהערט פון טאטן ז"ל ווען ער האט גערעדט פון רבי יוחנן ראחמיסטריווקער, אז מ'האט געזאגט פאר רבי יוחנן, אז דער פאטער (הרה"ק ר' מאטעלע פון טשערנאביל ז"ל) האט געזאגט אויף אים אז ער האט נשמת רבי יוחנן בן זכאי, האט ער געזאגט, 'אזוי? איך וויים? 'יוחנן' היים איך, און א 'בן זכאי' בין איך...'.

האדמו"ר מוויזניץ: דער טאטע פלעג אלץ דערציילן אז רבי יוחנן האט געזאגט אז זיין פאטער רבי מאטעלע

---

14 ה"ה הרה"ק רבי ישעי' משולם זושא בנו של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ז"ל.

15 יש לציין שהרה"ק רבי וועלוול הנ"ל היה ידוע ברוסלאנד כגאון נפלא ועצום בכל מכמני התורה, והגאון רי"י קאניעווסקי ז"ל בעל ה'קהלות יעקב' אף סיפר על כוחו המופלא בתורה של רבי וועלוול, והיה אומר כי ברוסיא היו מפנים את השאלות ההלכתיות הקשות אל הגה"ק מהאראנסטייפל שהיה חתנו של מרן הק' מצאנז ז"ל, ולאחר הסתלקותו היו מפנים את השאלות הקשות אל רבי וועלוול הנ"ל. (כן מובא בקובץ 'מעין הברכה').

כ"כ ראוי לציין שהיה כותב תשובות להלכה אל הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני זיע"א בעל ה'שדי חמד', אמנם משום ענוותנותו לא היה חותם בשמו, אלא בשם 'זוהר א'ור ב'היר' שהוא ראשי תיבות זא"ב, גם תיבת זוהר הוא ראשי תיבות ה'רב ר'בי ז'אב ו'אלף, ובהיר הוא ראשי תיבות ב'ן ה'רב ר'בי י'וחנן. ובספר 'שדי חמד' מובא כמה פעמים בשם זה.

געהאט אכט זוהנען, און ער האט געוואוסט אז יעדער וועט עפעס ירש'ענען פונעם טאטן – אזוי ווי ס'איז באקאנט וואס מ'האט ממליץ געווען דעם פסוק משם יפרד לארבעה ראשים (בראשית ב, י)[16] אויף די תלמידים פונעם רבי ר' אלימלך, רבי מענדעלע רימנובער, דער חוזה, דער קאזניצער מגיד, און דער אפטער רב – עכ"פ האט זיך רבי יוחנ'טשע אהנגערופן איך האב מיך געריש צו נעמען דעם טאטן'ס ענינות, איז געקומען דער טאלנער ברודער און האט מיר עם צוגענומען, און יעצט האב איך דאס אויך נישט...

רבינו: פונעם טאטן ז"ל האב איך עם געהערט אזוי, אז ער האט געזאגט אז דער ברודער רבי משה [מקאריסטשוב] האט מיר אויסגעאפט, און איך בין געבליבן מיט גארנישט.[17]

כ'האב געהערט פונעם טאטן ז"ל ווען ער האט געזאגט אז רבי מאטעלע טשערנאבלער האט א נאמען געגעבן פאר זיינע זוהן נאך די שבעה רועים, ער האט געהאט אכט קינדער, איין קינד האט געהייסן נאך זיין פאטער (הרה"ק המאור עינים ז"ל), רבי מנחם נחום. און די איבעריגע קינדער האט ער געהאט אזוי, אברהם האט געהייסן דער טריסקער מגיד, יצחק האט געהייסן רבי איציק'ל סקווערער, יעקב האט געהייסן דער טשערקאסער, ער האט געהייסן רבי

---

16 כן ידוע שהמליץ עליהם הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי ז"ל אחרי הסתלקותו של אחיו הרר"א, שיסוד החסידות היא על יסוד פסוק זה (בראשית ב, י) "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים", פי' "עדן" - זה הבעשטה"ק, שע"י נתגלה בעולם נועם ועדן הגנוז בחסידות, "ונהר" הוא הרבי בער המגיד ממעזריטש ז"ל, שדלה והשקה והפיץ תורת רבו הבעש"ט, "הגן" הוא הרבי ר' אלימלך, ו"משם יפרד לארבעה ראשים" הם: החוזה מלובלין, המגיד מקאזניץ, והרבי ר' מענדל'ע רימינובער, וה"אוהב ישראל" מאפטא, שעל ידם התפשטה אור זיו החסידות ברחבי פולין וגאליציי', שהרר"א השפיע מתכונותיו האלקיות לד' ראשים הנ"ל הם שרשרת הקדושה: ל"החוזה" את ה"עינים", להמגיד מקאזניץ ה"לב", להרבי ר' מענדל'ע "הנשמה שבמוחו", ול"אוהב ישראל" את "פיו הקדוש", ולאחר הסתלקותו של הרר"א החלו ארבעה אלו להאיר הארץ ולדרים כל אחד כפי שקיבל מרבו.

17 עיי' בס' אוצר ישראל (עמ' רכ"ו) ששמע מפי הגה"ק רבי נחום'טשע מראחאסטריווקא ז"ל כשנסתלק רבי מרדכי מטשערנאביל ז"ל חכה בנו רבי יוחנ'טשע שכל אחיו יקחו הירושה והוא יקח כלום, והתבטא רבי יוחנ'טשע "ביז דערווייל האט מיין ברידער רבי משה געגומען גארנישט, האב איך געגומען גאר גארנישט"...

יעקב ישראל, משה האט געהייסן רבי משה פון קאריסטשוב, אהרן איז געווען רבי אהרן טשערנאבלער, און דוד האט געהייסן רבי דוד'ל טאלנער, יוסף האט ער נישט געהאט, נאר אנשטאט יוסף האט ער געהאט רבי יוחנן.[18] האט ער געזאגט אז ער האט א נאמען געגעבן יוחנן און האט נישט א נאמען געגעבן יוסף, ווייל ס'וואלט ווען געשאדט פאר א שידוך וועגן צוואת רבי יהודה החסיד... ווען רבי יוחנן האט זיך משדך געווען מיט זיינע קינדער, איז דארט געווען איינער וואס האט געהייסן יוסף, און דער שידוך וואלט ווען נישט געקענט זיין, וועגן דעם האט ער א נאמען געגעבן יוחנן.

האדמו"ר מוויזניץ: ס'איז דא צוואת רבי יהודה החסיד פון א איידעם מיט א שווער?

רבינו: אויב ס'איז אינגאנצן די זעלבע נאמען יא.[19] נאר אויב ס'איז דא צוויי נעמען דעמאלטס איז מען מקיל.[20]

האדמו"ר מוויזניץ: דאס איז ביי כלה וחמותה אויך אזוי.

רבינו: יא, אין אבני צדק (אבהע"ז סי' י"א) און אין השיב משה (אבהע"ז סימן ד', סימן י"א, וסימן י"ב, וסימן ע"ר), זענען זיי מקיל מיט נאך א נאמען אפילו ביי כלה וחמותה.

א' הנוכחים: דער דברי חיים האט ביי א מאן אינגאנצן נישט מקפיד געווען.

רבינו: יא, דער דברי חיים (אבהע"ז ח"א סי' ח') נעמט אן די צוואת רבי יהודה החסיד נאר ביי כלה וחמותה.[21] אבער אפילו ביי כלה וחמותה איז אין השיב משה מקיל, און אין אבני צדק זאגט ער צו אז מ'זאל פרעגן דריי רבנים.[22] אבער דאס איז נאר ווען ס'איז אינגאנצן אייניג, אבער אויב האט מען נאך א נאמען, אז איינער הייסט 'יעקב' און דער אנדערער הייסט 'יעקב משה' איז נישט קיין פראבלעם. פון פעטער ז"ל איז דא א תשובה (שו"ת דברי יואל סי' קט"ז) ווי ער איז מקיל ביי א התן וחמיו אויך מיט א שינוי.[23]

האדמו"ר מוויזניץ: און ביי כלה וחמותה אז מ'האט צוויי נעמען?

רבינו: אויך די זעלבע זאך. מ'איז דארט אויך מקיל. דער פעטער ז"ל האט אויך א תשובה (סי' קט"ז) ווי ער איז מקיל ביי נאך א נאמען.[24]

דער טאטע ז"ל האט געהאט א בריוו פונעם קדושת יו"ט, וואס ער האט געשריבן קיין אמעריקא, וועגן א צוואת רבי

---

18 יש לציין מה דאי' בספרים שמצאו סימוכין לזה עפ"י ביאור הגמ' (ברכות כ ב"מ פד) שאמר רבי יוחנן על עצמו 'אנא מזרעא דיוסף קאתינא' שיוסף הוא מרכבה למדת יסוד והיה לרבי יוחנן מדריגת ומעלת יוסף הצדיק שבלי ספק שזהו כוונתו במה שייחס עצמו להיותו מיוצאי יריכו של יוסף", עי"ש. (ועיין בקו' שב דנחמתא ממהר"י ענגעל אות ו' מה שכ' בזה).

19 עפ"י צוואת ריה"ח אסור לשאת כלה ששמה כשם חמותה, כ"כ בצוואת אות כ"ד וספר חסידים אות תע"ד, וכן הוא עפ"י האריז"ל כמובא בס' אור צדיקים להמקובל מהר"ם פאפרש מגורי האריז"ל (סי' ט"ו אות ד) לא ישא אשה ששוה כשם אמו עכ"ל, והובא להלכה בחוקי חיים (חתן המג"א) אות ת' סקע"ד.

וכ"כ החיד"א בספרו יוסף אומץ (סי' ל"ו אות ג') דצוואת רבינו ז"ל דחתן וחמיו לא יהיו בשם אחד, וכן כלה וחמותה לא יהיו בשם אחד, הגם שרבים לא חשו, אני הצעיר ראיתי מעשים שלא הצליחו בזיווגם יעו"ש.

וכ"כ בספר משנת חסידים סדר מועד מסכת חתונה ומילה (דף פ"ד ע"ב) וז"ל: ולא ישא בת עם הארץ כר ולא יסכן עצמו באלמנה אם לא תהיה יבמה וכר יהר שלא יהיה שמה כשם אמו כי אינו טוב לו אלא ישא אשה הראויה לו עכ"ל.

20 אם לאחד או לשניהם יש שני שמות, ואינם שווים כי אם בשם אחד, כבר כתבו הרבה אחרונים להקל, ה"ה מילי דחסידותא, טוט"ד (מהדות"ל סי' רס"ג), צמח צדק (אה"ע סי' קכ"ג) בשם הגה"ק בעל התניא, ועי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' י"ג) שכן עשה מעשה בעצמו הגה"ק בעל עטרת צבי ז"ל. וכן הי' מרגלא בפומי' של מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל בשם מרן דודו כ"ק מרן רבינו ז"ל לומר שאם יש לא' עוד שם א"כ אין שם שניהם שוה.

21 וז"ל הדברי חיים שם: שאין לנו שום ידיעה בדברים אלו, והוא מהדברים הנסתרים ואין מבוא לשכלנו להשיגם, ועלינו לקבל דבריו [של רבי יהודה החסיד] באהבה אף אם הם נראים בסתירה לדברי התלמוד, אמנם מסיים, שהדבר ספק אם לזרעו התכוון או לכל אחד, ולזה נאמר בכה"ג אם הלכה רופפת בידך צא וראה האיך העולם נוהג, והנה במדינתינו אין מדקדקים רק באשה ששמה כשם חמותה, ודבר זה מבואר להחמיר גם בספר משנת חסידים, ובשארי הדברים אין מדקדקים במדינתינו.

22 ועי' גם בשו"ת דברי יואל (אבהע"ז סי' קט"ו, וסי' קט"ז אות ב') בענין להוסיף שם או למנוע מלקרות בשם הדומה, וגם בענין לשאול מג' רבנים גדולים ויראי ה'.

23 עיי' שם (סי' קט"ו) מה שכתב בתוך הדברים: "גם יש גדולים שמקילין ע"י הוספת שם להחתן (עיי' כרם שלמה על שו"ע אה"ע סי' ב' בשם החת"ס), ויוכל לעשות גם זה להוסיף שם להחתן ולקראו אח"כ גם בשם הנוסף ובצירוף זה יש על מה למסוך". עיי"ש.

24 עיי' שם (סי' קט"ו, אות ב') שכתב "ובענין שמות הכלה וחמותה בעצם חמור יותר מהמחותנים, אעפי"כ בכ' שמות הרבה מקילים ויש להם על מה לסמוך, וליתר שאת יפסיקו לקרוא את הבתולה בשם הדומה ויקראו אותה רק בשמה השני, ונוהגין לשאול ע"ז ג' רבנים", ע"כ.

יהודה החסיד, ער שרייבט אויך אז אויב מ׳האט נאך א נאמען איז נישטא קיין קפידא.[25]

דאם יא, ביי משולשין איז שוין הארבער. ס׳איז שוין אויסגעקומען א שאלה אז ס׳איז געווען דריי דורות אזוי, דעמאלטם איז שוין הארבער די זאך. ווייל ס׳איז א ספק צי די צוואת רבי יהודה החסיד מיינט נאר וועז ס׳איז משולש.[26]

אין אבני צדק (שו״ת אבהע״ז סי׳ י׳) איז אויך דא נאך אן אינטערסאנטע קולא, ביי צוויי מחותנים וואם האבן דעם זעלבן נאמען.

האדמו״ר מוויזניץ: ס׳איז דא א צוואת רבי יהודה החסיד אז צוויי מחותנים זאל נישט האבן דעם זעלבן נאמען?

רבינו: יא. איז ביי צוויי מחותנים איז אויך אזוי, אז ס׳איז דא א שינוי אין די נעמען, אז איינער האט צוויי נעמען איז אויך גרינגער, מיין טאטע און מיין שוועער האבן אויך געהאט דעם זעלבן נאמען, נאר מיין שוועער האט געהאט צוויי נעמען.

אבער אפילו וועז ס׳איז דא נאר איין נאמען איז דא אין אבני צדק אן אינטערסאנטער היתר, ער זאגט ביי צוויי מחותנים איז דאם לשון אין צוואת רבי יהודה החסיד ביי כלה וחמותה ׳לא ישא אשה ששמה כשם אמו׳, אזוי איז זיין לשון, מ׳זאל נישט התונה האבן מיט א פרוי וואם זי הייסט אזוי וי זיין מאמע. אבער ביי צוויי מחותנים שטייט אן אנדערע לשון, דארט שטייט ׳שני בני אדם ששמותיהן שוין לא יזדווגו בילדיהן׳, זיי זאלן זיך נישט משדך זיין, אזוי איז דאם לשון דארט. זאגט ער, דאם איז דווקא אמאל וועז מ׳האט געטוהן א שידוך וועז מ׳איז געווען קליין, און די עלטערן האבן געטוהן א שידוך מיט די קינדער, במילא קומט אויס זענען די עלטערן די וואם זענען זיך משדך, אבער היינט אז מ׳טוט א

---

25 וז״ל המכתב, נדפס בלקוטי תוספות יום טוב בסוף ספר קדושת יו״ט הנדפס מהדש: ב״ה, יום ג׳ שמיני תר״נ לפ״ק, סיגוט יע״א, כבוד הרבני המופלג וכו׳ מו״ה אלי׳ דוד נ״י. מכתבו הגיעני על נכון, והנני להשיבו על דבר השידוך, כי בשני שמות ואחד מהן שוין, אין שום קפידא בדבר, כמבואר בשו״ת אבני צדק (אה״ע סי׳ יא) ובשו״ת השיב משה (סי׳ סט), על כן אם השידוך הוא כפי רצונו ואם מה׳ יצא הדבר אזי יוכל לבא בקשר שידוכין בשעה טובה ומוצלחת, ומלא כף נחת וכו׳... והנני דו״ש באהבה ומעתיר בעדו שהשי״ת ירים קרנו ומזלו למעלה למעלה שיוכל לבא לבית לשלום מתוך נחת והרחבה. הק׳ חנני׳ יום טוב ליפא ט״ב בהר׳ זצללה״ה.

26 י״א שהחשש בזה בצוואת רבי יהודה החסיד הוא רק באופן שהם משולשין, כגון שלקח אשה ששמה רבקה או שם אחר, ובנו נשא גם כן אשה ששמה רבקה, ואף נכדו נשא אשה בשם רבקה, השלישית לא תצליח, אבל כשאינם משולשין מותר, כ״כ החכמת אדם כלל קכ״ד סי״ג, וכן בשו״ת אבני צדק או״ח סי׳ כ״ח, כתב שכן הורה זקינו מרן בעל ישמח משה הרבה פעמים בסוף ימיו.

וכ״כ שו״ת ח״ס (אה״ע סי׳ קט״ז) וז״ל: ובאמת לא מצאתי חשש זה בספר חסידים כלל, כ״א בסי׳ תע״ז ושם נאמר דלא ישאו האב, והבן ובן הבן שלשה נשים ששמות שלשתן שוות, ותו לא נמצא דבר, וזהו חיבורו של ר״י החסיד, ש״מ דליכא קפידא במידי אחריתא, ויהי׳ זיווגם עולה יפה.

ועיי׳ גם בשו״ת מהרש״ם (ח״ו סי׳ ק״ע) שמה שכתב רבי יהודה החסיד שבמשולשין לא יצליחו, היינו רק השלישית עצמה לא תצליח, כיון ששמה כבר משולש, וכן אשה ובתה ובת בתה שמתו בעליהן ולקחו בעלים אחרים, אז דוקא במשולש השלישי לא יצליח ע״ש.

וכ״כ שו״ת משנת אליעזר (ח״ב סי׳ כ״ט), וז״ל הנה בס׳ חכמת אדם כלל קכ״ג אות י״ג כתב: ודע דמה שכ׳ בצוואת ד״י חסיד סי׳ כ״ו שלא ישא אשה ששמה כשם אמו, או שמו כשם חמיו הוא דוקא כשהם משולשים, וכ״כ בספר חסידים סי׳ תע״ו והעולם טועים בזה עכ״ל, וכן הביא מדבריו בפת״ש יו״ד סי׳ קט״ז אות ל׳, ואולם דברי החכמת אדם אלו לאו דסמכא נינהו דבאמת מ״ש בספר חסידים בפנים שזה דוקא במשולשים היינו כשאין אמו של הבן שמה רבקה, ומיירי כשאביו נשא אשה אחרת אחרי מות אמו של בנו החתן, ובכה״ג יש ליזהר במשולשים שהאב ובנו ובן בנו נשאו נשים בשלשה שמות שוים, וכן באשה והבת ובת הבת לא יצליחו בג׳ שמות שוים, ולא מיירי כלל בענין חתן וחמיו או כלה וחמותה, וכ״כ בפסקי צ״צ סי׳ קט״ז.

וראה בשו״ת מהר״ם בריסק (ח״א סי׳ קכ״ט) שהעיר על הדרכי תשובה סי׳ קט״ז סקנ״ג, שהביא בשם ס׳ שבעים תמרים שהתפלא על החת״ס בזה שהרי בצואת הר״י החסיד ז״ל אות כ״ו לא נאמר דוקא במשולשים, אמנם לענ״ד המעיין בלשון החת״ס יראה שדקדק לכתוב, כשהעתיק דברי הספר חסידים לא נמצא דבר ממשולשים סיים ״וזהו חיבורו של ר״י החסיד״, והנה למעשה תיבות הללו אין שום פירוש, אלא ודאי כוונתו לשלול מה שכ׳ בצוואה להקפיד אף כשאינו משולשים, ע״כ כתב דרק החיבור הוא מהר״י החסיד ז״ל אבל לא הצוואה, כי בטח ידע הח״ס כי הצוואה היא רק ליקוט על שמו אבל איננו לשונו ממש וז״ב. אבל לעומת זה החיד״א ז״ל מן המחמירים גם באינם משולשים, ולכן מן הראוי להוסיף להכלה שם על שמה כי כן הורה הלכה למעשה הגאון מליובאוויטש ז״ל הובא בדרה״ש וכן ידענא שהגאוה״ק משינאווי ז״ל הורה כן לגדול אחד מגדולי אונגארן ז״ל והזיווג הצליח וילדו בנים ובנות והמה עכשיו בימי הזקנה, והיות כי בעוה״ר פסתה המסורת לקרא בשמות הלועזות לא בשם שקראו בעת קריאת השם, וזה סניף גדול להתיר לענ״ד בנידון דידן, והלום מצאתי בשו״ת אבני צדק אה״ע סי׳ י״ב שפסק כן ועיי״ש בסי׳ י׳ וסי׳ י״א שקבלה בידו שאם יסכימו שלשה רבנים להתיר אין להקפיד, א״כ הנני בזה ליתן הסכמתי ותצרף עוד שני רבנים עכ״ד.

וראוי לציין שבשו״ת אבני צדק (או״ח סי׳ כ״ה) כתב שזקינו הגה״ק מרן הישמח משה ז״ל הורה כן למעשה כמה פעמים בסוף ימיו, וכנראה בין בשווי השמות של חתן וחותנו ובין בשווי השמות של כלה וחמותה, ולא אסר רק במשולשין עיי״ש באריכות.

שידוך וועז מ׳איז שוין ערוואקסן, אז מ׳איז שוין גרוים איז מען זיך אליינם משדך, נישט צוויי מחותנים. און ער האט געהייסן וועז מ׳טוט אזא שידוך זאל מען שרייבן אויפן חתן ׳העומד מצד עצמו׳, און די כלה ׳העומדת מצד עצמה׳, ס׳איז נישטא קיין מחותנים, במילא איז נישטא דער פראבלעם פון צוואת רבי יהודה החסיד, ס׳איז אן אינטערעסאנטער חידוש לקולא אין אבני צדק.[27]

עם קומט אסאך פאר וואו מ׳באנוצט זיך מיט די קולא, ס׳קומט לעצטענס פאר ס׳איז דא יואליש׳לך וואס זענען זיך שוין משדך איינער מיטן צווייטן, מאכט מען אזוי, מ׳שרייבט החתן העומד מצד עצמו.

האדמו״ר מוויזניץ: ביי אנדערע זאכן, למשל ביי א פענסטער אדער א טיהר האט מען אויך מקפיד געווען שטארק אויף די צוואת רבי יהודה החסיד?

רבינו: יא, מ׳זאל נישט פארמאכן אינגאנצן.[28] אודאי, אז מ׳פארמאכט דארף מען איבערלאזן א נקב.[29]

האדמו״ר מוויזניץ: אמאל אינדערהיים האט מען געוואוסט ס׳איז געווען די ערגסטע זאך נישט צו צוברעכן קיין תנור.[30]

רבינו: דאס איז געווען אמאל אין דער אלטער היים, דאהי איז עס נישט אזוי שכיח, עס איז נישטא קיין תנור, ווער האט היינט אן אויוועז אין שטוב אזוי ווי אמאל? נאר ביי א מצה בעקערי קען עס אויסקומען.

אין דער אלטער היים איז יא געווען, אבער פון שינאווער רב איז אויך דא א היתר אויף דעם, אז מ׳נעמט ארום דעם אויוועז דריי טפחים ארינגם און ארום, אזוי איז דא א היתר אין דברי יחזקאל.

האדמו״ר מוויזניץ: דער זיידע (האדמו״ר האמרי חיים מוויזניץ ז״ל) האט אזוי געטוהן, ער האט געהאט א מצה בעקערי אין ביהמ״ד, אין סוכה, און מ׳האט עס געדארפט ארײן נעמען אין ביהמ״ד, האט ער עס ארום געבויעט.

רבינו: יא, דאס איז טאקע פונעם שינאווער רב, אז מ׳זאל ארום נעמען דריי טפחים ארינגם און ארום, און מ׳זאל עס ארוים טראגן מחוץ לעיר דארט וואו קיינער גייט נישט. אזוי זאגט דער שינאווער רב.

אבער אזאנס קומט היינט כמעט נישט פאר, נאר ביי א מצה אויוועז. אמאל איז עס געווען אין שטוב, יעדע שטוב האט געהאט אן אויוועז.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

וכירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן בריאות השלימות, מ׳זאל אהיים פאהרן געזונטערהייט. דער אויבערשטער זאל העלפן הצלחה און סייעתא דשמיא אין אלע ענינים.

האדמו״ר מוויזניץ: אמן, דער אויבערשטער זאל העלפן פארן שוואגער אויך, מ׳זאל שעפן נחת פון אלעם מיט הצלחה.

ושאל האדמו״ר מוויזניץ: ס׳קומט עפעס ארויס געקומען נאך נייע ספרים?

א׳ הנוכחים אויף שמות און ויקרא דארף יעצט ארויס קומען צוויי בענדער.

---

27 וז״ל בשו״ת אבני צדק (שם): ״...וכל שיש איזה שינוי ממה שנאמר בהצוואה הולכין להקל, ועפי״ז אמרתי, דז״ל ספר חסידים, כ׳ בני אדם ששמותיהן שוין לא יזדווגו יחד בילדיהן, היינו בילדים קטנים שאביהם של הילדים הם מתחתנים זע״ז, אבל במדינה זו שהחתן והכלה גדולים ובעלי דעה, והם לבדם יכולים להתחתן זע״ז, לא איכפת לן במה ששמות אביהן שוין, וכו׳. ועפ״י אופן הנ״ל צריך לכתוב בהתנאים ׳ה״ה החתן וכו׳ העומד מצד עצמו והכלה העומדת מצד עצמה׳, ואם יסכים איתי כבודו ועוד רב אחד רשאי לסמוך להקל, עיי״ש. וכן כתב בסי׳ ו׳ לגבי ששמות המחותנים שוין. וע״ע בזה בשו״ת דברי יואל (אהע״ז סי׳ קט״ז אות א׳).

ובענין שלשה רבנים מסכימים וקפידת הצוואה, ראוי לציין מה שכתב מרן היט״ל בשו״ת אבני צדק (אבהע״ז סי׳ מ״ו) וז״ל: ״ומאן דלא קפיד לא קפדינן בהדי׳, ואם ירצה לצאת הכל ישאל עוד רב אחד, וביש שלשה מסכימים אין שום חשש כך מקובלני מצדיקים בעניני הצוואה״, עיי״ש.

28 המקור לאיסור לסתום חלונות דלתות או פתחים אחרים הוא מדברי רבי יהודה החסיד בספר חסידים (סי׳ אלף קמ״ו) וז״ל: אלא מכאן שסכנה לסתום חלונות ופתחים, לפי שמא נגוז לשדים שאין להם לעבור אלא באותו הדרך ומטריח השדים במקום אחר, ומנין שאין השדים יכולים לילך כי אם במקום הנגזר להם כדאמר בפ׳ כל הבשר (חולין ק״ה:) שהשד היה עומד תחת המרזב ושבר החביות כי לא היה לו לזוז משם.

ובצוואתו מביא עצה לכך, וז״ל: לא יסתום אדם חלון או פתח לגמרי שלא יזיקו השדים כי דרכם לצאת בו, אלא ינקוב נקב קטן בו, עכ״ל.

29 עי׳ שם בצוואת ריה״ח שכ׳ בפי׳ הלשון ׳אלא ינקוב נקב קטן בו׳. - וכן מובא בספר שמירת הגוף והנפש (סי׳ רישׁ סעי׳ ד׳) מכמה אחרונים, אך יש לציין שמביא בשם הרה״ק מבעלוא ז״ל שישאיר נקב מלוא אגרוף של תינוק וישים נייר בתוך הנקב כולו לטייח משני צדדי הנקב, עיי״ש.

30 כ״ה בצוואת רבי יהודה החסיד (אות מט): לא יתוץ אדם תנור וכיריים שאופים בו, להשתמש באותו מקום, אלא יניח אותו לתקן שנית כי סכנה גדולה כל עושה אלה.

האדמו"ר מוויזניץ: כ'האב דאך שוין צוויי אדער דריי בענדער, כ'בין מיך מחזי' דערמיט.

א' הנוכחים: נאר אויף בראשית איז ארוים געקומען דערווייל. מ'האט מן הסתם די דרושים, דאם איז שוין ארוים געקומען אפאר בענדער בדרך דרוש. יעצט דרוקט מען אויף אגדה.

האדמו"ר מוויזניץ: כ'האב נאכגעזאגט פון דארט אין די שווייץ ווען כ'בין געווען, 'שלא כדרך אכילה' און 'שלא כדרך הנאה', פונעם ייטב לב, אז וועגן דעם העלפט תשובה, שלא כדרך הנאה איז דאך אין לוקין, יעדע עבירה האט מען דאך נישט קיין הנאה, וועי האט דען הנאה פון אן עבירה? במילא איז עם שלא כדרך הנאה.

רבינו: יא, ווייל מ'איז צובראכן בשעת ווען מ'טוט די עבירה, כי רבות אנחותי ולבי דוי, פונעם ישמח משה ברענגט ער דארט.[31]

א' הנוכחים: די וואך האט דער רבי פארגעלערנט פרק אויפן וויזניצער דרך.

האדמו"ר מוויזניץ: דהיינו? מיט גימטריאות?

רבינו: יא, ס'איז מיר אויסגעקומען צו זאגן אויף דעם אופן.

האדמו"ר מוויזניץ: דער שוואגער לערנט פאר פרק יעדע וואך?

רבינו: נישט יעדע וואך, נאר יעדן שבת מברכין.

האדמו"ר מוויזניץ: דער טאטע פלעגט צו זאגן, ש'בת מ'ברכין ת'מוז איז די ראשי תיבות פון תש"ם אזוי ווי חז"ל זאגן (מועד קטן ה:) אויפן פסוק (תהלים נ, כג) ושם דרך אראנו, אל תקרי ושם אלא ושם (מלשון שומא והערכה). דאם איז 'תשם' מ'דארף זיך שוין שאצן אביסל ווען מ'גייט ארויין אין חודש תמוז.

רבינו העניק לו ספר 'לב אהרן' אגדה בראשית

רבינו: כ'לערן פאר די משניות אין מס' אבות, האב איך געהאלטן פונקט די לעצטע משנה פרק שלישי אין אבות (משנה יח) די משנה זאגט 'גימטריאות פרפראות לחכמה'. האב איך געזאגט אביסל אויף דעם דרך.

האדמו"ר מוויזניץ: אהה, אזוי איז מען ארויין געקומען דערין.

רבינו: כ'האב נישט געזאגט קיין אייגענע גימטריאות, כ'האב נאכגעזאגט פון ספרים, גימטריאות וואס ס'שטייט שוין פון פריער'דיגע.

האדמו"ר מוויזניץ: דער פעטער דער דברי יואל האט קיינמאל נישט געזאגט קיין גימטריאות?

רבינו: ניין, כמעט נישט.

האדמו"ר מוויזניץ: אפילו דער 'ייטב לב' מיטן 'ייטב פנים' זענען אויך נישט אופן זעלבן דרך.

רבינו: ניין, ייטב פנים איז שוין מער קבלה ווי דער ייטב לב. ער האט מחבר געווען נאך א ספר 'רב טוב' דאם איז אויך אנדערש.

ונפרד רבינו ממנו ברב ברכות

---

31 כ"ה בייטב פנים (שוב אשיב אות כב) בשם הישמח משה, לפרש הכתוב (איכה א כב) תבא כל רעתם לפניך ועוללל למו כאשר עוללת לי על כל פשעי כי רבות אנחותי ולבי דוי, והוא על דרך שאמר הכתוב (תהלים לח י) ה' נגדך כל תאותי, פירושו שאני מתאוה לעשות דבר נגד רצונך, אבל אנחתי ממך בשעת מעשה לא נסתרה, כי מאמין ויודע שלא טוב עשה ועוש יענש, אלא שיצר הרע מתגבר עליו ואינו מושל ברוחו לכבוש תאותו, ועל כל פנים רע ומר לו בשעת מעשה. וזה שאמר תבא כל רעתם לפניך שיעניש אומות העולם על כל רעתם בשלימות כי הם עושים עבירות בלב ונפש חפיצה, אבל לא כן בני ישראל, אלא רבות אנחותי ולבי דוי בשעת מעשה העבירה, עכ"ד. והוסיף על זה בייטב פנים, דאם כן הרי כל החטאים הוי שלא כדרך הנאתן, שמערבין בו דבר מר, הוא המרדות שבלבו בשעת מעשה, ולכן מועיל תשובה לכל דבר עבירה, עכ"ד.

וכבחינה זו מתאמרא משמיה דק"ז הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע (הובא בר"ב טוב פ' בלק) שמעולם לא ראה מלאך שנברא מעבירה של ישראל שיהיה שלם בכל איבריו, אלא בלא ראש או בלא יד ורגל וכדומה, כי איש הישראלי אפילו בשעת העבירה כואב לבו ונאנח, כמאמרם (הובא בר"ח שער היראה פ"ג) רשעים מלאים חרטה, ובזה נשברו אברי המלאך, עכדה"ק.

והדבר הזה הוא מליצה ישרה על כל איש ישראל, אשר להיות כי נשמתו הוא חלק אלוה ממעל, עז רצונו לעבוד את הש"ת ולשמור מצותיו, וכמו שאומרים בשם צדיקים הקודמים זי"ע, כי פעם אחת היה גזירת קטרוג על בני ישראל, והמתיק המליץ טוב את הגזירה באמרו, פוק חזי הכי עשה אדם מעולם סעודה על מה שעבר עבירה, הלא אינו עושה סעודה של שמחה רק בעת שמקיים מצוה כגון ברי"ס ופדיון הבן וכדו', הרי כי אף שחטא לא ישמוח האיש בזה, אבל בקיום מצות הש"ת ישיש ויגיל ותתרומם נפשו באמת ובלב שלם, ע"כ. ולכן בעת שהיצה"ר בא בתחבולותיו בלבושים שונים ומשונים, הוא מתגבר תמיד עליו ומקיים רצון הש"ת, ואם כי לפעמים הוא נלכד ברשת היצה"ר וחוטא, הרי נפשו עליו דוה וכואב לו הדבר בפנימית לבבו, והקב"ה בוחן לבבות יודע ועד בצערו ובזה יכופר לו חטאתו, כי זה מוכיח שלא עשה העבירה בשלימות, ולכן ראוי הוא שתתקבל תשובתו לרצון.

יהוד"ה אתה יודוך אחיך

ברגשי ידידות ובאותות הערכה, נשגר כוס של ברכה, אל מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רודף צדקה וחסד חשיכה כאורה, תומך נלהב למוסדותינו וקהילתינו הק' תדירא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, במידה מרובה וגדושה, מנח"ם משיב נפשינו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, לבו ער וחם לכל קדשי בית חיינו, עומד הכן תמיד לימינינו, בעצה ובמעש למען גליזנינו, בפי ישרים תהילתו, כשמו כן תהילתו

הרכני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר מנחם יהודה שלעזינגער הי"ו

מנכבדי קהילתינו הק' בוויליאמסבורג יע"א

לרגל שמחת נישואי בנו ני"ו למז"ט בשעטומ"צ

יה"ר שיזכה להמשיך במעשיו הטובים ופעליו הכבירים והברוכים לעלמי עלמיא, מזהר הצלחה מרובה וסייעתא דשמיא, ובזכות הרבים יתברך בשפע ברכה והצלחה, תענוג ונחת מכל המשפחה, מזהר הרחבה ובהרוחה, עד ביאת מלכא משיחא, בב"א

החותמים למען שמו בשיר וקו"ל תודה

הנהלת הקהילה

מערכת "קול התמודדותינו"
באורה"ק

מערכת "קול התמודדותינו"
באורה"ב

בְּהּ בָּטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ בָּטְחוּ וַתְּפַלְּטֵמוֹ, אֵלֶיךָ זָעֲקוּ וְנִמְלָטוּ (תהלים כב, ה-ו)

קומענדיגע וואָך

מוצש"ק וישלח

אלע עלטערן | אלע אנ"ש | אלע ידידי המוסדות

לעגאַלע ריזן
געשולטע אדוואקאטן
געטרייע העלדן

ד-ר-א-מ-א-ט-י-ש-ע

מאפילה לאורה

טעלע קאנפרענץ

נאָך 9 פּיינפולע
יאָרן פון לייד
און שווייג
איז געקומען
די צייט צו
אינפארמירן
דעם ציבור.

דער עבֿד:

דער הגה:

דער עתיד:

אלע עלטערן און ידידי המוסדות וועלן הערן טייל פון די איבערמענטשליכע כוחות הנפש און פעולות עצומות וואס זענען געווארן אונטערגענומען צו אפהיטן אונזער טייערע פארמעגן.

בְּהּ בָּטְחוּ אֲבוֹתֵינוּ בָּטְחוּ וַתְּפַלְּטֵמוֹ, אֵלֶיךָ זָעֲקוּ וְנִמְלָטוּ (תהלים כב, ה-ו)